

Vate

Kovara Kulturî

Dewreyê diyine, hûmare: 4 (24)

Wisar 2005

Serredaktor

Malmîsanij

Wayîr û Mudirê Karê Nuştayan o Berpirsiyar

(Sabibi ve Sorumlu Yazışleri Müdürü)

Deniz Gündüz

Redaksiyon

J. Îhsan Espar,
Malmîsanij, Mehmet Uzun

Têkilîya Almanya

Munzur Çem
Faks: +49 - 30 - 611 33 19

Seba aboneyîye (Almanya de)

Vate

Postfach: 30 21 07

10 752 Berlin/Almanya

Têkilîya Hollanda

Şukrî Atîk

Poelenburg 30

30 85 KT

Rotterdam/HOLLAND

Têkilîya Swêdî

Eksätträvägen, 186

S-127 61 Skärholmen/SWEDEN

E-mail: espar@bredband.net

Têkilîya Norveçî

M. Darrêz

Munkegt. 2

0656 OSLO /NORVEÇ

Şertê aboneyîye

Welat	serrêk	6 aşmî
Tirkîya:	16 YTL	8 YTL
Almanya:	20 Euro	10 Euro
Swêd:	250 SEK	125 SEK
Welatê bîni:	40 Euro	20 Euro

Vayî: 3 YTL/5 Euro

Îlan

Rîpelêk: 60 YTL/100 Euro

Nêmrîpel: 30 YTL/50 Euro

Çarêgrîpel: 15 YTL/25 Euro

Baskî: Can Matbaacılık

Adres:

Vate

Şehit Muhtar Mah.

Nane Sok. No: 5/5 Kat:3

Beyoğlu/İSTANBUL

Tel: (0212) 244 94 14

e-mail: butkan@mynet.com

Berpirsiyarîya ber nuştayî ya nuştexî/nuştexe bi xo ya.

TEDEYÎ

Wendoxan rê	3
Derheqê Kirmanckî (Zazakî) de Kombîyayîşê Hîrêsine (Des û Hîrêyine)	4
Deniz Dilar Pîrejmanij , Heskerdîşê To Mi rê Embarek o	90
Y. Barî Arslan , Ma Uza de Qir Kerdîme	91
Cîgdem Karaboga ra Di Şîrî	95
C. Zerduş Pîranij , 1938 de Ez Dêrsim de Esker Bîyo	96
M. Mîrzani , Zerr û A	107
Munzur Çem , Derheqê Ferhengê H. Çakmakî de	108
Ercan Sariçiçek , Pepûk Waneno	116
Roşan Lezgin , Tercume û Aversîyayîşê Ziwanî de Rolê Tercumeyî	117
N. Celalî ra Şîrî	122
Murad Canşad , Bêbextîye	123
Xidir Çelik , Bêrê Ma Şime Welatê Xo	126
Ehmedê Dirihî , Kirmanckî (Zazakî) de Namedayîşê Nebatan-II	127
Newzat Valêrî , Çina wo en?	133
W. K. Merdimîn , Mela Silêmanî Sipênî-I	134
Wusênê Gestemerde , Dinyaya Bêbexte	147
Serdar Bedirxan , Tayê Îdyomî	148
Suleyman Yılmaz , Akerdişê Merasimê Sertifikaya Kirmanckî (Zazakî)	150
Huseyîn Karakaş , Omid Esto	152
Emily Dickenson , Ez Semedê Rindê ya Merda	156
Mehmûd Nêşite , Dorûverê Licê ra Tayê Vateyê Verênan	157
H. Giran , Hacî	160
Seyîdxan Kurij , Vêv û Vistore	162
Xezala Şarikî , Semedê Qican a Vateyî	163
Cewdet Demîrtaş , Luye û Xalê Xuno (xuyo) Pisîng	164
Mehmûd Nêşite & Serdar Bedirxan , Rîpelê Fiqrayan	166
Mutlu Firatî ra Di Şîrî	174
Nevzat Gedîk , Kulmê Wele Bîya	175
Kitabê Kirmanckî (Zazakî)-XIII	176

WENDOXAN RÊ

Wendoxê delalî,

Seke şîma vînenê, na hûmare hetê rîpelan ra hûmara ma ya tewr gird a. Demêk ra ver Derheqê Kirmanckî (Zazakî) de Kombîyayîşê Hîrêsine (13.) bi. Nê kombîyayîşî de zî bi seyan çeku (kelîme) û terman ser o munaqeqeyî bîy û pêşnîyazî (teklîfî) tesbît bîy. Na hûmare de netîceyê nê kombîyayîşî estê. Hêvîya ma a ya ke ewro ra pey nuştişê kurmanckî de nê pêşnîyazî şîma rê ardim bikîn. Eşkara ya ke zîwanê nuşteki (yazî dili) de, qaydeyê rastnuştişî û formê standard ê çekuyanê ma çend vêşî (zîyade) bibîy, zîwano standard hende weş cayê xo gêno. Kesê ke nusenî ganî naye xo vîr a nêkî!

Na hûmare de nuşte û roportajê balkêşî (enteresanî) estê. Mıntıqayanê cîya-cîyayanê welatî ra û hepisxaneyan ra wendox û nuştoxê ma bi nuşteyanê xo Vateyî hîna pêt (zengîn) kenê.

Sey nuştoxan, nas û dostê ke piştî danê Vateyî û Vateyî rê wayîr vejîyênê zî roj bi roj vêşî benê. Mavaî karê teknîkî û komputurî de ardimê Selahattîn Fazliyî ma rê bi. Ma ey rê û ardimkerdoxanê bînan rê zaf sipas kenê.

Heta hûmara ameyoxe weşî û şayî de bimanîn.

Vate

DERHEQÊ KIRMANCKÎ DE KOMBÎYAYÎŞÊ HÎRÊSINE

(DES Û HÎRÊYINE)

Lövstabruk, 28.02.2005 - 04.03.2005

Mîyanê tarîxanê 28.02.2005 û 04.03.2005 de, nêzdîyê Stokholmî de Lövstabruk de, derheqê kirmanckî (zazakî) de kombîyayîşê hîrêsine (des û hîrêyine) bi. Nê kombîyayîşî de nê new kesî amade bîy:

Aydin Bîngol (Gimgim)
Munzur Çem (Dêrsim)
Haydar Diljen (Sêwregi)
Wisif Kaymak (Pîran)
Huseyîn Kulu (Dêrsim)
M. Malmîsanij (Pîran)
Selîm Mûrat (Pali)
Mehmet Taş (Dêrsim)
Şukrî Urgan (Hêni)

Nê panc embazan zî bi e-maîlî, çekuyanê nê kombîyayîşî ser o pêşnîyazê (teklîfê) xo nuştî. Ma pêşnîyazanê înan ra îstîfade kerd:

Ehmedê Dirihî (Çewlîg)
Seyîdxan Kuriy (Çewlîg)
Roşan Lezgîn (Licê)
W. K. Merdimîn (Çewlîg)
Muzafer Xeylanij (Pali)

Nê kombîyayîşî de, amadebîyayoxî nê meseleyan ser o vindertî û meylê xo tesbît kerdî:

- 1-Rastnuştiş (îmla)
- 2-Çekuyê kincan/cilan
- 3-Tayê çekuyê neweyî

RASTNUŞTIŞ

1) Nusîyayîşê çekuya “xo”.

Eke çekuya “xo” se zemîr bêro xebitnayîş (gurênayîş) yan zî karê refleksiîfî (dönüşlü fiil) de ca bigîro, çekuyanê bînan ra cîya nusîyêna. Nimûneyi:

Cinîke lajê **xo** berd. (Kadın oğlunu götürdü.)

Xo ver de nîyade! (Önüne bak!)

Xo ver o dano. (Kendiliğinden veriyor.)

O **xo** ver ro dano. (O direniyor.)

Xo bi **xo** qalî/qisey keno. (Kendi kendine konuşuyor.)

“Kerge awe wena **xo** ra cor Homayî ra ewnîyêna.” (Tavuk [bile] su içer yukarıdaki Tanrı’ya bakar.)

ruhê **xo** teslîm kerdene (ruhunu teslim etmek, vefat etmek)

awe **xo** ro kerdene (su dök nmek, duş almak)

xo mîyane ra bestene (beline bağlamak)

xo ser de kerdene (1-kafaya dikmek, i tahla içmek, 2-[giysi] çıkar-mak)

xo ser o bîyene (din  olmak, saėlıėı yerinde olmak)

xo ser ro kerdene (kendi başına dökmek)

Seke aseno, no karo (fîlo) pey n  ar çekuyan ra virazîyayo   nînan ra “xo” zemîr, “ser (sere)” name, “ro” peyemat (postpozîsyon), “kerdene” kar o. Labelê tayê çekuyanê pêrabestîyan de “xo”   çekuyê bînî pîya nusîyêne. Nimûne:

xora (zaten)

xoser (baėımsız)

xoserî/xoserîye (baėımsızlık)

2) Zafh marê nameyanê ke bi “-i” qediy n .

Namey  bi suffiksane “-an” yan z  “-i” zafh mar ben . Nimûne:

ga (yew mar/yh), gayan (zafh mar/zh), gay  (zh)

N  **gay ** bere. (Bu  k z  götür.)

N  **gayan** bere. (Bu öküzleri götür.)

Mi **ga** ard. ( k z  getirdim.)

Mi **gay ** ard . ( k zleri getirdim.)

Cityeran/citkaran yew **hêga** ramit. (Çiftçiler bir tarlayı sürdüler.)
 Cityeran/citkaran **hêgayî** ramitî. (Çiftçiler tarlaları sürdüler.)

Îstîsna:

Çekuyê ke yewhûmarê înan bi “-î” qedîyêno, zafhûmarîya formê “-î” de newe ra “-î” nêgênê, sey xo manenê. Yanî nê tewir çekuyî, yehhûmarîye û zafhûmarîye de eynî nusîyênê. Nimûneyî:

kardî (yh), kardîyan (zh), kardî (zh)

hênî (yh), hênîyan (zh), hênî (zh)

Mi rê kardîyan bîyare. (Bana bıçakları getir.)

Mi yew kardî şute. (Bir bıçak yıkadım.)

Mi di kardî şutî. (İki bıçak yıkadım.)

Ma yew hênî viraşt. (Bir çeşme yaptık.)

Ma di hênî viraştî. (İki çeşme yaptık.)

Her di Elîyan/Alîyan ra vaje. (Her iki Ali’ye söyle.)

Elî/Alî zano. (Ali biliyor.)

Her di Elî/Alî zî zanî. (Her iki Ali de biliyor(lar).)

3) Nuştişê zemîranê îşaretî “ney” û “ey”

Tay nuştoxî herinda zemîranê îşaretî yê “ney” û “ey” de bi xeletî wina nusenî: “neyî”, “eyî”. Rastê xo “ney” û “ey” o. Çünke formê ante (oblique, bükünlü) yê nê zemîran “ney” û “ey” o. (Seba nê mewzûyî biewnî/nîyade: Derheqê Kirmanckî de Kombîyayîşê Şeşine, Vate, hûmare: 9, r. 4.)

rast *xelet* *tirkî*

Ney ra vaje. **Neyî** ra vaje. (Buna söyle.)

Ey ra mevaje. **Eyî** ra mevaje. (Ona söyleme.)

Defterê **ney** esto. Defterê **neyî** esto. (Bunun defteri var.)

Defterê **ey** çin o. Defterê **eyî** çin o. (Onun defteri yok.)

4) Nuştişê karan (fîlan) û vîrgul

Tayê cumleyan de yewî ra zafêr karî (fîlî) estî. Eke nê karî eynî game de bibî, yanî bi caardişê yew karî karo bîn zî bibo, nê karî pîya bibî, nuştiş de beyntarê (areyê) nê karan de vîrgul nêronîyêno. Seke cumleyanê cêrênan de aseno, vîrgul manaya cumle vurneno (bedilneno).

Nimûneyî:

Da piro şî. (Çekip gitti.)

Da piro, şî. (Vurdu, [sonra] gitti.)

Girewt kaş kerd berd. (Alıp çekti götürdü.)

Girewt, kaş kerd berd. (Aldı, çekti götürdü.)

Tifingî pa/pira nayî kiştî. (Tüfek sıkıp öldürmüşler.)

Tifingî pa/pira nayî, kiştî. (Tüfek sıkılmışlar, öldürmüşler.)

Werzeno vazdano şono. (Kalkıp koşar gider.)

Werzeno, vazdano şono. (Kalkar, koşar gider.)

5) Rewşa normale de bestoxan (bağlaçlar) dima vîrgul nêronîyêno çunke xora bestoxî zî sey vîrgulî çekuyan û cumleyan pêra girê danê (bestenê). Tayê rewşan de bestoxan dima vîrgul ronîyêno.

Nimûneyî: ke, labelê/la, û, zî/kî ...

Ez ameya **ke** ti zî bêrî. (Sen de gelesin diye geldim.)

Ti mevaje **ke** birayê ey ameyo. (Meğer kardeşi gelmiş.)

Vaje **ke** wa bimuso. (Söyle ki öğrensin.)

A wazena biwano **ke** hîna zaf bizano. (O daha çok bilmek için okumak istiyor.)

Ez ewro rew şîya wendegeh (mekteb) **labelê** mamosta nêame. (Bugün erken okula gittim fakat öğretmen gelmedi.)

Ame, gamê ronîşt, dima dest bi qiseykerdişî kerd **û** keyfê ma ard. (Geldi, biraz oturdu, sonra konuşmaya başladı ve bizi neşelendirdi.)

Kêneke **zî** zana ke o şîyo. (Kız da onun gittiğini biliyor.)

6) Nusîyayîşê cinsîyetê “karê nêmcetî”

Nuştoxî ge-ge nuştişê “karê nêmcetî” de zehmetî ancenê. Nimûne:

a) Kitab çekuyêda nêrî **ya**.

b) Kitab çekuyêda nêrî **yo**.

Nînan ra cumleya verêne rast, cumleya dîyine xelet (şaş) a. Cumleya verêne de karê (fîlê) “ya” semedê makî yo çunke “çekuye” (kelîme) makî ya. Tîya de kar (fîl) goreyê “kitabî” nîyo, goreyê “çekuye” yo. Yanî kar goreyê kerdoxî (özne) nîyo, goreyê objeyî (nesne) nusîyayo.

Çend nimûneyê bînî:

a) Sebeb çi yo? Sebeb nezanîya min **a**. (rast)

b) Sebeb çi yo? Sebeb nezanîya min **o**. (xelet)

a) Karê to rindîya/başîya to **ya**. (rast)

b) Karê to rindîya/başîya to **yo**. (xelet)

a) Kemaneyê na partî yo tewr gird, xebata ziwane kurdî **ya**. (rast)

b) Kemaneyê na partî yo tewr gird, xebata ziwane kurdî **yo**. (xelet)

a) Nameyê mi Delal **a**, nameyê na zî Zelal **a**. (rast)

b) Nameyê mi Delal **o**, nameyê na zî Zelal **o**. (xelet)

a) Werdê to mercû **ya**. (rast)

b) Werdê to mercû **yo**. (xelet)

a) Şamîya mi riz **o**. (rast)

b) Şamîya mi riz **a**. (xelet)

a) Karê ey qeşmerî **ya**. (rast)

b) Karê ey qeşmerî **yo**. (xelet)

a) Para ey hêga **yo**. (rast)

b) Para ey hêga **ya**. (xelet)

ÇEKUYE NÊ KOMBÎYAYÎŞÎ

tirkî-kirmanckî (zazakî)

Meylê kombîyayîşî *Formê bînî*

aba: eba (m) awa (m), ewa (m)

abani (bir tür beyaz kumaş): ebanî (n)

adres: adrese (m) edresa (m), edrese (n), edres (n), adres (n),
edrêse (m)

agel: egale (m) egali (m), egal (m)

ağ: b. **apışlık**

akmak (yıldız akmak): b. **kaymak** (yıldız kaymak)

aksesuar: aksesuar (n)

alık (eskimiş giysi): pertal (n)

qerpal (n)

kinca kan-korte (m)

ama: labelê, la

amerikan: b. **amerikanbezi**

amerikanbezi: qedik (n)

ancak: 1)tena, ancax 2)mela 3)labelê, la

apışlık: 1)pêşe (m) pêse (m)

2)keşe (m) keşi (m)

3)pisa (m)

4)piseke (m) piseki (m)

5)navran (n)

apolet (subay giysisinde): apolet (n)

apre: apre (n)

apre vermek: apre dayene

asa: çogane (m) çogoni (m), çogûni (m), çuegûn (m), çuwe-
gom (m), çuegom (m)

esa (m)

çanqıl (n) çanqile (m), çonçal (n), çunçal (n), çûnçal (m)

uşîre (m)

astar: 1)astar (n) estar (n)

2)ver (n)

astarlı: astarin, -e estarin, -e

astarkerda (m) estarkerda (m)

- astarkerdiye (m) astarkerdê (m), estarkerdê (m)
astarkerde (n) astarkerdi (n), estarkerdi (n)
- atki:** milpêşe (m)
kaşkole (m)
atqî (m), atqîye (m)
dolaxe (m) duelax (m)
- atlas-I** (bir tür kumaş): atlas (n) etles (n), etlas (n)
- atlas-II** (haritalar kitabı): atlase (m) etlasi (m), etlesi (m)
- atlet-I** (kolsuz erkek fanılası): atlet (n) atlete (m)
- atlet-II:** atlet, -e
- atma:** eştiş (n) eyştiş (n), estiş (n)
fiştiş (n) vistiş (n)
- atmak:** eştene eyştene, estene
fiştene vistene
- ayakkabı:** sol (n) sowl (n), sewl (n)
yemenî (n) yêmenî (n), emenî (n)
postal (n)
- ayakkabı bağı:** bendê solan (n) bendî solûn (n)
baxê solan (n) baxî solûn (n), baqê solan (n)
qeytanê solan (n)
- ayakkabı burnu:** pîrnosê solî (n) fîrnosa solî (m)
pozîkê solî (n)
tûjikê solî (n) tûjikê solî
zumburê solî (n) zunburê solî (n)
- ayakkabı dolabı:** dolaba solan (m) dolaba sowlan (m), dolaba sewlan (m), dolabê solan (m), duelavê solûn (m)
- ayakkabı onarıcısı:** b. **ayakkabıcı-II**
- ayakkabı tabanı:** binê solî (n) binî solî
- ayakkabı tamircisi:** b. **ayakkabıcı-II**
- ayakkabı yapımcısı** (ayakkabı diken): koşkar, -e koskar, -e; goşkar, -e; goskar, -e; goçkar, -e
soldarz, -e soldarz, -i, sewldarz, -e; sewldarz, -i
- ayakkabıya içten konan yün, kıl**
ya da tiftikten yapılma altlık: serpên (n)
ayakkabıyı giyerken tutup çekmek için kullanılan –daha çok eski ayakkabılarda bulunan- ayak-kabının arkasındaki çıkıntılı

- parça:** boça solî (m)
- bir çift ayakkabı:** yew citaya solan
- çok eskimiş ayakkabı:** çekal (n) çikal (n)
- lekaş (n) lekas (n), şekal (n)
- lastik ayakkabı:** lastik (n) lastig (n), lastîg (n)
- lastikê paykerdişî (n)
- lastik ayakkabı çeşitleri:** gislavet (n) cizlawit (n), cizlawet (n), cizlawît (n), cizlawut (n), cîzlawît (n)
- lastikê Anqara (n) lastîgê Hanqera (n)
- lastikê Palî (n) lastîgî Palî (n)
- lastikê Trabzonî (n) lastîgê Trabzonî (n)
- ayakkabıcı-I** (yapan ya da satan): koşkar, -e koskar, -e; goşkar, -e; goskar, -e; goçkar, -e
- solderz, -e sowldarz, -i, sewldarz, -i; sewldarz, -i
- postalçî, -ye
- ayakkabıcı-II** (onarıcı): pîneker, -e
- pînekerdox, -e pînekerduex
- pîneçî, -ye pîneçî, -ye
- çekalçî, -ye
- koşkar, -e koskar, -e; goşkar, -e; goskar, -e; goçkar, -e
- pençecî, -ye
- ayakkabıcılık:** koşkarî (m), koşkarîye (m) koşkarey (m), koşkarê (m), koskarîye (m), goşkarî (m), goşkarîye (m), goşkarey (m), goşkarê (m), goskarîye (m), goçkarî (m), goçkarê (m)
- koşkarêni (m) koskarêni (m), goşkarêni (m), goskarêni (m), goçkarêni (m)
- solderzî (m), solderzîye (m) solderzey (m), solderzê (m), sowldarzey (m), sowldarzey (m), sewldarzey (m), sewldarzey (m)
- postalçîni (m), postalçîyêni (m) postalçîni (m), postalçîyêni (m)
- pînekerî (m), pînekerîye (m)
- pîneçîni (m) pîneçîni (m), pîneçîni (m),
- pîneçîyêni (m) pîneçîyêni (m)
- pîneçîyî (m), pîneçîyîye (m) pîneçîyey (m), pîneçîyê (m)
- çekalçîyî (m), çekalçîyîye (m) çekalçîyey (m), çekalçîyê (m)
- ayakkabılık:** berling (n)

refê postalan (n)

refê solan (n) refi solûn (n), rêf solûn (n)

ayaklanma: serewedaritiş (n)

îsyân (n) îsya (n), îsyon (n), îsyo (n), îsyûn (n), îsyû (n)

îsyankerdiş (n) îsyonkerdiş (n), îsyûnkerdiş (n)

ayaklanmak: sere wedaritene sere wedartene, sere wedardene, sare wedaritene, sare wedartene, sere wedardayene, sare wedardayene, sare wedardene

îsyân kerdene îsya kerdene, îsyon kerdene, îsyo kerdene, îsyûn kerdene, îsyû kerdene

Halk ayaklanmış. (Şarî sere wedarito./Şarî sere darito we./Şarî îsyân kerdo.)

bağ-I: rez (n)

bağ-II (bağlamak için kullanılan): bend (n)

bendik (n)

rişte (n), riştik (n)

bax (n)

baldır: çîp (m), peyîke (m), saq (n)

baldıra geçirilen ve yünden örül-

müş olan kışlık bir tür tozluk: saqe (n)

basma (kumaş için): basme (n) basma, bazme, bosme (n)

baston: çogane (m) çuegûn (m), çuwegom (m), çuegom (m)

çanqil (n) çanqile (m), çonqal (n), çûnqal (m), çunqal (n)

gopale (m) gopole (m), ganpole (m), guepal (m)

bastone (m) bastoni (m), bastum (m)

başı açık (kişi): serqot (n) sereqot, -e

başkaldırı: serewedaritiş (n)

îsyân (n) îsya (n), îsyon (n), îsyo (n), îsyûn (n), îsyû (n)

başkaldırma: serewedaritiş (n), îsyankerdiş (n)

başkaldırmak: sere wedaritene sere wedartene, sere wedardene, sare wedaritene, sare wedartene, sere wedardayene, sare wedardayene, sare wedardene

îsyân kerdene îsya kerdene, îsyon kerdene, îsyo kerdene, îsyûn kerdene, îsyû kerdene

Halk başkaldırmış. (Şarî sere wedarito./Şarî sere darito we./Şarî îsyân kerdo.)

başlık (serpuş): b. **kûlah**

başmakçı: b. **ayakkabıcı**

başörtü-I (kadın için): 1) serepêşe (m)

- 2) mexmele (m) mexmeli (m)
 3) deyle (m) deyli (m)
 4) dolbende (m) dolbendi (m), dolvend (m)
 5) leçege (m) liyeçeg (m), lêçege (m), lêçek (m), laçeke (m),
 laçik (m)
 6) çîte (m) çît (m)
 çîtike (m) çîtik (m)
 7) mendîle (m)
 8) vala (m) valuya (m), valuy (m), valuî (m)
 9) luwa (m) liwa (m)
 10) şifone (m) şifon (m), fişone (m)
 11) şarpa (m) şalpa (m), şarpiye (m), şarp (m), şerpa (m)
 12) qemte (m) qemti (m), qemt (m), qimti (m), qenti (m),
 qent (m), qinti (m)
 13) şama (m) sama (m)
 14) temezî (m), temezîye (m)

başörtü-II (hem kadın hem erkek için): 1) sere-

- pêşe (m)
 2) puşî (m) poşî (m), pûşî (m), pueşî (m)
 puşîye (m) poşîye (m)
 3) şare (m), şarîke (m) şari (m), şar (m), şahre (m), şahri (m), şehri (m)
 4) kefi (m) çefî (m)
 kefiye (m) kefiya (m), kefiya (m)
 5) şutike (m) şutiki (m)

başörtüsü: b. başörtü

- batırma:** ... ra kerdiş tirakerdiş (n)
 ... ro kerdiş tirokerdiş (n), pirokerdiş (n)
 ... ro cenayîş tirocenayîş (n), pirocenayîş (n)
 ... de kerdiş pedekerdiş (n)
 ... ro war kerdiş (n) tirowarkerdiş (n), pirowarkerdiş (n)

- batırmak:** ... ra kerdene tira kerdene
 ... ro kerdene tiro kerdene, piro kerdene
 ... ro cenayene tiro cenayene, piro cenayene
 ... de kerdene pede kerdene
 ... ro war kerdene tiro war kerdene, piro war kerdene

Bıçağı hayvanın karnına batır-

mış. (1-Kardî meşka heywanî ra/ro kerda. 2-Kardî meşka heywanî ro cenaya.

3-Kardî kerda meşka heywanî de.)

batma-I (güneş, ay vb. için): 1)awanşîyayîş (n) ... awaşîyayîş (n), awonşîyayîş, awoşîyayîş (n), awûnşîyayîş (n), awûşîyayîş (n)

2)xowraşîyayîş (n) xoraşîyayîş (n)

3)koroşîyayîş (n) kueroşîyayîş (n),kuerişîyayîş (n),koreşîyayîş (n), koraşîyayîş (n), korêşîyayîş (n)

batma-II (yıldız için): hewnaşîyayîş (n) hûnaşîyayîş (n), honaşîyayîş (n)

vîndîbîyayîş (n) vînbîyayîş (n), vînbîyayîş (n), vînbîyayîş (n)

batma-III (sivri şeyin batması): 1)... ra şîyayîş tiraşîyayîş (n), ciraşîyayîş (n), piraşîyayîş

2)... ro şîyayîş o şîyayîş, tiroşîyayîş (n), piroşîyayîş (n)

3)... de şîyayîş pedeşîyayîş (n), tedeşîyayîş (war)

4)kuwîyayîş (n) kuwêyayîş (n)

batma-IV (suya, çamura vb. batma): 1)... ro şî-

yayîş o şîyayîş, tiroşîyayîş (n)

2)... a deqeldîyayîş (n) a deqeldeyîş (n)

3)xerqîbîyayîş (n) xelqîbîyayîş (n)

4)... de şîyayîş (n) pedeşîyayîş (n), tedeşîyayîş (war)

batmak-I (güneş, ay vb. için): 1)şîyene awan şîyayene awa, şîyayene awon, şîyayene awo, şîyayene awûn, şîyayene awû

2)xow ra şîyene xo ra şîyene

3)ko ro şîyene kue ro şîyayene, kue ri şîyayene, ko re şîyayene, ko ra şîyayene, ko rê şîyayene

Güneş battı. (1-Roj şî awan. 2-Roj xow

ra şî./Roj ko ro şî. 3-Tîje ko ro şîye.)

batmak-II (yıldız için): hewn a şîyene hûn a şîyayene, hon a şîyene

vîndî bîyene vînî bîyayene, vînî bîyayene, vîn bîyayene

Yıldız battı. (Estare hewn a şî./Es-

tare vîndî bi.)

batmak-III (sivri şeyin batması): ... ra şîyene tira şîyayene, cira şîyayene, pira şîyayene

... ro şîyene o şîyene, tiro şîyayene, piro şîyayene

... de şîyene pede şîyene, pede şîyayene, tede şîyayene (war)

kuwîyayene kuwêyayene

Elime iğne battı. (1-Derzîne destê mi

ra/ro şî. 2-Derzîne destê mi de şî. 3-Derzî-

ne kuwê destê mi.)

batmak-IV (suya, çamura vb. batmak): 1... ro şî-

yene o şîyene, tiro şîyayene

2)... a deqeldîyayene a deqeldeyîne

3)xerq biyene xelq biyene

Suya battı. (1-Awe ro şı. 2-Aw a deqeldî-ya. 3-Xerq bi.)

4)... de şiyene pede şiyene, pede şiyayene, tede şiyayene (war)

Ayağım kara battı. (Linga mi vewre ro şî./Linga mi vewre de şî.)

beden: beden (n), wucud (n), govde (n)

bere (başlık için): bere (m)

bez: çît (n)

paç (n)

bez parçası: gırrêş (n) gırrêş (n), gırış (n), gırış (n), gırrış (n), gırış (n), gırris (n)

pot (n), potik (n)

kinc (n)

paç (n), paçik (m)

pol (n) puel (n)

beyaz renkli bez: kirbas (n) kirwas (n), kirvas (n), kiras (n), kuras (n)

çiftexas (n) çiftexas (n), çiftixas (n), çuftexas (n)

hind (n)

bez çeşitleri: awrûpa, belaşû (n), kitano

belaş (n), lastkotîn (n), qedik,(n),

qeremendû (n), capon (n)/campûn (n)

bez veya kumaşın küçük parçası: qil-

çe (m) qilçi (m), qilç

qilçeke (m) qilçeki (m), qilçike (m)

bez eşya: çît û çitare (n) çît û çitale (n)

bulaşık bezi: gırrêşê fırağan (m) gırışî fıraqûn (n)

paçikê fırağan (n)

kincê fırağan (n) kincî fıraqûn (n)

şal (n), şalê fırağan (n) şal fıraqûn (n)

çocuk bezi: gırrêş (n)

gırrêşê pitikan (n) gırışî pitikû (n)

gırrêşê gedeyan (n) gırêşê gedan (n)

gırrêşê qıcan (n) gırışî qicûn, gırışî qicûn (n)

paçê domanan paçê domûnû (n)

potê tutan (n) potê tûtan (n)

kincê qıcan (n) kincî qicûn

şimaliyê eyelan (n) şimaliyê eyelon (n)

- etek bezi:** b. **çocuk bezi**
- biçki yapmak:** b. **biçmek**
- biçkici:** fesilnayox, -e feselnayox, -e; fasilnayox, fasalnayox, -e
birnayox, -e
- biçme** (dikiş için): fesilnayış (n) feselnayış, fasilnayış (n), fasalnayış (n)
birnayış (n)
- biçmek** (dikiş için): fesilnayene feselnayene, fasilnayene, fasalnayene
birnayene
- bikini:** bikînî (zh)
- bilezik-I:** bazin (n) bazun (m), bazing (n), bazik (n), bazbazik (n),
baz (n)
bîlazik (n) bîlazig (n), bilezik (n)
- burma bilezik:** bazino tadaye (n) bazuna tadayî (m)
- gümüş bilezik:** bazino şêmên (n) bazino şêmên (n), bazino şêmin (n), bazino
şemên (n), bazino şemin (n)
- hasır bilezik:** bazino hesîr (n) bazino esîr (n), bazuna hesîl (m)
- bilezik-II** (boru vb. için): morzîne (n)
- bilezikli-I:** bazinin, -e bazunin, -e, bazingin, -e
bîlazikin, -e bîlazigin, -e; bilezikin, -e
- bilezikli-II** (boru vb. için): morzîneyin (n)
- billahi:** billayî billa, bîlay, bîllehî, bîlleyî, bîlley, bîley, billi, bîlle
- blucin:** blûcîn (n)
blucin pantolon: pantolê blûcînî (zh), şa-
pikê blûcînî (zh), şayaxê blûcînî (zh)
- bluz:** bluz (n) bilûz (n), biluz (n)
- boncuk:** mura (m) mûra (m), mora (m), mira (m), moreke (m)
boncuk dizisi: gilareyê murayan (n) gilarey muron (n)
gilanga murayan (m) gilanga morekan (m)
xilerdê murayan (n) xilerdê murûn (n)
- işlenmemiş çok sayıda boncuk dizisin-
den oluşan bağlam:** piskila murayan (m) piskiley muron (m), puskukey murûn (m), pis-
kula muran (m)
- işlenmemiş 12 adet boncuk dizisin-
den oluşan bağlam:** gulbaxe (n)
gulbaxeyê murayan (n) gulbaxey muran (n), golbaxey muron (n), gul-
baxey murûn (n)
- küçük boncuk:** muraya hurdi/hurdîye (m) .. moreka hurdiye (m), mura wirdî (n)
- nazar boncuğu:** korja (m) korca (m), kuerca (m)

muraya nefesî (m)	muray nefesî (m), mira nefesî
muraya nezerî (m)	mûrê nezerî (m), murê nazêr (m), moreka nezerî (m)
bot-I (küçük gemi): bote (m)	
bot-II : bot (n)	
boyunbağı : kravate (m)	qirawate (m), qirawati (m), qerawati (m), qerewati (m)
buruşmak : qırmiçîyayene	qırmoçîyayene, qırmoçîyayêne, qırmoçyayene, qurmiçîyayeni, qurmiçyayeni, qermiçîyayene
qırmiçikîyayene	qırmiçikayene, qermiçikîyayene, qırmoçik bîyene
buruşturmak : qırmiçnayene	qırmoçnayene, qermiçnayene, qurmiçnayene, qurmiçnayeni, qırmoçik kerdene
buruşuk : qırmiçîyaya (m)	qırmoçîyaya (m), qırmoçyaya (m), qurmiçîya- ya (m), qermiçîyaya (m)
qırmiçîyayîye (m)	qırmiçîyayê (m), qırmoçîyayîye (m), qır- moçîyayê (m), qırmoçyayîye (m), qırmoçya- yê (m), qermiçîyayîye (m), qermiçîyayê (m)
qırmiçîyaye (n)	qırmoçîyaye (n), qırmoçyaye (n), qurmiçîya- ye (n), qermiçîyaye (n)
qırmiçik, -e	qermiçik, -e; qırmoçik, -e
büzgü : şel (n)	
ceket : 1)çakêt (n)	çaket (n), caket (n), ceket (n), çeket (n)
2)şak (n)	
3)setre (n)	setere (n), seteri (n), setri (n)
4)çoxe (n)	çoxo (n), çuxe (n)
5)şapik (n) (yünden örülme, boyu ve kol- ları kısa ceket)	şapik (n)
6)kurtik (n)	
7)(kadın için) qol (n), qoluk (n)	
ceket ve şalvar : çakêt û şelwarî	çakêt û şalwarî
şak û şelwarî	şak û şalwarî
şal û şapikî	
ceket kolu : astîyê çakêtî/şakî/setreyî (n)	
cepen : qezekî (n)	qezeçî (m)
cimri : çimteng, -e	
cimrilik : çimtengî (m), çimtengîye (m)	çimtengey (m), çimtengê (m)
cübbe : cube (n)	cubbe (n)

- cüzdan** (para cüzdanı): 1) cizdan (n) cizdon (n), cizdûn (n), cizdo (n), cizdû (n), cüzdan (n), cuzdon (n), cuzdûn (n), cuzda (n), cuzdo (n), cuzdû (n)
- 2) qewlix (n) qowlix (n), qewlike (m)
- 3) teke (m) teki (m)
- nüfus cüzdanı**: cizdanê nufusî (n)
- çakşır**: şalî (zh) şal (m), salî (zh)
- çamaşır**: kincnêşuta (m), cilnêşuta (m)
- çamaşır (n) çamasur (n)
- çanta**: çente (n) çante (n), çûnti (n), çonte (n)
- küçük çanta**: çentik (n)
- el çantası**: çenteyê destan (n) çantey destan (n), çûntê destû (n), çontey deston (n), çontey desto (n)
- sırt çantası**: çanteyê piştî (n) çantey paştî (n), çûntê paştî (n), çontey paştî (n)
- çaput**: 1) gırrêş (n) gırrêş (n), gırîş (n), gırîş (n), gırrîş (n), gırrîş (n), gırris (n)
- 2) pot (n), potik (n)
- 3) paçık (n)
- 4) kort (n)
- 5) kinc (n) ginc (n)
- 6) pînik (n)
- 7) qılçık (n) qılçek (n)
- 8) çaput (n)
- çarık**: 1) çarix (n) çarox (n), çarêx (n), çarex (n)
- çarık bağı**: bendê çarixî (n), arozî (m), şimûndî (m)
- çarık burnu**: pırnosê çarixî (n) fırnosa çarixî (m)
- pozikê çarixî (n)
- tujikê çarixî (n) tûjjikê çarixî
- zumburê çarixî (n) zunburê çarixî (n)
- çarşaf**: çarşefe (m)
- çale (m) çali (m)
- şale (m) şal (m)
- çatki**: qundax (n), çatme (n)
- çatki çatmak**: b. **çatki bağlamak**
- çatki bağlamak**: çatme bestene, qundax bestene
- çatma**: b. **başörtüsü**
- çekecek**: kerate (n), çekeçax (n)

çekememezlik: b. **çekemezlik**

çekemezlik: 1)çimesîyayî (m), çimesîya-

yîye (m) çimsîyayî (m), çimsîyayey (m), çimsîyayê (m)

2)çimbarnêbîyayeyî (m), çimbarnêbîya-

yeyîye (m), çimbarnêbîyayeyênî (m)

3)çimetengî (m), çimetengîye (m) çimtengey (m), çimtengeê (m)

çimetengênî (m)

4)hesûdî (m), hesûdîye (m) hesûdey (m), hesûdê (m), hasudî (m), hasudê (m)

5)mûzirî (m), mûzirîye (m) mûzirey (m), mûzirê (m), mozirey (m)

6)mûdîyî (m) mûdîyê (m), mudîyey (m), mudîyê (m)

7)pexîlî (m), pexîlîye (m) pexêlî (m), pexêlê (m), bexîley (m), bexîlê (m)

çekememek: 1)çimesîyayî/çimesîyayîye ker-

dene çimsîyayî kerdene, çimsîyayey kerdene, çim-
sîyayê kerdene

2)çim bar nêbîyene, çimê ... bar nêbîyene

çim bar nêdayene, çimê ... bar nêdayene

3)çimê ... teng bîyene

çimetengî/çimetengîye kerdene çimtengey/çimtengeyê kerdene, çimtengey ker-
dene, çimtengeê kerdene

çimetengênî kerdene

4)hesûdîyayene hesûdîyene, hesidîyayene, hesedîyayene

hesûdî kerdene, hesûdîye kerdene hesûdey kerdene, hesûdê kerdene, hesudî ker-
dene, hesudîye kerdene, hesudê kerdene, ha-
sudî kerdene, hasudê kerdene

5)mûzirî kerdene, mûzirîye kerdene mûzirey kerdene, mûzirê kerdene, mozirey ker-
dene

6)mûdîyî kerdene mûdîyê kerdene, mudîyey kerdene, mudîyê
kerdene

7)pexîlî kerdene, pexîlîye kerdene pexêlî kerdene, pexêlê kerdene, bexîley ker-
dene, bexîlê kerdene

8)qehirîyayene qeherîyayene, qehrîyayene, qaharîyayene, qah-
rîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene, qa-
reyene, qareyîne, qarayene

... ra qehirîyayene

9)teqayene, ... ra teqayene

10)baxizîyayene baxizîyayene

11)celîyayene celayene, celeyene, cellîyayene, cellayene, cel-
leyene

... ra celiyayene ra celayene, ... ra celeyene, ... ra celliyayene,
... ra cellayene, ... ra celleyene

Felat Korja'yı çekemiyor. (Felat Kor-
ja ra celiyêno.)

çelgi: şutike (m) şutiki (m)
çengelliğne: fûrkete (m) fîrket, fîrketane (m), fîrketa (m), fîrketi (m),
filkete (m), filketi (m)

çeyiz: cêz (n) cihêz (n), cîyez (n), cyez (n)

çıplak: rut, -e rût, -e

zit, -e zut, -e

bana (m) bona (m), bûna (m)

bane (n) bone (n), bûne (n)

viran, -e virran, -i; viron

tazî, -ye tajî, -ye

çulf, -e

çîplax, -e

çırçıplak: b. **çırılçıplak**

çırılçıplak: rutûrepal, -e rûtûrepal, -e; rutûrûpal, -e; rutûrupal, -e

rut-repal, -e rut-rupal, -e

zit-bulit, -e zit-but

zilut, -e zulut, -e, zulit

bane û banqilîz, -e bone û bonqilîz, -e

zit-bana (m) zut-bana (m)

zit-bane (n) zut-bane (n)

vitûviran, -e vitûviron

çîp-çîplax, -e

çitçit: çitpite (m)

çirtike (m) çirtiki (m)

çift en: diver (n)

çift en kumaş: qumaşo diver (n), fa-
suno diver (n)

çit (başörtü, yemeni): çîte (m) çît (m)

çîtike (m) çîtik (m)

çitar: b. **çitari**

çitari: çitare (n)

çizme: cizme (n) cizmi (n), cîzme (n), cîzmi (n), cuzme (n), gîz-
me (n)

- çorap:** gewre (n) gêrwe (n), gêwre (n)
 kurik (n) kurrik (n)
 punc (n) pûnc (n)
 puç (n) pûç (n), pûiç (n), puçik (n), pûçik (n)
- çorap bağı:** 1) (yün veya kıldan yapılmış) arozî (m), şimûndî (m)
 2) bendê gewreyan/kurikan/puncan/puçan (n)
 layê gewreyan/kurikan/puncan/puçan (n)
- naylon çorap:** cangewre (n) cangore
 gewreyo/kuriko/punco/puço naylonên (n)
- külötlü çorap:** tumangewreyî (zh)
- çuha:** çuxe (n) çuxa (n), çuexi (n)
- çuhacı:** çuxedar, -e
- çuhadar:** çuxedar, -e
- çulha:** b. dokumacı
- dargın:** heridan, -e heredan, -e
 heridîyaya (m) heredîyaya (m), haredîyaya (m)
 heridîyayîye (m) heridîyayê (m), heredîyayîye (m), heredîyayê (m), haredîyayîye (m), haredîyayê (m)
 heridîyaye (n) heridîyayi (n), heredîyaye (n), heredîyayi (n), haredîyaye (n), haredîyayi (n)
 cigirîyaya (m) cigirîyaya (m), cirgîyaya (m), cîrgîyaya (m), cîrgîyaya (m)
 cigirîyayîye (m) cigirîyayê (m), cigirîyayê (m), cirgîyayê (m), cîrgîyayê (m), cîrgîyayê (m)
 cigirîyaye (n) cigirîyayi (n), cigirîyaye (n), cirgîyaye (n), cîrgîyayi (n), cîrgîyaye (n), cîrgîyaye (n)
 miradîyaya (m) miradyaya (m)
 miradîyayîye (m) miradyayîye (m), miradîyayê (m), miradyayê (m)
 miradîyaye (m) miradîyayi (n), miradyaye (n), miradyayi (n)
 cellûdîyaya (m) celûdîyaya (m)
 cellûdîyayîye (m) celûdîyayîye (m), cellûdîyayê (m), celûdîyayê (m)
 cellûdîyaye (n) celûdîyaye (n), cellûdîyayi (n), celûdîyayi (n)
 qehirîyaya (m) qeherîyaya (m), qehrîyaya (m), qahrîyaya (m), qarîyaya (m)
 qehirîyayîye (m) qehirîyayê (m), qeherîyayîye (m), qeherîyayê (m), qehrîyayîye (m), qahrîyayê (m), qarîyayîye (m), qarîyayê (m)

qehirîyaye (n)	qeherîyaye (n), qehrîyaye (n), qahrîyaye (n), qarîyaye (n)
hêrsbîyaya (m)	yersbîyaya (m)
hêrsbîyayîye (m)	hêrsbîyayê (m), hîersbîyayîye (m), yersbîyayê (m)
hêrsbîyaye (n)	hîersbîyaye (n), yersbîyaye (n), yersbîyayi (n)
dargınlık: 1)herid (n)	hered (n)
cigir (n)	cirgi (n), cîrgî (n), cîrg (n)
hêrs (n)	
2)miradîyayeyî (m), miradîyayeyîye (m)	miradîyayeyê (m), miradyayeyî (m), miradyayeyîye (m), miradyayeyê (m)
cellûdîyayeyî (m), cellûdîyayeyîye (m)	celûdîyayeyî (m), celûdîyayeyîye (m), cellûdîyayeyîye (m), celûdîyayeyîye (m)
darılmak: heridîyayene	heredîyayene, heredîyayêne, heredîyayîne, harediyayene
cigirîyayene	cigrîyayene, cîrgîyayene, cîrgayene, cîrgîyayene
miradîyayene	miradyayene, miradîyene
cellûdîyayene	celûdîyayene
qehirîyayene	qeherîyayene, qehrîyayene, qahrîyayene, qahrîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene, qareyene, qareyîne, qarayene
hêrs bîyene	hîers bîyene, yers bîyayîne
darılmak: heridnayîş (n)	herednayîş (n), herednayîs (n), harednayîş (n)
cigirnayîş (n)	cigrnayîş (n), cîrgînayîş (n), cîrgnayîş (n)
miradnayîş (n)	
cellûdnayîş (n)	celûdnayîş (n)
qehirnayîş (n)	qehernayîş (n), qehrnayîş (n), qaharnayîş(n), qahrnayîş (n), qarnayîş (n)
hêrskerdîş (n)	hîerskerdiş (n), hîerskerdis (n), yerskerdiş (n)
darılmak: heridnayene	herednayene, herednayêne, herednayîne, harednayene
cigirnayene	cigrnayene, cîrgînayene, cîrgnayene
miradnayene	
cellûdnayene	celûdnayene
qehirnayene	qehernayene, qehrnayene, qaharnayene, qahrnayene, qarnayene, qarnayêne, qarnayîne
hêrs kerdene	hîers kerdene, yers kerdene
değişme: vurîyayîş (n)	vurîyayîş (n), vurîyayîs (n), vurrîyayîs (n)
bedelîyayîş (n)	bedelîyayîş (n)

- değişmek:** vurîyayene vurîyayene, vurîyayêne
bedilîyayene bedelîyayene
- değiştirme:** vurnayîş (n) vurnayîş (n), vurnayîs (n), vurnnayîs (n)
bedilnayîş (n) bedelnayîş (n)
- değiştirmek:** vurnayene vurnayene, vurnnayêne
bedilnayene bedelnayene
- delik:** qule (m) quli (m), qul (m)
lane (m) lani (m), lan (m), lone (m), lûn (m), loni (m)
- küçük delik:** qulike (m) quliki (m), qulik (m)
lanike (m) laniki (m), lonike (m), lûnik (m), loneki (m)
- dert:** derd (n), kul (n)
- derdine düşmek:** 1)kewtene derdê kotene derdê ..., kowtene derdî ...
- O canının derdine düşmüş.** (O kew-
to derdê ganê xo.)
- 2)tewa ... girewtene tewey ... girotene
- O para derdine düşmüştü.** (Ey te-
wa pereyan girewtibî.)
- 3)bilî ... bîyene bilî ... bîyayene, belî ... bîyayene
- O hastalığının derdine düşmüş.** (O bi-
lî nêweşîya xo bîyo.)
- 4)kewtene etira..... kotene etrê ...
- Sen çocuklarının derdine düşmüş-
sün.** (Ti kewta etira domananê/qicanê xo.)
- dert edinmek:** xo rê derd kerdene
- dert etmek:** b. **dert edinmek**
- dert sahibi:** wayîrê derdî (n) wahaî derdî (n)
wayîra derdî (m) wahaî derdî (m)
- deri:** çerm (n)
çerme (n) çermi (n)
poste (n) posti (n), pueste (n)
postik (n)
- deri ceket:** çakêto/şako/setreyo çermên (n)
çakêto/şako/setreyo sextîyanên (n)
- deriden yapılma:** çermên, -e
sextîyanên, -e
- kuru deri:** çekur (n) çekurr (n), çikur (n)
- dertli:** derdin, -e dardin, -i; derdiyen
derdnak, -e

- dertsiz:** bêderd, -e bêdard, -i
- desen:** desen (n)
- desenli:** desenin, -e
- desensiz:** bêdesen, -e
- devrim:** şoriş (n) şoreş (n)
- devrimci:** şorişgêr, -e şoreşger, -e
- devrimcilik:** şorişgêrî (m), şorişgêrîye (m)
- diken** (dikiş diken): deştox, -e destox, -e
- dikici:** deştox, -e dêştox, -i; destox, -e
- dikili** (dikilmiş olan): deşta (m) dêşta (m)
- deştî (m), deştîye (m)
- deşte (n) deşti (n), dêşti (n), deste (n), deştaye (n)
- dikilme:** derzîyayîş (n)
- ameyîşdeştiş (n) ûmeyîşdeştiş (n), ûmeyîşdêştiş (n), ome-
yîşdeyştiş (n)
- dikilmek:** derzîyayene
- ameyene deştene ameyîne dêştene, ameyene destene
- dikim:** deştiş (n) dêştiş (n), destiş (n)
- dikiş:** deştene (m) dêştene (m)
- teyle (m) teyli (m)
- dikiş atma:** teylîpirodavîş (n)
- dikiş atmak:** teylî piro dayene
- dikiş çizgisi:** xeyt (m)
- dikişle çizgi çizmek:** xeyt kerdene
- dikişle çizgi çizerek süslemek:** xeyt ker-
dene
- dikişçilik:** deştoxî (m), deştoxîye (m) deştoxey (m), deştoxê (m), dêştoxê (m), des-
toxîye (m)
- deştoxênî (m) destoxênî (m)
- dikişsiz:** 1) nêdeşta (m) nêdêşta (m)
- nêdeştîye (m) nêdeştî (m)
- nêdeşte (n) nêdeşti (n), nêdêşti (n), nêdeste (n)
- 2) bê deştene
- dikme:** deştiş (n) dêştiş (n), deyştiş (n), destiş (n)
- dikmek:** deştene dêştene, destene
- çarık dikmek:** çarix/çarixî deştene
- diktirme:** dayîşdeştiş (n) dayîşdestiş (n), dêştişdayîş (n), deyştişdayîş (n)
- diktirmek:** dayene deştene dayene dêştene, dayene destene

- çarık diktirmek:** çarix/çarixî dayene deştene
- dívîtin:** dívîtîn (n) dívîtin (n), dibîtîn (n), dubîtîn (n)
- doğmak** (yıldız için): so kerdene
Yıldız doğdu. (Estareyî so kerd.)
- dokuma:** çîtare (n) çîtale (n)
toxmê (n)
- dokumacı:** çulag, -e çûlag, -e; çilag, -i
- dokumacılık:** çulagî (m), çulagîye (m) çûlagî (m), çûlagê (m), çulagey (m), çilagey(m), çulagê (m), çilagê (m)
çulagêni (m)
- don-I:** tumanî (zh) timonî (zh)
kısa don: b. **külöt**
- don-II** (uzun kadın donu): pirênbazî (zh), tumanî (zh), mansî (zh)
- donatımlık:** aksesuar (n)
- donsuz:** 1) bêtumanî (n, m) bêtimanî (n, m), bêtiman (n, m), bêtimûn, bêtumûn, bêtimonî
2) fetşal, -e fetilşal, fetilşar, fêştıwal
3) bêşelwarî (n, m) bêşalwarî (n, m), bêşewal, başewal, başıwal, berşewal
- döpiyes:** dopîyes (n)
- duvak:** xêlî (m)
xeze (m) xerzi (m)
- düğme deliği:** b. **ilîk**
düğme iliklemek: b. **iliklemek**
- düğün sırasında bir direk veya çubuğun ucuna bağlanarak düğün evinin yüksekçe bir yerine dikilen veya gelin götürme sırasında -çubuğa bağlı halde- elde taşınan bez parçası:** hevala (m) ... vala (m)
- eğirme:** rêştiş (n) riştiş (n), rêştiş (n), riştiş (n)
- eğirmen:** b. **iğ**
- eğirmek:** rêstene riştene, rêstene
Kim yün eğiriyor? (Kam peşm rêseno?)
eğrilmiş yün: rês (n) rîyes (n), rîes (n)
- ekose:** ekose (n)
- elbise:** kinc (n), cile (m), çina (n), çek (n), pote (m), girrêş (n), libas (n)

- elbise çıkarmak:** kinc/cile/çina vetene
elbise değiştirmek: kinc/cile/çina vurnayene
 kinc/cile/çina bedilnayene
elbise kolu: astî (n) aste, estî (n), esti (n), astik (n)
 hingile (n) engile (n), engele (n)
elbise kolu ağzı: qomçik (n)
 fekê astîyî (n) fekê astî (n), fekê estî (n), fêkê aşî (n)
elbisenin boyna arkadan oturan bölümü: milê/vileyê/vîyeyê kincî (n)
 milê/vileyê/vîyeyê cile (n)
 milê/vileyê/vîyeyê çina (n)
elbisesini çıkarmak: b. soymak-I
elbisesini çıkartmak: b. soydurmak
gece elbisesi: belgê şewe (n)
eldiven: lepik (n) lapik (n)
deri eldiven: lepiko çermên (n), lepiko sex-tiyanên (n)
yün eldiven: lepiko peşmên/purtên/rêsên (n)
 lepiko pirçên (n) lapiko pirçî (n)
eliyle: bidestê
elmas: elmas (n) elmast, almas (n), almast (n), almost (n)
emzik: 1) mustik (n) mostik (n), mastik (n), moestik (n)
 2) hingilik (n) hengilik (n), engele
 3) lewtik (n)
 4) emzik (n) emzig (n), hemzik (n)
 5) (çocuk dilinde) memik (n)
enli: verin, -e
enli kumaş: qumaşo verin (n)
ensiz: bêver, -e
 kêmvêr, -e kemver, kemever, -e; kenver
 kilmever (n)
ensiz kumaş: qumaşo kêmvêr/kilmever (n)
 fasuno kêmvêr/kilmever (n)
entari (gecelik entari): 1) pirên (n)
 2) (kadın için) binfistan (n) binfistan (n)
üzerinde sadece entari (gece entarisi) bulunan:
 pirêntaq, -e pirêntaqi (m), piryentaq
eski: 1) verên, -e 2) kehen, -e; kan, -e

eski püskü: kehenlet (n)

kan-kort

kan û kun

pel û pot

eski püskü giysi: pertal (n)

qerpal (n)

kinca kan-korte (m)

pel û potî (zh)

eski püskü giysili: pertalin, -e; qerpalin, -e

kortkin, -e kortikin, -e

eşarp: şarpa (m) şalpa (m), şarpîye (m), şarp (m), şerpa (m)

qemte (m) qemti (m), qemt (m), qimti (m), qenti (m),

qent (m), qinti (m)

eşofman: eşofman

etek (kadın eteği): pês (n) pês, pîeş (n), piyeş (n)

pêsir (n) pêsîr (n), pilêş (n)

eteg (n) eteg (m), etek (n)

dar etek: etego teng (n) etega teng (m)

maksi etek: etego derg (n) etega derg (m)

etego maksî (n) etega maksî (m)

mini etek: etego kilm (n), etego kirr (n)

etego mînî (n) etega mînî (m)

pantolon etek: etego pantolkî (n)

eylem: 1)kar (n), pişke (m), kerdîş (n)

2)çalakî (m), aksîyon (n)

3)emel (n) amel (n)

eylemde bulunmak: çalakî kerdene, aksîyon kerdene

eyleme geçmek: dest bi çalakî kerdene

dest bi aksîyon kerdene

eylemci: çalak, -e; çalakîker, -e; aktîvîst, -e

fakat: labelê, la

fanila: fanîle (n) fanîla (m), fanoliye (m), fanla (m), fanelî (n),
filûne (n), fayla (n), fûnelî (n), fûnelî (n), fano-
rî (n), fanûrî, famli (n), filûne

binpirên (n) binperin (n)

fason: fason (n) fasun (n)

fermuar: rêzile (m) rêzili (m), rêzil (m), rezil (m), rîezil (m)

zincîre (m)

zirze (n)

fermuar (n)

fes: finî (m) finî, fin (m)

fese (m) fesi (m), fes (m), fose (m)

fes püskülü: gulikê fese (n)

fes tahtası (fesin başa oturan kısmı

na tutturulan tahta): textikê fese (n) textikê fose (n)

tasoke (m)

firkete: b. **çengelliğne**

fistan: fistan (n)

fistan eteği: pêşê fistanî (n)

pêsir (n) pêsir (n), pilêş (n)

fistanın belden yukarı kısmı: qama fis-

tanî (m) qûma fistanî (m)

işlîga fistanî (m)

fistanın bele oturan bölümü:

mîyaneyê fistanî (n) mîyanê fistanî (n)

fişeklik: rext (n), aşurme (n), dizme (n)

fötr (fötr şapka): 1) lengerî (m), lengerîye (m) lengirî (m), lengirî (m), lenger (m)

2) çerxe (m)

3) fotêre (m) fotêli (m)

frak: frak (n)

fular: fulare (m)

gabardin: qebardîn (n)

galos: galoş (n)

gam: xem (n), kul (n)

gamlanma: xemgînbiyayîş (n)

xemkerdiş (n)

qehirîyayîş (n) qehirîyayîş (n), qehirîyayîş (n), qaharîyayîş (n),
qahrîyayîş (n), qarîyayîş (n), qarîyayîş (n),
qareyîş (n), qareyîş (n), qarayîş (n), qarayîş (n)

gamlanmak (kaygılanmak, tasalanmak, üzül-
mek): xemgîn biyene

xem kerdene

qehirîyayene qehirîyayene, qehirîyayene, qaharîyayene,
qahrîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene,
qareyene, qareyîne, qarayene

gamlı: xemgîn, -e; xemdar, -e; xemnak, -e

gamsız: bêxem, -e

garez: b. **garaz**

garaz:xerez (n) qerez (n)

kîn (n) çîn (n), kênat (n)

rike (m) riki (m), rik (m)

gece: şewe (m)

gece giysisi/elbisesi: belgê şewe (n)

gecelik-I (erkek için): pirên-tumanî (zh) pirîn-timonî (zh), pêrîn-timonî (zh), perin-tu-
manî (zh)

kincê/cilê/çinayê şewe (zh)

gecelik-II (kadın için): binfistan (n) binfistan (n)

binfistan-pirênbazî (zh), pirên-pirên-

bazî (zh), berşoyî (zh)

kincê/cilê/çinayê şewe (zh)

gelin: veyveke (m)

gelinlik-I (gelinin nikah veya düğünde giy-
diği giysisi): veyvekinî (n)

hêramî (n) hêrame (n), heramî (m), xeyrame (m)

gelinlik-II (gelin olma durumu): vêka-

nî (m), vêkaneyî (m) vêkaney (m), vêkoney (m), vêkûnê (m)

veyvekanî (m) veyvekonî (m), veyvekûnî (m)

veyvekênî (m) veyvekinî (m)

veyvekî (m), veyvekiye (m) veyvekey (m), veyvekê (m)

gelir: ameye (n)

warîdat (n) warîyat (n), varyet (n), vayret (n)

hasilat (n)

günlük gelir: ameyeyo rojane

warîdato rojane

hasilato rojane

bir günlük gelir: ameyeyê yew rojî

ameyeyê rojêk

gerdan: gerden (n), gîlar (n)

gerdanlık: gerdenî (n)

gerdenlix (n) gerdanlix (n), gerdonlix (n), gerdûnlix (n)

altın gerdanlık: gerdenîyo zerrên (n)

gider: şîyaye (n)

mesref (n) masref (n)

günlük gider: şîyayeyo rojane

mesrefo rojane

bir günlük gider: şîyayeyê yew rojî

şîyayeyê rojêk

mesrefê yew rojî, mesrefê rojêk

yıllık gider: şîyayeyo serrane

mesrefo serrane

şîyayeyê serrawextî şîyayeyê serrewextî

mesrefê serrawextî mesrefê serrewextî

giydirilme-I (giysi için): piradîyayîş (n) peradîyayîş (n)

têbestîyayîş (n)

giydirilme-II (ayakkabı, pantolon

vb. için): paydîyayîş (n)

giydirilmek-I (giysi için): pira dîyayene pera dîyayene

têbestîyayene

giydirilmek-II (ayakkabı, pantolon

vb. için): pay dîyayene

giydirme-I (giysi için): piradayîş (n) peradayîş (n)

têbestîş (n)

giydirme-II (ayakkabı, pantolon

vb. için): paydayîş (n)

... ro kerdiş, pirokerdiş (n)

giydirmeck-I (giysi için): pira dayene pera dayene

têbestene

giydirmeck-II (ayakkabı, pantolon

vb. için): 1)pay dayene

2)... ro kerdene, piro kerdene

Çocuğa çabucak pantolonunu giy-

dirip okula gönderdi. (Pantolî bi leze ker-

dî lajekî ro û ruşna mekteb.)

giyecek: b. **giysi, kıyafet**

giyilme-I (giysi için): piragîrîyayîş (n) piragîrîyayîş (n), piracêrîyayîş (n), peragîrîya-

yîş (n), peragêrîyayîş (n)

ameyîşpiragirewtîş (n) ûmeyîşpiraguretiş (n), omevîşpiragirewtîş (n)

giyilme-II (ayakkabı, pantolon vb. için): pay-

biyayîş (n)

ameyîşpaykerdiş (n) ûmeyîşpaykerdiş (n), omevîşpaykardiş (n)

giyilmek-I (giysi için): pira gîrîyayene pira gîrîyayene, pira cêrîyayene, pera gîrîyayene

ameyene piragirewtene ûmeyîş piraguretene

Bayramda yeni giysiler giyilir. (1-Roşan de kincê/cilê neweyî pira gîrîyênê. 2-Roşan de kincê/cilê neweyî yenê pira girewtene.)

giyilmek-II (ayakkabı, pantolon vb. için): pay bîyene

ameyene paykerdene ûmeyîne paykerdene

Evin içinde ayakkabı giyilmez. (1-Zereyê keyeyî de solî pay nêbenî. 2-Zereyê keyeyî de solî nînê paykerdene.)

giyim: b. kıyafet

giyim kuşam: kinc û kisvet

giyinik/giyinmiş olan: têbesta (m), têbestî-

ye (m), têbeste (n)

têrapîştâ (m) têrapîştâ (m)

têrapîştîye (m) têrapîştîye (m), têrapîstîye (m)

têrapîşte (n) têrapîşte (n), têrapîste (n)

giyinme: xotêbestîş (n)

xotêrapîştîş (n) xotêrapîştîş (n), xotêrapîstîş (n)

giyinmek (karo înransîtîf): xo têbestene

xo têra pîştene xo têra pîştene, xo têra pîstene

giyiniş kuşanmak: xo têbestene

giyme-I (giysi için): 1)xoradayîş (n) bixoradayîş (n), bexoradayîş (n)

2)piragirewtîş (n) piraguretîş (n), piragirotîş (n), peraguretîş (n)

3)xoragirewtîş (n)

4)xorokerdiş (n)

giyme-II (ayakkabı, pantolon vb. için): 1)pay-

kerdiş (n)

xopaykerdiş (n) xwipaykardiş (n)

xolingîrakerdiş (n) xolingîkerdiş (n)

2)(çocuk dilinde) peppa, pepikerdiş (n)

giyme-III (şapka, külâh vb. için): xoser-

yîş (n)

giymek-I (giysi için): 1)xo ra dayene bi xo ra dayene, be xo ra dayene

giy: xo ra de be xo ra de

2)pira girewtene pira guretene, pira girotene, pera guretene

3)xo ra girewtene

Gömleğini giy! (Paçê xo pira gîre/xo ra

de/xo ra gîre!)

4)xo ro kerdene

Pantolonunu çabucak giyip gitti. (Pantolê xo bi leze kerdî xo ro û şî.)

giymek-II (ayakkabı, pantolon vb. için): 1)pay kerdene

xo pay kerdene kerdene xo pay
xo lingî ra kerdene xo lingî kerdene

2)(çocuk dilinde) pepî kerdene

giymek-III (şapka, külah vb. için): xo ser naye-
ne nayene xo ser

giysi: b. elbise

gece giysisi: b. gece elbisesi

giysi çıkarmak: b. elbise çıkarmak

giysi değiştirmek: b. elbise değiştirmek

giysi kolu: b. elbise kolu

giysi kolu ağzı: b. elbise kolu ağzı

giysinin boyna arkadan oturan bölümü:

b. elbisenin boyna arkadan oturan bölümü

giysisini çıkarmak: b. soyamak-I

giysisini çıkartmak: b. soydurmak

gocuk: qocix (n) qocik (n), gocux (n)

gömlek: paç (n)

qolike (m) qoliki (m), qol (n)

îşlig (n) îşlige (m), îşlige (m), îslige (m), îşlîg (n), îş-
lik (n), îçlik (n), îçlig (n), îçlik (n)

qemîs (n)

gomleg (n) gomlek (n), gomlege (m)

gömlek vb. giysilerin boyundan gö-

beğe kadar olan açık kısmı:

verrî (n) verri (n), veri (n), verru (n)

kısa kollu gömlek: paço/qemîso/îş-
ligo qol (n)

paço/qemîso/îşligo polkilm (n)

paço/qemîso/îşligo polkirr (n)

paço/qemîso/îşligo hingilekilm (n)

paço/qemîso/îşligo harmekilm (n)

göz değmek: b. nazar değmek

- gözlük:** verçimikî (zh)
 çavikî (zh)
 hayneyî (zh)
 gozligî (zh) guzligî (zh), gozlikî
- günü:** b. **kıskançlık, çekemezlik**
- günücü:** b. **kıskanç**
- günücülük:** b. **kıskançlık**
- günüleme:** b. **kıskanma, çekememe**
- günülemek:** b. **kıskanmak, çekememek**
- halhal:** xirxale (m) xirxali (m), xirxal (m), xerxal (m)
- hamail:** b. **hamaylı**
- hamaylı:** hemalî (n) hemali (n)
- Hanefi:** heneffi, -ye henifi, -ye
- Hanefilik:** heneffiyî (m), heneffiyîye (m) heneffiyey (m), heneffiyê (m)
 heneffî (m)
- harmani:** b. **pelerin**
- harmaniye:** b. **pelerin**
- has:** xas, -e
- haset:** b. **kıskançlık, çekemezlik**
haset etme: b. **kıskanma, çekememe**
haset etmek: b. **kıskanmak, çekememek**
- hasetçi:** b. **kıskanç**
- hasetlik:** b. **kıskançlık, çekemezlik**
- hâsılat:** b. **gelir**
- hasta:** 1) nêweş, -e 2) bêkeyf, -e
- hata:** xeta (m)
 xeletî (m), xeletîye (m) xeletey (m), xeletê (m)
 xeletênî (m)
 şaşî (m), şaşîye (m) şaşey (m), şaşê (m)
 şaşênî (m)
 yanişî (m), yanişîye (m) yanişey (m), yanişê (m), yonişî (m), yonişey (m), yûnişî (m), yûnişê (m)
 yanişênî (m)
- hatalı:** xetayin, -e; xelet, -e; şaş, -e
 yaniş, -e yanis, yoniş, yûniş
- hatasız:** bêxeta, -ye; bêxeletî, -ye;
 bêşaşî, -ye; bêyanişî, -ye
- hav:** purtik (n) puirtik (n), pirtik (n)

havlı-I: purtikin, -e puirtikin, -e; pirtikin, -e; purtikyen

havlı-II: b. **havlu**

hırka: xırqe (n) xırxe (n), xırxi (n), yerxe (n)

hızma: pozmik (n)

xizme (m) xizma (m), xizêm (n)

penesik (n) penezik (n)

hızmalı: pozmikine (m)

xizmeyine (m) xizmayine (m), xizêmine (m)

hoşnut: memnun, -e; razî, -ye

... ra weş, -e

O senin durumundan hoşnut de-

ğil. (O halê to ra weş nîyo.)

hoşnut etmek: zerrîya ... weş kerdene

memnun kerdene

razî kerdene

hoşnut olmak: zerrîya ... weş bîyene

memnun bîyene

razî bîyene

-den hoşnut olmak: zerrîya ra weş bîyene

... ra weş bîyene

Halk senden hoşnut olsun. (Wa zerrî-

ya şarî to ra weş bo./Wa şar to ra weş bo.)

hoşnutluk: memnunî (m), memnunîye (m) memnuney (m), memnunê (m)

memnunîyet (n)

razîyî (m), razîyîye (m) razîyey (m), razîyê (m)

hoşnutsuz: nememnun, -e

nerazî, -ye

... ra weşnêbîyaya (m), ... ra weşnêbîyayîye (m)

... ra weşnêbîyaye (n)

hoşnutsuzluk: nememnunî (m), nememnu-

nîye (m) nememnuney (m), nememnunê (m)

nememnunîyet (n)

nerazîyî (m), nerazîyîye (m) nerazîyey (m), nerazîyê (m)

hotoz: kofî (m), kofîye (m) kuefî (m), koefî (m)

hürmet: b. **saygı**

hürmetkâr: b. **saygılı**

hürmetli: b. **saygılı**

hürmetsiz: b. **saygısız**

hürmetsizlik: b. saygısızlık

ibrîşim: layo birîsimên (n) lawo birîsmên/birsimên/elbismên/ helbismên/hevrîşimên/ibrîşimên/îvrîşimên/îrbişimên (n)

içyağı: vezd (n)

iğ: rêşta (m) rîşta (m), rîyêşta (m), riêşta (m), rîeşta (m)
rêstike (m) rîştike (m)

taşî (m)

İğ ile yün eğiriyor. (Bi rêstike/rêşta/taşî peşm rêsena.)

ihtram: b. saygı

ilik (düğme deliği): mayeke (m) mayek (m)

qulpike (m) qulpik (m), qulpe (m)

qulika gojage/make/bişkoje/qumça/sedefe/zirare (m)

lana gojage/make/bişkoje/qumça/sedefe/zirare (m)

ilikleme: tavistiş (n) tafinayîş (n)

devistiş (n) definayîş (n)

mayekakerdiş (n)

iliklemek: tavistene tafinayene

devistene definayene

mayek a kerdene

düğme iliklemek: gojage/make/bişkoje/qumça/sedefe/zirare tavistene

gojage/make/bişkoje/qumça/sedefe/zirare devistene

gojage/make/bişkoje/qumça/sedefe/zirare girewtene

gojage/make/bişkoje/qumça/sedefe/zirare qefilnayene

inat: 1)rike (m) riki (m), rik (m)

2)serehuşkî (m), serehuşkîye (m) sarehuskîye; sarehuşkîye (m), serewişkî (m), serewişkê (m), serewişkey (m), serewuşkî (m), serewuşkê (m), serewuşkê (m)

3)înad (n) înat (n), eynad (n), enyad (n), enyat (n)

4)eks (n) ekis (n), aks (n)

5)b. **inatçı**

inat etmek: rike kerdene	riki kerdene, rik kerdene
rike çarnayene	riki çarnayene
serehuşkî kerdene, serehuşkîye kerdene	
înad kerdene	înat kerdene, eynad kerdene, eynadî kerdene, eynadey kerdene, eynadê kerdene
eks kerdene	ekis kerdene
inatçı: rikin, -e	rikini (m)
riko, -ye	
arko, -ye	arkoy (m)
serehuşk, -e	sarehusk, -e; serewişk, -e; serewuşk, -i
înad, -e	înat, -e, eynad, -i, enyad, -i, enyat, -i
înadçî, -ye	înatçî, -ye; înatcî, -ye
eksî, -ye	eksîy (m), aksî, -ye
inatçılık: rikinî (m), rikiniye (m)	rikiney (m), rikinê (m), rikê (m)
rikoyî (m), rikoyîye (m)	rikoyey (m), rikoyê (m)
arkoyî (m), arkoyîye (m)	arkoyey (m), arkoyê (m)
serehuşkî (m), serehuşkîye (m)	sarehuskiye; sarehuşkîye (m), serewişkî (m) serewişkê (m), serewişkêy (m), serewuşkî (m), serewuşkê (m), serewuşkê (m)
înadî (m), înadîye (m)	înadey (m), înadê (m), înatê (m), eynadî (m), eynadey (m), eynadê (m), enyadê (m), enyatê (m)
înadênî	
înadçiyî (m), înadçiyîye (m)	înadçiyey (m), înadçiyê (m)
înadçiyênî	înadcênî
eksîyî (m), eksîyîye (m)	eksîyey (m), eksîyey (m), aksîyê (m)
ince: barî, -ye	bari (n)
tenik, -e	
zirav, -e	
kîbar, -e	kubar, -e; kivar, -e
ince ince: barî-barî	bari-bari
tenik-tenik	
hurdi-hurdi	werdi-werdi, wirti-wirti
incelik: barîk, -e	barik
barîkek, -e	
barîçek, -e	
tenikek, -e	
incelik: barîyî (m), barîyîye (m)	barîyey (m), barîyê (m)
barîyênî (m)	

barîkênî (m)	
tenikî (m), tenikiye (m)	tenikey (m), tenikê (m)
tenikênî (m)	
ziravî (m), ziraviye (m)	ziravey (m), ziravê (m)
kîbarî (m), kîbariye (m)	kîbarey (m), kîbarê (m), kubarî (m), kubarî-ye (m); kivarî (m), kivarîye (m)
incelme: barîbîyayîş (n)	baribîyayîş (n)
tenikbîyayîş (n)	
incelmek: barî bîyene	bari bîyene
tenik bîyene	
inceltme: barîkerdiş (n)	barikerdiş (n)
tenikkerdiş (n)	
inceltmek: barî kerdene	bari kerdene
tenik kerdene	
ip: bend (n), bendik (n); la (n)	
ipek: birîsim (n)	birîsm (n), birsim (n), elbisim (n), helbisim (n), hevrîşim (n), îbrîşim (n), îvrîşim (n), îrbîşim (n)
îpeg (n)	
ipek gömlek: paço/qemîso/işligo birîsimên (n)	
qolika birîsimêne (m)	
ipekten yapîlma: birîsimên, -e	birîsmên, -e; birsimên, -e; elbisimên, -i; helbisimên, -i, hevrîşimên, -i; îbrîşimên, -e; îvrîşimên, -i; îrbîşimên, -e
îpegên, -e	
ipekli: birîsimên, -e	birîsmên, -e; birsimên, -e; elbisimên, -i; helbisimên, -i, hevrîşimên, -i; îbrîşimên, -e; îvrîşimên, -i; îrbîşimên, -e
birîsimin, -e	birîsmin, -e; birsimin, -e; birsimîn; elbisimin, -i; helbisimin, -i; helbismîn, -i; hevrîşimin, -i; îbrîşimin, -e ; îvrîşimin, -i; îrbîşimin, -e
îpegên, -e; îpegin, -e	
iplik: la (n), destekî (m)	
yûn iplik: rîs (n)	rîes (n), rîyes (n)
iskarpîn: îskarpîn (n)	îsqarpîn (n)
isyan: serewedaritiş (n)	
îsyân (n)	îsya (n), îsyon (n), îsyo (n), îsyûn (n), îsyû (n)
isyan etme: serewedaritiş (n)	
îsyankerdiş (n)	îsyonkerdiş (n), îsyûnkerdiş (n)

isyan etmek: sere wedaritene	sere wedartene, sere wedardene, sare wedaritenene, sare wedartene, sere wedardayene, sare wedardayene, sare wedardene
îsyân kerdene	îsya kerdene, îsyon kerdene, îsyo kerdene, îsyûn kerdene, îsyû kerdene
Halkımız isyan etmiş. (Şarê ma sere wedarito./Şarê ma îsyân kerdo.)	
işleme-I: nejir (n)	necir (n)
newir (n)	
neqış (n)	neqş (n), nexş (n), neqs (n), neqis (n), nexs(n)
xerc (n)	xerj (n)
işleme-II (işlemek eylemi): nejirnayîş (n)	necirnayîş (n)
newirnayîş (n)	newernayîş (n)
neqışnayîş (n)	neqeşnayîş (n), nexişnayîş (n), nexeşnayîş (n), neqisnayîş (n), neqesnayîş (n), neqesnayîş, nexsnayîş (n)
xerckerdiş (n)	xerjkerdiş (n)
işlemek: nejirnayene	necirnayene
newirnayene	newernayene
neqışnayene	neqeşnayene, nexişnayene, nexeşnayene, neqisnayene, neqisnayêne, neqesnayene, neqesnayêne, nexsnayene, nexsnayêne
xerc kerdene	xerj kerdene
işlemeli: neqışin, -e	neqışîn, -e; neqşên, -e; neqışên, -e; neqşin, -e; neqşîn, -e; neqşin (n), nexişên, -e; nexişîn, -e; nexişin, -e; nexşên, -e; nexşîn, -e; nexşin, -e, nexsin (n)
xercin, -e	xerjin, -i
nejirnaya (m)	necirnaya (m)
nejirnayîye (m)	necirnayîye (m)
nejirnaye (n)	necirnaye (n)
newirnaya (m)	newernaya (m)
newirnayîye (m)	newernayîye (m)
newirnaye (n)	newernaye (n)
neqışnaya (m)	nexişnaya (m)
neqışnayî (m), neqışnayîye (m)	nexişnayî (m), nexişnayîye (m), neqisnayîye (m), neqesnayîye (m), neqêsnayîye (m)
neqışnaye (n)	neqışnayi (n), nexişnaye (n), neqisnaye (n), ne-

	qesnaye (n), neqêsnaye (n)
neqişkerda (m)	nexişkerda (m), neqişkarda (m)
neqişkerdî (m), neqişkerdîye (m)	nexişkerdî (m), nexişkerdîye (m), neqiskerdîye (m), neqeskerdîye (m), neqêskerdîye (m), neqskerdîye (m), nexskerdîye (m)
neqişkerde (n)	neqişkerdi (n), nexişkerde (n), neqiskerde (n), neqeskerde (n), neqêskerde (n), neqskerde (n), nexskerde (n), neqişkarde (m)
xerckerda (m), xerckerdîye (m), xerckerde (n)	
jaketatay: jeketatay (n)	
japone (kadın giysisi için): japone (n)	
jarse: jarse (n)	
jartiyer: jartiyer (n)	
jüpon: jupon	
jüt: jut (n)	
kadife: qedîfe (n)	qedfe (n)
kadife pantolon: şaxaxê/pantolê/şapikê qedifeyênî (zh)	
kadifeli: qedifeyên, -e; qedifeyin, -e	
Kadiri: qadirî, -ye	
Kadirilik: qadirîyî (m), qadirîyîye (m)	qadirîyey (m), qadirîyê (m) qadirîtî (m)
kaftan: xeftane (m)	xeftani (m), xeftan (m), xeftoni (m), xeftûn (m)
kahir: qehir (n)	qeher (n), qehr (n), qahr (n), qar (n)
kahrından ölmek: tetirxan bîyene	
kaldırılma: wedarîyayîş (n)	wedarîyayîş (n), widarîyayîş (n), wudarîyayîş (n), ameyîşwedarişiş (n)
wedardîyayîş (n)	weradîyayîş (n)
ameyîşwedardayîş (n)	
wedarnîyayîş (n), ameyîşwedarnayîş (n)	
wedîyayîş (n), ameyîşwedayîş (n)	
wereznîyayîş (n), ameyîşwereznayîş (n)	
rawuriznîyayîş (n), ameyîşrawuriznayîş (n)	
hewanîyayîş (n), ameyîşhewanayîş (n)	
hewadîyayîş (n), ameyîşhewadayîş (n)	
hewafînîyayîş (n)	
ameyîşhewafîştîş (n)	ameyîşhewavistîş (n)

rahewafinîyayîş (n)	erahewafinîyayîş (n)
ameyîşrahewafîştîş (n)	ameyîşerahewavîştîş (n)
ameyîşberzkerdiş (n)	ameyîşbarzkardiş (n)
kaldırılmak: wedarîyayene	wederîyayene, widarîyayene, wudarîyayene, ameyene wedaritene
wedardîyayene	weradîyayene
ameyene wedardayene	
wedarnîyayene, ameyene wedarnayene	
wedîyayene, ameyene wedayene	
wereznîyayene, ameyene wereznayene	
rawuriznîyayene, ameyene rawuriznayene	
hewa nîyayene, ameyene hewa nayene	
hewa dîyayene, ameyene hewa dayene	
hewa finîyayene	
ameyene hewa fiştene	ameyene hewa vistene
ra hewa finîyayene	era hewa finîyayene
ameyene ra hewa fiştene	ameyene era hewa vistene
ameyene berzkerdene	ameyene barz kardene
kaldırma: wedaritiş (n)	wedartiş (n), wedardiş (n), wedarutiş (n), we- dertiş (n), wedetiş (n)
wedardayîş (n)	weradayîş (n)
wedarnayîş (n)	edernayîş (n)
wedayîş (n)	
wereznayîş (n)	waraznayîş (n), wareznayîş (n), wariznayîş (n), warzaynayîş (n), weriznayîş (n), werznayîş (n), wirznayîş (n) wuriznayîş (n), urznayîş (n)
rawuriznayîş (n)	rawurznayîş (n), awirznayîş (n), raurznayîş (n), rraurznayîş (n)
hewanayîş (n)	
hewadayîş (n)	hawadayîş (n)
hilkerdiş (n)	holkerdiş (n)
hewafîştîş (n)	hewavîştîş (n)
rahewafîştîş (n)	erahewafîştîş (n)
berzkerdiş (n)	barzkardiş (n)
kaldırmak: wedaritene	wedaritene, wedartene, wedardene, wedaru- tene, wedertene, wedetene
wedardayene	wedardayêne, wedardaene, weradayene
wedarnayene	wadarnayini, wedernayene

wedayene	wedaene
wereznayene	waraznayene, wareznayene, wariznayene, warzaynayene, weriznayene, werznayene, wirznayene, wuriznayene, werzanayene, wurznayene, urznayene
rawuriznayene	rawurznayene, rawirznayene, raurznayene
hewa nayene	
hewa dayene	hawa dayene
hil kerdene	hol kerdene
hewa fiştene	hewa vistene
ra hewa fiştene	era hewa fiştene
berz kerdene	barz kardene
kalkma: weriştîş (n)	wariştîş (n), warîştîş (n), wiriştîş (n), wuriştîş (n)
rawuştîş (n)	rauştîş (n), rawiştîş (n), raweştîş (n), raweştayîş (n), rawustîş (n), raustîş (n), rawustayîş (n), rawistîş (n)
berzbîyayîş (n)	barzbîyayîş (n)
kalkmak: weriştene	wariştene, warîştene, wiriştene, wuriştene
rawuştene	rauştene, rawiştene, raweştene, raweştayêne, rawustene, raustene, rawustaene, rawistene,
berz bîyene	barz bîyene
kalpak: qalpaxe (m)	qalpax (m), qalpaxi (m)
kaput: qaput (n)	qapût (n)
kaputbezi: b. amerikanbezi	
kapüşon: kapuşone (m)	
kargılık: b. fişeklik	
kask: kaske (m)	
kasket: b. şapka	
kaşkol: b. atki	
kaşmir: keşmîr (n)	
kat (giysiler için): b. takım (giysiler için)	
katlama: qatkerdiş (n)	
katlamak: qat kerdene	
katlanma: qatbîyayîş (n)	
katlanmak: qat bîyene	
katlı: 1)qatin, -e	
2)qatkerda (m), qatkerdiye (m), qatkerde (n)	
qatbîyaya (m), qatbîyayîye (m), qatbîyaye (n)	

kayak: xizikoke (m), skî (m)

kayış: qayış (n) qayış (n), qeyış (n)

kayma-I: şemitîyayış (n) şemetîyayış (n), simatîyayış (n)

raşemitîyayış (n) rasimotîyayış (n), rasimotîyayış (n)

sermitîyayış (n) sermetîyayış (n)

surrikîyayış (n) surikîyayış (n)

herikîyayış (n) herrikîyayış (n), herekîyayış (n), herrekîyayış (n)

xijikîyayış (n) xicikîyayış (n), xizikyayış (n), xijîyayış (n)

xijbîyayış (n) xicbîyayış (n), xişbîyayış (n), xizbîyayış (n)

xo xijkerdiş (n) xo xickerdyış (n)

çerixîyayış (n) çerrixîyayış (n), çerexîyayış (n), çerrexîyayış (n)

şuştikîyayış (n)

şuştbîyayış (n)

şeçitîyayış (n) şeçetîyayış (n)

rêsikîyayış (n) rîeskîyayış (n), rîeskayış (n)

kayma-II (yıldız kayması): perrayış (n) perayış (n)

raperrayış (n) raperayış (n)

qilîyayış (n) qileyayış (n)

qerifîyayış (n) qerefiyayış (n)

şemitîyayış (n) şemetîyayış (n)

rijîyayış (n)

kaymak-I: şemitîyayene şemetîyayene, simatîyayene

raşemitîyayene rasimotîyayêne, rasimotîyayêne, simotîyayêne ra

sermitîyayene sermetîyayene

surrikîyayene surikîyayene

herikîyayene herrukîyayene, herekîyayene, herrekîyayene

xijikîyayene xicikîyayene, xizikyayene, xizikyayeni, xijîyayene

xij bîyene xic bîyene, xij bîyayene, xij bîyayêne, xiş bîyene, xiz bîyene

xo xij kerdene xo xic kerdene

çerixîyayene çerrixîyayene, çerexîyayene, çerrexîyayene

şuştikîyayene

şuşt bîyene şuşt bîyayene

şeçitîyayene şeçetîyayene

rêsikîyayene rîeskîyayene, rîeskayene

kaymak-II (yıldız kaymak): perrayene perayene

raperrayene raperrayêne, raperayene

qilîyayene qileyayene
 qerifîyayene qerefiyayene
 şemitîyayene şemetîyayene
 rijîyayene

Bu gece bir yıldız kaydı. (Emşo estare-
 yêk perra/raperra/qilîya/rijîya...)

kayan yıldız: gîyê estarî (n) gîy estarî (n), gî estarî (n)

kaytan: qeytan (n) qeyton (n), qeytûn (n), qêtûn (n), qetûn (n)

kazak: qazax (n) qazaq (n), qazaxe (m)

keder: dej (n), keder (n)

kederlenmek: xemgîn bîyene

kedernak bîyene

keribîyayene

xem kerdene

keder kewtene keder kowtene, keder kotene

kederî ... girewtene kederî ... girotene, kederî ... gurotene

O gün kederlendim. (A roje kederî ez girewta.)

kederli: kederin, -e; kedernak, -e; xemgîn, -e

kedersiz: bêkeder, -e

kefen: kefen (n)

kefiye: kefi (m) çefî (m)

kefiye (m) kefiya (m), kefiya (m)

kehribar: kehreba (n) kehribar (n), karîbane (m), kareba(n), kerebe (n)

keleş: keleş, -e; rind, -e; rindek, -e; semt, tital

kep: kepe (m) kepi (m)

kerata: b. **çekecek**

keyfetmek: keyf kerdene kêf kerdene, çêf kerdene, çef kerdayene

keyif: keyf (n) keyîf (n), kêf (n), çêf (n), çef (n)

keyifle: bikeyf

keyiflendirmek: keyfweş kerdene

keyfê ... ardene keyfî ... ardene, kêfê ... ardene, çêfê ... ardene,
 çêfê ... ardene

keyiflenmek: keyfweş bîyene

keyfê ... ameyene keyfî ... ameyîne, çêfê ... amayene, çêfê ... ama-
 yêne, çêfê ... amayene

keyf kerdene kêf kerdene, çêf kerdene, çef kerdayene

keyifli: şa (n) şad (n), sa (n)

şaye (m) şadi (m), saye (m)

keyfweş, -e	
keyfin, -e	kêfîni (m), kêfin, -e; çêfin, -e; çefin, -e
keyflî, -ye	kêflî, çêflî, -ye
keyifsiz: bêkeyf, -e	bêkêf; bêçêf, -e; bêçef, -e
keyifsizlenmek: bêkeyf biyene	bêkêf biyayene, bêçêf biyayene, bêçef biyayene
keyifsizlik: bêkeyfî (m), bêkeyfiye (m)	bêkeyfey (m), bêkeyfê (m), bêkêfî (m), bêkêfê (m), bêçêfiye (m)
bêkeyfêni (m)	bêçêfêni (m)
kıl: muye (m)	muy (m), mûye (m), mûy (m), mûyî (m), mûi (m), mû (m)
kıldan yapılma: muyên, -e	muyen, -e
kılık: b. elbise, kıyafet	
kılık kıyafet: kinc û kisvet	
kıllı: muyin, -e	mûyin, -e
kına: hine (n)	hene (n), hene (n), heni (n), henni (n), henni (n), henni (n)
kınalama: hinekerdiş (n)	henekerdîş (n), henekardîş (n)
hinedesawitiş (n)	henedesawitiş (n)
hinepanayîş (n)	henipanayîş (n)
kınalamak: hine kerdene	hene kerdene, hene kardene
hine ... sawitene	hene ... sawitene
hine desawitene	hene desawitene
hine panayene	heni panayene
kına sürmek: b. kınalamak	
kına yakmak: b. kınalamak	
kınayla boyamak: b. kınalamak	
kınalanma: hinebîyayîş (n)	henebîyayîş (n)
hinedesawîyayîş (n)	henedesawîyayîş (n)
hinepanîyayîş (n)	henipanîyayîş (n)
kınalanmak: hine bîyene	hene bîyene
hine ... sawîyayene	hene ... sawîyayene
hine desawîyayene	hene desawîyayene
hine panîyayene	heni panîyayene
kına sürülmek: b. kınalanmak	
kına yakılmak: b. kınalanmak	
kınayla boyanmak: b. kınalanmak	
kınalı: hineyin, -e	heneyin, -e
hinekerda (m)	henekerda (m), henekarda (m)
hinekerdiye (m)	henekerdîye (m)

hinekerde (n) henekerde (n), henekarde (n)

hineyin, -e henneyin, -e; henniyyin, -e

kınnap: qinnap (n)

kırışık-I (kırışıklık): qırmiç (n) qermiç (n)

qırmiçik (n) qermiçik (n), qırmoçik (n)

çiqir (n)

kırışık-II (kırışmış olan): qırmiçîyaya (m) qırmoçîyaya (m), qırmoçyaya (m), qırmiçîyaya (m), qermiçîyaya (m)

qırmiçîyayîye (m) qırmiçîyayê (m), qırmoçîyayîye (m), qırmoçîyayê (m), qırmoçyayîye (m), qırmoçyayê (m), qermiçîyayîye (m), qermiçîyayê (m)

qırmiçîyaye (n) qırmoçîyaye (n), qırmoçyaye (n), qırmiçîyaye (n), qermiçîyaye (n)

qırmiçnaya (m) qırmoçnaya (m), qırmiçnaya (m), qermiçnaya (m)

qırmiçnayîye (m) qırmiçnayê (m), qırmoçnayîye (m), qırmoçnayê (m), qermiçnayîye (m), qermiçnayê (m)

qırmiçnaye (n) qırmoçnaye (n), qırmiçnaye (n), qermiçnaye (n)

qırmiçikin, -e qermiçikin, -e; qırmoçikin, -e; qırmiçikin, -e

çiqırîyaya (m) çiqiryaya (m)

çiqırîyayîye (m) çiqiryayîye (m)

çiqırîyaye (n) çiqiryaye (n)

çiqirnaya (m), çiqirnayîye (m)

çiqirnaye (n)

kırışıklık: 1)b. **kırışık**

2)qırmiçîye (m) qırmiçey (m), qırmiçê (m), qermiçîye (m), qermiçê (m)

qırmiçênî (m) qermiçênî (m)

qırmiçikîye (m) qırmiçikêy (m), qırmiçikê (m), qermiçikîye (m), qermiçikê (m)

qırmiçikênî (m) qermiçikênî (m), qırmoçikênî (n)

qırmiçikinî (m) qermiçikinî (m), qırmoçikinî (m)

qırmiçikinîye (m) qermiçikinîye (m), qırmoçikinîye (m)

çiqırî (m)

çiqırîye (m) çiqirey (m), çiqirê (m)

qırmiçîyayeyî (m) qırmoçîyayeyî (m), qırmoçyayeyî (m), qırmiçîyayeyî (m), qermiçîyayeyî (m)

qırmiçîyayênî (m) qırmoçîyayênî (m), qırmoçyayênî (m), qırmiçî-

	yayênî (m), qermişîyayênî (m)
çiqirîyayeyî (m)	çiqirîyayeyey (m), çiqirîyayeyê (m), çiqirayeyî (m), çiqirayeyey (m), çiqirayeyê (m),
qirmişnayeyî (m)	qirmoçnayeyî (m), qurmişnayeyî (m), qermişnayeyî (m)
qirmişnayênî (m)	qirmoçnayênî (m), qurmişnayênî (m), qermişnayênî (m)
çiqirnayeyî (m)	çiqirnayeyey (m), çiqirnayeyê (m)
kırışmak: qirmişîyayene	qirmoçîyayene, qirmoçîyayêne, qirmoçyayene, qurmişîyayeni, qurmişyayeni, qermişîyayene, qirmoçik biyene
qirmişikîyayene	qirmişikayene, qermişikîyayene
çiqirîyayene	çiqiryayene
kırıştirmek: qirmişnayene	qirmoçnayene, qermişnayene, qurmişnayene, qurmişnayeni, qirmoçik kerdene

çiqirnayene

kırnap: b. **kınnap**

kıskanç-I (başkasını çekemeyen): çimesîya (n) .. çimsîya (n)

çimesîyaye (m)

çimarnêbiyaya (m)

çimarnêbiyayîye (m)

çimarnêbiyaye (n)

çimeteng, -e

hesûd, -e

mûzir, -e

mûdî, -ye

pexîl, -e

kıskanç-II (sevdiğini kıskanan): celud, -e

Kadın başka erkeklerle konuşmak-

tan da korkuyordu çünkü kocası çok

kıskançtı. (Cinîke tersaynê ke camêrdanê

bînan de qisey zî biko çunke mêrdeyê aye zaf

celud bî.)

kıskançlık-I (çekemezlik):

çimesîyayî (m), çimesîyayîye (m)

çimarnêbiyayeyî (m), çimarnêbiyayeyîye (m)

çimarnêbiyayeyênî (m)

çimetengî (m), çimetengîye (m)	çimtenğî (m), çimtenğîye (m), çimtengey (m), çimtenğê (m)
çimetengênî (m)	
hesûdî (m), hesûdîye (m)	hesûdey (m), hesûdê (m), hesudî (m), hesudîye (m), hesudê (m), hasudî (m), hasudê (m)
mûzirî (m), mûzirîye (m)	mûzirey (m), mûzirê (m), mozirey (m)
mûdîyî (m), mûdîyîye (m)	mûdîyê (m), mudîyey (m), mudîyê (m)
pexîlî (m), pexîlîye (m)	pexêlî (m), pexêlê (m), bexîley (m), bexîlê (m)
kıskançlık-II (sevdiğini kıskanma): celudî (m)	
celudîye (m)	
kıskandırmak-I : çimê ... teng kerdene	
hesûdnayene	hesudnayene, hesidnayene, hesednayene
qehirnayene	qehernayene, qehrnayene, qaharnayene, qahrnayene, qarnayene, qarnayêne, qarnayîne
teqnayene, ... ra teqnayene	
baxiznayene	
kıskandırmak-II (sevdiğini kıskandırmak): celudnayene, celud kerdene	
kıskanmak-I (çekememek):	
çimesîyayî kerdene, çimesîyayîye kerdene	çimsîyayî kerdene, çimsîyayey kerdene, çimsîyayê kerdene
çim bar nêbîyene, çimê ... bar nêbîyene	
çim bar nêdayene, çimê ... bar nêdayene	
çimê ... teng bîyene	
çimetengî kerdene, çimetengîye kerdene	çimtenğî kerdene, çimtenğîye kerdene, çimtengey kerdene, çimtenğê kerdene
çimetengênî kerdene	
hesûdîyayene	hesûdîyene, hesidîyayene, hesedîyayene
hesûdî kerdene, hesûdîye kerdene	hesûdey kerdene, hesûdê kerdene, hesudî kerdene, hesudîye kerdene, hesudê kerdene, hasudî kerdene, hasudê kerdene
mûzirî kerdene, mûzirîye kerdene	mûzirey kerdene, mûzirê kerdene, mozirey kerdene
mûdîyî kerdene	mûdîyê kerdene, mudîyey kerdene, mudîyê kerdene
pexîlî kerdene, pexîlîye kerdene	pexêlî kerdene, pexêlê kerdene, bexîley kerdene, bexîlê kerdene
qehirîyayene	qeherîyayene, qehrîyayene, qaharîyayene, qah-

rîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene, qarayene, qareyîne, qarayene

teqayene, ... ra teqayene

baxizîyayene baxiziyayene

celîyayene celayene, celeyene, cellîyayene, celayene, celleyene

... ra celîyayene ra celayene, ... ra celeyene, ... ra cellîyayene, ... ra celayene, ... ra celleyene

Roşan Azad'ı kışkanıyor. (Roşan Azadî ra celîyêno.)

kışkanmak-II (sevdiğini kışkanmak): celudîyayene
celudî kerdene, celudîye kerdene

kışlık: yê zimistanî (n, m) ey zimistanî/zimistonî/zimistûnî/zimûstûnî/zumustûnî/zumustonî (n, m); ê zimistanî/zimistonî/zimistûnî/zimûstûnî/zumustûnî/zumustonî (n, m); yê zimistonî/zimistûnî/zimûstûnî/zumustûnî/zumustonî (n, m)

... zimistanî (n, m)

zimistana (m) zimistona (m), zimistûna (m), zimûstûna (m), zumustûna (m), zumustona (m)

zimistanî (m), zimistanîye (m) zimistonîye (m), zimistûnîye (m), zimûstûnîye (m), zumustûnîye (m), zumustonîye (m)

zimistane (n) zimistone (n), zimistûne (n), zimûstûne (n), zumustûne (n), zumustone (n)

zimistanên, -e zimistanên, -e; zimistonên, -e; zimistûnên, -e; zimûstûnên, -e; zumustûnên, -e; zumustonên, -e; zimistanîn, -e; zimistonîn, -e; zimistûnîn, -e; zimûstûnîn, -e; zumustûnîn, -e; zumustonîn, -e; zimistûnyen

kışlık ceket: çakêtê/şakê/setreyê zimistanî (n)

kıvrak (başörtü): mexmele (m) mexmeli (m)

temezî (m), temezîye (m)

dolbende (m) dolbendi (m), dolvend (m)

kıvrım: çiqir (n)

tadiyaye (n) tadaye (n)

kıyafet: belg (n), cilûbelg (n), bedl (n), qilix (n)

kisvet (n) kîsvi (n)

kılık kıyafet: kinc û kisvet

kızak: kaşane (m) kasane (m)

tawug (n) tawig (n)

xizag (n)

kızdırma: hêrskerdiş (n) hîrskerdiş (n), hîrskerdis (n), yerskerdiş (n)

hêrsê ... ardiş hîrsê ... ardiş, yersî ... ardiş

cigirnayîş (n) cigirnayîş (n), cirgînayîş (n), cirgnayîş (n)

qehirnayîş (n) qehernayîş (n), qehrneyîş (n), qaharnayîş (n),
qahrnayîş (n), qarnayîş (n)

sûyê ... ardiş suyê ... ardiş

celênayîş (n) celînayîş (n), celnayîş (n), cellênayîş (n), cellî-
nayîş (n), cellnayîş (n)

kızdırmak: hêrs kerdene hîrs kerdene, yers kerdene

hêrsê ... ardene hîrsî ... ardene, yersî ... ardene

cigirnayene cigirnayene, cirgînayene, cirgnayene

qehirnayene qehernayene, qehrneyene, qaharnayene, qahr-
nayene, qarnayene, qarnayêne, qarnayîne

sûyê ... ardene suyê ... ardene

celênayene celînayene, celnayene, cellênayene, cellîna-
yene, cellnayene

Polat bugün Gülistan'ı çok kızdırdı. (Po-

latî ewro zaf Gulistane celênaya.)

kızgın (öfkeli): hêrsbîyaya (m) yersbîyaya (m)

hêrsbîyayîye (m) hêrsbîyayê (m), hîrsbîyayîye (m), yersbîyayê (m)

hêrsbîyaye (n) hîrsbîyaye (n), yersbîyaye (n), yersbîyayi (n)

hêrsin, -e hîrsin, -e, yersin

hêrsokin, -e hêrsnik, yersokin (n)

cigirîyaya (m) cigirîyaya (m), cirgîyaya (m), cîrgîyaya (m), cîr-
gaya (m)

cigirîyayîye (m) cigirîyayê (m), cigirîyayê (m), cirgîyayê (m), cîr-
gîyayê (m), cîrgayê (m)

cigirîyaye (n) cigirîyayi (n), cigirîyaye (n), cirgîyaye (n), cirgîya-
yi (n), cîrgîyaye (n), cîrgaye (n)

qehirîyaya (m) qeherîyaya, qehrîyaya (m), qahrîyaya (m),
qarîyaya (m)

qehirîyâyîye (m)	qehirîyâyê (m), qeherîyâyîye (m), qeherîyâyê (m), qehrîyâyîye (m), qehrîyâyê (m), qahrîyâyîye (m), qahrîyâyê (m), qarîyâyîye (m), qarîyâyê (m)
qehirîyaye (n)	qeherîyaye (n), qehrîyaye (n), qahrîyaye (n), qarîyaye (n)
sûbîyaya (m)	subîyaya (m)
sûbîyâyîye (m)	sûbîyâyê (m), subîyâyîye (m)
sûbîyaye (n)	subîyaye (n)
celîyaya (m)	celaya (m), celeya (m), cellîyaya (m), cellaya (m), celleya (m)
celîyâyîye (m)	celayîye (m), celeyîye (m), cellîyâyîye (m), cellayîye (m), celleyîye (m)
celîyaye (n)	celaye (n), celeye (n), cellîyaye (n), cellaye (n), celleye (n)
xezebnak, -e	
kızgınlık: hêrs (n)	
cigir (n)	cirgi (n), cîrgî (n), cîrgi (n)
xezeb (n)	xezab (n), xezev (n), xedev (n)
qehir (n)	qeher (n), qehr (n), qahr (n), qar (n)
bacî (zh)	behcî (zh), bahcî (zh), beacî (zh), beajî (zh), bajî (zh), bejî (zh)
kızma (öfkelenme, sinirlenme): hêrsbîyayîş (n)	
hêrskewtiş (n)	hîerskotîş (n), yerskowitz (n)
hêrsê ... ameyîş	hîersê ... ameyîş, yersî ... ameyîş
cigirîyayîş (n)	cigrîyayîş (n), cirgîyayîş (n), cîrgîyayîş (n), cîrgîyayîş (n), cîrgayîş (n)
qehirîyayîş (n)	qeherîyayîş (n), qehrîyayîş (n), qahrîyayîş (n), qarîyayîş (n), qarîyayîş (n), qareyîş (n), qareyîş (n), qarayîş (n), qarayîş (n)
sûbîyayîş (n)	subîyayîş (n)
sûyê ... ameyîş	suyê ... ameyîş
sûyêxoardiş	suyêxoardiş (n)
kızmak (öfkelenmek, sinirlenmek): hêrs bîyene ...	
hêrs kewtene	hîers bîyene, yers bîyîne
hêrsê ... ameyene	hîers kotene, yers kowtene
hêrsê ... ameyene	hîersê ... ameyene, yersî ... ameyîne
cigirîyayene	cigrîyayene, cirgîyayene, cîrgayene, cirgîyayene

qehirîyayene	qeherîyayene, qehrîyayene, qaharîyayene, qahrîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene, qarreyene, qareyîne, qarayene
sû bîyene	su bîyene
sûyê ... ameyene	suyê ... ameyene
sûyê xo ardene	suyê xo ardene
-e kızmak: ... ra hêrs bîyene, ... ra cigirîyayene	
kibar: kîbar, -e	kubar, -e; kivar, -e
kibarlık: kîbarî (m), kîbarîye (m)	kîbarey (m), kîbarê (m), kubarî (m), kubarîye (m), kivarî (m), kivarîye (m)
kimlik: nasname (n)	
kin: kîn (n)	çîn (n), kênat (n)
rike (m)	riki (m), rik (m)
xerez (n)	qerez (n)
kinçi: kîndar, -e; rikdar, -e	
kindar: b. kinçi	
kirmen: b. iğ	
kispet: kisvetî (zh)	kîswetî (zh)
kisve: b. kıyafet	
kola: kola (m)	
kolalama: kolakerdiş (n)	
kolalamak: kola kerdene	
kolçak-I: b. kolluk	
kolçak-II (kola geçirilen, üzerinde simge bulunan bağ): bazbend (n)	bazûbend (n), pezbend (n), bezbind (n)
kolluk (İş yaparken giysiyi korumak için kullanılan): zendik (n)	
koltuk değneği: çogane (m)	çuegûn (m), çuewegom (m), çuegom (m), çogoni (m)
kolye: kolye (m)	qolya (m)
altın kolye: kolyeya zerrêne/zerrnêne (m) ...	qolyaya zerrêne (m)
kombinezon (giysi için): meleqof (n), kombînezon (n)	
koşça: qupça (m)	qumça (m)
kordon: kordon (n)	qordoni (m)
korsa: korse (n)	
korse: b. korsa	
kostüm: belg (n)	

- şak û şelwarî (zh) şak û şalwarî (zh)
 şal û şapikî (zh) şal ûw şapîk (zh)
 kostum (n)
 qatlix (n)
 taxim (n) taxime (m)
 taximê kincan/cilan/çinayan (n)
 qatê kincan/cilan/çinayan (n)
- kot:** kot (n)
kot pantolon: pantolê kotî (zh)
- koyun** (göğüs ile giysi arası): pistan (n) piston (n), pistûn (n), pistin (n), pistine (m)
- kösele:** kosele (n) korseli (n), kuerseli (n), korsele (n)
- kravat:** b. **boyunbağı**
- kumaş:** qumaş (n) qumas (n)
 fason (n) fasun (n)
giysilik kumaşların genel adı: pirtû (n) pirtu (n), pirtî (n), pirtî (n)
kumaş çeşitleri: gez (n), qutnî (n), qeş-
 mer (n)
- kundak** (bezi): qundax (n)
- kundura:** kundure (n) kundire (n), qundure (n), qundire (n), qunderi (n), qundirme (n), qondere (n), qondire (n)
- kurdele:** kurdele (n) qurdele (n), qordele (n)
- kuşak:** mîye (m)
 mûndî (m) mûnde (m), mundî (m), mundi (m)
 şale (m) sale (m), şal (m)
- Acem kuşağı:** mîya/mûndîya/şala ecemî (m)
kuşak çeşitleri: fitî (m), fituke (m)
Lahor kuşağı: mûndîya Lawure (m) mundîya Lawuri (m)
kuşak bağlamak: mîye/mûndî/şale bestene
 mîye/mûndî/şale girê dayene
 mîye/mûndî/şale piştene
 mûndî xo mîyane ra bestene
 mîye xo mîyane şanayene
 mûndî xo mîyane ra dayene
- kuşanma** (kuşak, fişeklik vb. için): xomîya-
 nerabestiş (n) xomêrabestiş (n), xwimêrabestiş (n)
 xomîyaneşanayîş (n) xomîyanesanayîş (n), xomîyesanayîş (n)
 xomîyaneradayîş (n) xomêradayîş (n)
 bestiş (n)

- girêdayîş (n) gireydayîş (n)
 pîştîş (n) pîstîş (n), piştîş (n)
kuşanmak (kuşak, fişeklik vb. için): xo mîya-
 ne ra bestene xo mêra bestene
 xo mîyane şanayene xo mîyane sanayene, xo mîye sanayene, xo mîye
 sanayêne
 xo mîyane ra dayene xo mêra dayene
 bestene
 girê dayene girey dayene
 pîştene pîstene, piştene
kutnu: qutnî (n) qutne (n), qutmîn (n)
kuyruk: boçe (m) boçi (m), boç (m), bûçi (m), bueç (m), poçe
 (m), poçi (m)
 boçike (m) boçike (m), boçiki (m), bueçik (m)
 dim (n)
 dimoçik (n)
 diw (n)
**“... Tilkinin kuyruğu da içinde do-
 nar.”** (“... Diwê liwe zî tede cemedêno.” (Mi-
 hanî Licokic, Vate, nr. 10, r. 70)
 doçik (n) duçik (n)
koyun kuyruğu: tîrrî (m), tîrrîye (m)
kuyrukyaqı: dime (n)
kûlah: kilawe (m) kilawi (m), kilaw (m), kelawe (m), kelawi (m),
 kelaw (m), kalawi (m), kela (n), kulawi (m)
 kulike (m)
 tiftike (m) tiftiki (m)
 koloze (m) kolozi (m), koloz (m), kolose (m)
kûlot: qolikî (zh)
 tumanê qolî (zh) tumonê qolî (zh), timûnî quêl (zh), timanê qolî (zh)
 tumanê kilmî (zh) tumonê kilmî (zh), tumûnî kilmî (zh)
 tumanê kirrî (zh) timanê kirrî (zh)
 tumanî (zh)
kûlotlu çorap: tumangewreyî (zh)
kûpe: goşare (n) gûşare (n), gueşare (n), gueşari (n), gosare (n)
kürk: kurke (m) kurk (m), kurk (n)
samur kürk: kurka samure (m) kurko samur (n)
kürk çeşitleri: kurka hewranî (m) ûêb.

küs: b. kùskùn

kùskùn: heridan, -e	heredan, -e
heridîyaya (m)	heredîyaya (m), haredîyaya (m)
heridîyayîye (m)	heridîyayê (m), heredîyayîye (m), heredîyayê (m), haredîyayîye (m), haredîyayê (m)
heridîyaye (n)	heridîyayi (n), heredîyaye (n), heredîyayi (n), haredîyaye (n), haredîyayi (n)
cigrîyaya (m)	cigrîyaya (m), cîrgîyaya (m), cîrgîyaya (m), cîrgaya (m)
cigrîyayîye (m)	cigrîyayê (m), cîrgîyayê (m), cîrgîyayê (m), cîrgayê (m)
cigrîyaye (n)	cigrîyayi (n), cigrîyaye (n), cîrgîyaye (n), cîrgîyayi (n), cîrgîyaye (n), cîrgaye (n)
miradîyaya (m)	miradyaya (m)
miradîyayîye (m)	miradyayîye (m), miradîyayê (m), miradyayê (m)
miradîyaye (m)	miradîyayi (n), miradyaye (n), miradyayi (n)
cellûdîyaya (m)	celûdîyaya (m)
cellûdîyayîye (m)	celûdîyayîye (m), cellûdîyayê (m), celûdîyayê (m)
cellûdîyaye (n)	celûdîyaye (n), cellûdîyayi (n), celûdîyayi (n)
qehirîyaya (m)	qeherîyaya (m), qehrîyaya (m), qahrîyaya (m), qarîyaya (m)
qehirîyayîye (m)	qehirîyayê (m), qeherîyayîye (m), qeherîyayê (m), qehrîyayîye (m), qehrîyayê (m), qahrîyayîye (m), qahrîyayê (m), qarîyayîye (m), qarîyayê (m)
qehirîyaye (n)	qeherîyaye (n), qehrîyaye (n), qahrîyaye (n), qarîyaye (n)
hêrsbîyaya (m)	yersbîyaya (m)
hêrsbîyayîye (m)	hêrsbîyayê (m), hîersbîyayîye (m), yersbîyayê (m)
hêrsbîyaye (n)	hîersbîyaye (n), yersbîyaye (n), yersbîyayi (n)
kùskünlük: herid (n)	hered (n)
cigir (n)	cîrgi (n), cîrgî (n), cîrg (n)
hêrs (n)	
miradîyayeyî (m), miradîyayeyîye (m)	miradîyayeyê (m), miradyayeyî (m), miradyayeyîye (m), miradyayeyê (m)
cellûdîyayeyî (m), cellûdîyayeyîye (m)	celûdîyayeyî (m), celûdîyayeyîye (m), cellûdîyayeyê (m), celûdîyayeyê (m)
küsme: heridîyayîş (n)	heredîyayîş (n), heredîyayîs (n), haredyayîş (n)
cigrîyayîş (n)	cîrgîyayîş (n), cîrgîyayîş (n), cîrgîyayîş (n), cîrgîyayîş (n), cîrgayîş (n)

miradîyayîş (n)	miradyayîş (n), miradîyîş (n)
cellûdîyayîş (n)	celûdîyayîş (n)
qehirîyayîş (n)	qeherîyayîş (n), qehrîyayîş (n), qaharîyayîş (n), qahrîyayîş (n), qarîyayîş (n), qarîyayîş (n), qareyîş (n), qareyîş (n), qarayîş (n), qarayîş (n)
hêrsbîyayîş (n)	hêrsbîyayîş (n), hêrsbeyîş (n), hîersbîyayîş (n), yersbîyayîş (n)
küsmek: heridîyayene	heredîyayene, heredîyayêne, heredîyayîne, haredyayene
cigrîyayene	cigrîyayene, cîrgîyayene, cîrgayene, cîrgîyayene
miradîyayene	miradyayene, miradîyene
cellûdîyayene	celûdîyayene
qehirîyayene	qeherîyayene, qehrîyayene, qaharîyayene, qahrîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene, qarreyene, qareyîne, qarayene
hêrs bîyene	hîers bîyene, yers bîyayîne
küstürme: heridnayîş (n)	herednayîş (n), herednayîş (n), harednayîş (n)
cigrnayîş (n)	cigrnayîş (n), cîrgînayîş (n), cîrgnayîş (n)
miradnayîş (n)	
cellûdnayîş (n)	celûdnayîş (n)
qehirnayîş (n)	qehernayîş (n), qehrnayîş (n), qaharnayîş (n), qahrnayîş (n), qarnayîş (n)
hêrskerdîş (n)	hîerskerdîş (n), yerskerdîş (n)
küstürmek: heridnayene	herednayene, herednayêne, herednayîne, harednayene
cigrnayene	cigrnayene, cîrgînayene, cîrgnayene
miradnayene	
cellûdnayene	celûdnayene
qehirnayene	qehernayene, qehrnayene, qaharnayene, qahrnayene, qarnayene, qarnayêne, qarnayîne
hêrs kerdene	hîers kerdene, yers kerdene
lakin: labelê, la	
lastik: lastik (n)	lastig (n), lastîg (n)
lastik ayakkabi: lastik (n)	lastig (n), lastîg (n)
lastikê paykerdîşî (n)	
lastikten yapılma: lastikên, -e	
lastikli: lastikin, -e	
makyaj: makyaj (n)	maqyaj (n), meqyaj (m)

- makyaj malzemesi:** malzemeyê makyajî (n), çî-mîyê makyajî (n)
- makyaj yapma:** makyajkerdiş (n), xoviraştiş (n)
- makyaj yapma:** makyaj kerdene, xo viraştene
- makyajcı:** makyajkerdox, -e
- makyajlı:** makyajkerda (m), makyajkerdiye (m), makyajkerde (n), makyajin, -e
- manifatura:** çîtare (n), manîfatura (m)
- manifaturacı:** manîfaturacî, -ye
- manifaturacılık:** manîfaturacîyî (m), manîfaturacîyîye (m) manîfaturacîyey (m), manîfaturacîyê (m), manîfaturacîyênî (m)
- manikür:** manîkur (n)
- manşet:** bizme (n)
- manto:** manto (n) monto (n), mûnto (n)
- maşallah-I:** maşela maşala, masala
- maşallah-II** (bir tür nazarlık): maşela (n)
- mayo:** mayo (n)
- melül:** melul, -e milul, -e; melûl, -e
- memnun:** memnun, -e; ... ra weş, -e
- memnun etmek:** b. **sevindirmek**
- memnun kalmak:** b. **sevinmek**
- memnun olmak:** b. **sevinmek**
- mensucat:** b. **tekstil**
- mercan:** mircane (m) mirconi (m), mircon (m), mircûn (m), mirjani (m)
- merserize:** merserîze (n)
- mest:** mest (n) mes (n)
- meşin:** mêşîn (n), çermê mêşna/mî/mîye (n), posteyê mêşna/mî/mîye (n)
- mevsim:** mewsim (n)
- mevsimlik:** mewsimane (n), mewsimana (m), mewsimaniye (m), yê mewsimî (n, m) ê mewsimî (n, m), ey mewsimî (n, m), ... mewsimî (n, m)
- mevsimlik ayakkabı:** solê/postalê/ye-meniyê mewsimî (zh)
- mezura:** mezro (n)

mezür: b. **mezura**

mintan: b. **gömlek**

Muhammed: Mihemed Muhammed, Muhamed, Muhemmed, Muhe-
med, Mehemed, Meheme

Hazreti Muhammed: Hezretî Mihemed Hezret Mehemed, Hezretî Meheme

muhterem: b. **saygıdeğer, sayın**

muska: nuşte (n) nûşte (n), nivîşte (n), nivîşt (n), nîşte (n)

mutlu: bextîyar, -e

bextewer, -e bextewar, -e

zerrîweş, -e zerweş, -e; zêrweş (n)

mesud, -e

mutluluk: bextîyarî (m), bextîyarîye (m)

bextewerî (m), bextewerîye (m) bextewarî (m), bextewarîye (m)

zerrîweşî (m), zerrîweşîye (m) zerrweşî (m), zerrweşê (m), zerrweşey (m), zer-
weşey (m), zerweşî (m), zerweşê (m), zêrweşî
(m), zêrweşê (m)

mesudî (m), mesudîye (m) mesudey (m), mesudê (m)

mutsuz: nebextîyar, -e

nebextewer, -e

zerrîneweş, -e

mutsuzluk: nebextîyarî (m), nebextîyarîye (m)

nebextewerî (m), nebextewerîye (m)

zerrîneweşî (m), zerrîneweşîye (m)

nakış: neqîş (n) neqş (n), nexş (n), neqs (n), neqis (n), nexs (n)

nakış işleme: neqîşkerdiş (n) neqşkerdiş (n), nexşkerdiş (n), neqşkerdiş (n),
neqiskerdiş (n), nexskerdiş (n)

nakış işlemek: neqîş kerdene neqş kerdene, nexş kerdene, neqs kerdene, ne-
qis kerdene, nexs kerdene

elbisedeki sırmalı nakış: xerc (n) xerj (n)

nakış yapma: b. **nakışlama**

nakış yapmak: b. **nakışlama**

nakışlama: neqîşnayîş (n) neqeşnayîş (n), nexişnayîş (n), nexeşnayîş (n),
neqisnayîş (n), neqeşnayîş (n), neqesnayîş,
nexsnayîş (n)

nejirnayîş (n) necirnayîş (n)

nakışlamak: neqîşnayene neqeşnayene, nexişnayene, nexeşnayene, ne-
qisnayene, neqisnayêne, neqesnayene, neqes-
nayêne, nexsnayene, nexsnayêne

nejirnayene	necirnayene
nakışlı: 1) neqışın, -e	neqışın, -e; neqşên, -e; neqışên, -e; neqşin, -e; neqşın, -e; neqisin (n), neqşin (n), nexişên, -e; nexişın, -e; nexişin, -e; nexşên, -e; nexşin, -e; nexşin, -e, nexsin (n)
2) neqışnaya (m)	nexişnaya (m)
neqışnayîye (m)	neqışnayî (m), nexişnayî (m), nexişnayîye (m), neqışnayîye (m), neqesnayîye (m), neqêsnayîye (m)
neqışnaye (n)	neqışnayı (n), nexişnaye (n), neqışnaye (n), ne- qesnaye (n), neqêsnaye (n)
neqışkerda (m)	nexişkerda (m)
neqışkerdîye (m)	neqışkerdî (m), nexişkerdî (m), nexişkerdîye (m), neqışkerdîye (m), neqeskerdîye (m), ne- qêşkerdîye (m), neqşkerdîye (m), nexşkerdîye (m)
neqışkerde (n)	neqışkerdi (n), nexişkerde (n), neqışkerde (n), neqeskerde (n), neqêşkerde (n), neqşkerde (n), nexşkerde (n)
nejirnaya (m)	necirnaya (m)
nejirnayîye (m)	necirnayîye (m)
nejirnaye (n)	necirnaye (n)
Nakşibendî: neqşibendî, -ye	
Nakşibendilik: neqşibendîyî (m), neqşî- bendîyîye (m)	neqşibendîyey (m), neqşibendîyê (m) neqşibendîtî (m)
nal: nale (n)	nal (n)
nalça: nalçe (n)	
naylon: naylon (n)	naylo, naylun (n), naylu (n)
nazarlık: b. nazar boncuğu	
nazar: çim (n)	çime (n)
nefes (n)	
nezer (n)	nazer (n)
nazar değmek: çim piro ginayene	çime piro ginayene
nefes bîyene	nefes bîyayene
nezer bîyene	nazer bîyayene
nazar etmek: çim kerdene	çime kerdene
nefes kerdene	
nezer kerdene	nazer kerdene
nazara gelmek: b. nazar değmek	

nazik: nazik, -e

naziklik: nazikî (m), nazikiye (m) nazikîy (m), nazikê (m)

neşe: şayî (m), şayîye (m) şadi (m), şadey (m), şayey (m), şayê (m), şayîye (m)

keyf (n) kêf (n), çêf (n), çef (n)

keyfweşî (m), keyfweşiye (m) kêfweşî (m), kêfweşiye (m)

keyfûşayî (m)

şênî (m), şênîye (m) şêney (m), şênê (m)

neşelendirmek: şa kerdene sa kerdene

keyfweş kerdene

keyfê ... ardene keyfi ... ardene, kêfê ... ardene, çêfê ... ardene,
çefê ... ardene

şên kerdene

neşelenmek: şa bîyene sa bîyene, sa bîyayêne

şayî dekwetene şayî cikotene, şayî cikotene

keyfweş bîyene

keyfê ... ameyene keyfi ... ameyîne, çêfê ... amayene, çêfê ... ama-
yêne, çefê ... amayene

keyf kerdene kêf kerdene, çêf kerdene, çef kerdene

şên bîyene

neşeli: şa (n) şad (n), sa (n)

şaye (m) şadi (m), şaye (m)

keyfweş, -e

şên, -e

neşesiz: neşa, -ye

bêkeyf, -e bêtêf, bêçêf, -e

neşên, -e

neşesizlik: neşayî (m), neşayîye (m)

bêkeyfi (m), bêkeyfiye (m) bêkeyfey (m), bêkeyfê (m), bêtêfi (m), bêtêfê
(m), bêçêfiye (m)

bêkeyfênî (m) bêçêfênî (m)

neşênî (m), neşênîye (m)

orlon: orlon (n)

orlon kazak: qazaxo orlonên (n) qazaxa orlonêne (m), qazaqo orlonêne (m)

öfke: hêrs (n) hîers (n), yers (n)

xezeb (n) xezab (n), xezev (n), xedev (n)

qehir (n) qeher (n), qehr (n), qahr (n), qar (n)

bacî (zh) behcî (zh), bahcî (zh), beacî (zh), beajî (zh),
bajî (zh), bejî (zh)

öfkələndirmək: hêrs kerdene	hîers kerdene, yers kerdene
hêrsê ... ardene	hîersê ... ardene, yersî ... ardene
qehirnayene	qehernayene, qehrnayene, qaharnayene, qahr- nayene, qarnayene, qarnayêne, qarnayîne
bacnayene	bajnayene, bejnayene, behcnayene, bahcna- yene, beacnayene, beajnayene, bojnayêne
bacê ... ardene	bajê ... ardene, bejê ... ardene, behcê ... ardene, bahcê ... ardene, beacî ... ardene, beajê ... ar- dene, bojê ... ardene
teqnayene	
teqê ... ardene	teqî ... ardene
teqî ... fiştene	teq ... vistene
öfkələnmək: hêrs bîyene	hîers bîyene, yers bîyayîne
hêrs kewtene	hîers kotene, yers kowtene
hêrsê ... ameyene	hîersê ... ameyene, yersî ... armeyîne
qehirîyayene	qeherîyayene, qehrîyayene, qaharîyayene, qah- rîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene, qa- reyene, qareyîne, qarayene
bacîyayene	bajîyayene, bejîyayene, behcîyayene, bahcîya- yene, beacîyayene, beajîyayene, bojîyayêne
bacê ... ameyene	bajê ... ameyene, bejê ... ameyene, behcê ...ame- yene, bahcê ... ameyene, beacî ... ameyene, beajê ... ameyene, bojê ... amayene
teqayene	
teqê ... ameyene	teqî ... ameyîne
teqî ... kewtene	teq ... kotene
öfkeli: hêrsbîyaya (m)	yersbîyaya (m)
hêrsbîyayîye (m)	hêrsbîyayê (m), hîersbîyayîye (m), yersbîyayê (m)
hêrsbîyaye (n)	hîersbîyaye (n), yersbîyaye (n), yersbîyayi (n)
hêrsin, -e	hîersin, -e, yersin
hêrsokin, -e	hêrsnik, yersokin (n)
sûbîyaya (m)	subîyaya (m)
sûbîyayîye (m)	sûbîyayê (m), subîyayîye (m)
sûbîyaye (n)	subîyaye (n)
xezebnak, -e	
ökçe: paşnaya solî (m)	başneka sowlî (m), başnekey sewlî (m)
paynaya solî (m)	
paşnaya postalî (m)	başneka postalî (m)
paynaya postalî (m)	

önlük-I: verbendik (n)

berbanik (n)

önlük-II (öğrenci önlüğü): onlig (n) onlige (m), wenlig (n), weglik (n)

örme-I (kumaştaki delikleri elde iplikle besle-

yerek kapatma): açınayış (n)

raçînitîş (n)

vawitiş (n)

wemûnitîş (n)

örme-II (iplik, yün gibi şeyleri elde şiş, tığ yar-

dımıyla birbirine dolayarak işleme ya da tez-

gâhta dokuma): riştîş (n)

vawitiş (n)

mûnitîş (n) munitîş (n), mûndîş (n), mundîş (n), mûindîş

mûnayîş (n)

örme-III (saç vb. için): mûnitîş (n) munitîş (n), mûndîş (n), mundîş (n), mûin-

diş (n), nimitîş (n)

mûnayîş (n)

apeydayîş (n)

örmek-I (kumaştaki delikleri elde iplikle besle-

yerek kapatmak): açınayene

raçînitene

vawitene

wemûnitene

örmek-II (İplik, yün gibi şeyleri elde şiş, tığ yar-

dımıyla birbirine dolayarak işlemek ya da tez-

gâhta dokumak): riştene, vawitene

mûnitene munitene, mûndene, mundene, mûindene

mûnayene

Çorap örmüş. (1-Gewreyî riştî/vawitî...

2-Kurikî riştî/vawitî. 3-Puçî riştî/vawitî...)

örmek-III (saç vb. için): mûnitene munitene, mûndene, mundene, mûindene, ni-

mitene

mûnayene

apeydayene

örtüsüz: bêrîpêş, -e

viran, -e virran, -e

pabuç: b. ayakkabı

pabuççu: b. ayakkabıcı

pabuççuluk: b. ayakkabıcılık

paça: pance (n) panci (n), ponce (n), pûnce (n), punci (n),
pançe (n), ponçe (n)

pancık (n) pañcık (n), pañcık (n), ponçık (n)

paça ağzını bağlayan bağ: layê panceyî (n)

paçavra: b. çaput

palaska: palasqa (m) palasqe (n), palısqe (n), palısqe (n), pelesqa
(m), palısqa (m)

hakiki deriden yapılmış palaska: palis-

qeya mêrî (m) palisqeyo mêri (n)

palto: saqo (n) saku (n), sako (n), şako (n), sakolî (n)
palto (n)

pamuk: peme (n)

pamuklu-I: pemeyin, -e; pemeyên, -e

pamuktan yapılma: pemeyên, -e

pamuklu-II (pamuk ipliğiyle dokunmuş
kumaş): pemeyên (n)

qutnî (n) qutne (n), qutmîn (n)

pantolon: şayaxî (zh)

pantolî pantorî (zh), pantorri (zh), pontorî (zh), pon-
torri (zh), pûntûrî (zh), pûntûrri (zh), puntûr
(zh), pantoloyî (zh), pantoyî (zh), pontolî (zh),
pûntûlî (zh)

şapikî (zh) şapik (zh), şapik (zh)

“O kazığın yanına gider, uçkurunu çö-

zer, pantolonunu çıkarır.” (“Wi şinû vêr

mîyinî, şilamundê xwi kenû a, şapikûn xwi

vecenû...” (Seyîdxan Kurij, “Vêv û Vistore”,

Vate, nr. 24)

O pantolonunu çıkardı. (Ey şayaxê/panto-
lê/şapikê xo vetî.

kısa pantolon: şayaxê/pantolê/şapikê qolî (zh)

şayaxê/pantolê/şapikê kirrî (zh)

pantolon ve şalvar gibi giyeceklerin

bacak kısmı: pance (n) panci (n), ponce (n), pûnce (n), punci (n),
pançe (n), ponçe (n)

pancık (n) pañcık (n), pañcık (n), ponçık (n)

papak: papaxe (m) papax (m)

papyon: papyone (m)

papyon kravat: b. **papyon**

para: pere (n)

Kadınların süs için boyunlarına veya

başlıklarına taktıkları altın ve gümüş

dışındaki madeni para: penese (m) penes (m), penes (n), penas (m), pense (n),
pensi (n)

pel (n) puel (n)

pelik (n) polik (n), perik (n), perrik (n); pelpelik (n),
perperik (n), firfirik (n)

pardösü: pardosî (n) pardisû (n), pardiso (n)

parka: parke (m) parka m)

paşmak: b. **ayakkabı**

paşmakçı: b. **ayakkabıcı**

patik-I (küçük çocuk ayakkabısı): papik (n), pa-
tik (n)

patik-II (ev içinde terlik gibi giyilen, kısa konç-
lu çorap): patik (n)

papuç (n) papuiç (n)

patis: b. **patiska**

patiska: patısqa (m) patısqa (n), patıska (m)

pazen: pazên (n) pazin (n), bazin (n)

pazibent: b. **kolçak-II**

pedikür: pedikur (n)

pelerin: pelerîn (n)

pelüş: peluş (n)

pençe-I (hayvan pençesi): pence (n) penc (n), penci (n), pençe (n)
pencik

pencur (n) pencurr (n)

pencurik (n) pencurrik (n)

pençe atmak: pence ra ... eştene pence ra ... estene

pencik eştene pencik estene

pencik ra ... eştene pencik ra ... estene

pencurik eştene pencurrik eştene, pencurik estene

pencurik ... eştene pencurrik ci eştene, pencurik ci estene

pençe vurmak: pence pirodayene

pençe-II (ayakkabı pençesi): pençe (n) pence (n)

pîne (n) puîne (n)

pençe çakmak: b. **pençelemek-II**

pençe yapmak: b. **pençelemek-II**

pençeleme-I (hayvan pençesiyle): pence-

kerdiş (n) penckerdiş (n)

pencikerdiş (n) pençikerdiş (n)

penciknayîş (n)

pencikkerdiş (n)

pencurîkerdiş (n) pencurrîkerdiş (n)

pencurikkerdiş (n) pencurrikkerdiş (n)

pençeleme-II (ayakkabı için): pençekerdiş (n) .. pencekerdiş (n)

pençe ... şanayîş pençe ... sanayîş

pînekerdiş (n) puînekerdiş (n)

pençelemek-I (hayvan pençesiyle): pence ker-

dene penc kerdene

pencî kerdene pençî kerdene

penciknayene

pencik kerdene

pencurî kerdene pencurrî kerdene

pencurik kerdene pencurrik kerdene

pençelemek-II (ayakkabı için): pençe ker-

dene pence kerdene

pençe ... şanayene pençe ... sanayene

pîne kerdene puîne kerdene

penes: penese (m) penes (m), penes (n), penas (m), pense (n),
pensi (n)

penye: penye (n)

peruk: perûke (m)

peştamal: pêşmale (m) pêşmalı (m), pîşmal (m), pîyeşmal (m)

pêstemale (m) pêstemale (m), pîştimal (m)

peştamal: b. **peştamal**

pılı pırtı: cil û cor, cil-cor

cil û caw, cil-caw

çek û çol çek û çolî, çek û çuel

çek-çol çek-çuel

kinc û kol kinc û kuel

kinc-kol kinc-kuel

poçu: b. **poşu**

podüsüet: b. süet

postal: potîn (n) puetîn (n), potîne (m)

poşu: puşî (m) poşî (m), pûşî (m), pueşî (m)

puşîye (m) poşîye (m)

egale (m) egali (m), egal (m)

şare (m) şutiki (m)

potin: potîn (n) puetîn (n), potîne (m)

pul-I (posta pulu): pul (n) puel (n)

pul-II (kadın başörtüsü veya giysilerinde süs

olarak kullanılan pul):

penese (m) penes (m), penes (n), penas (m), pense (n),
pensi (n)

pel (n) puel (n)

pelik (n) polik (n), perik (n), perrik (n); pelpelik (n),
perperik (n), firfirik (n)

püskül: piskile (m) piskili (m), puskule (m), puskul (m), piskul (n),
pisgul (n), piskuli (m)

şonpole

gulik (n)

vilik (n) vilik (m)

püsküllü: piskilin, -e puskulin, -e; piskulin, -e; pisgulin, -e

şonpolin, -e

gulikin, -e

vilikin, -e

rugan: rugan (n)

saçak: reşme (n)

rîşî (m) rişî (m), rêşî (m)

rîşik (n) şîrik

sadece: 1)tena

Sadece bana söyledi. (Tena mi ra va.)

Sadece git, konuşma. (Tena şo, qalî meke.)

Evde sadece o kaldı. (Keye de tena

o mend.)

2)sırf sıef

Senininki sadece laftır, bize bir yararın

yok. (Yê to sırf qalî yî, yew havila to ma rê çin a.)

3)safî

Sadece senin için geldim. (Ez safî semedê to

ra ameya.)

4)ancax, mela

**“Suya düşmüşlerdi, sadece/yalnızca baş-
ları görünüyordu.”** (“Kewtîbî awk, mira [me-
la] sarê yîn êsênî/esaynê.”)

safi: 1)pak, safî

2)tena, safî, sîrf-safî

sahtîyan: sextîyan (n) sextîyûn (n)

salma (uzun ve sarkık yen): astîyo derg (n) estîyo derg (n), aşîyo derg (n)

salt: 1)tena, tek

2)sîrf, sîrf-safî

3)saf, xalis

sandal: b. **sandalet**

sandalet: sandalet (n)

sarık: şaş (m) şaşi (m), şaş (m)

şaşike (m) şaşiki (m)

xafe (m) xafî (m)

sari: sarî (n)

satên: seten (n)

saygı: rêz (n), hurmet (n), ihtîram (n)

saygıdeğer: birêz, -e; muhterem, -e
birûmet, -e; biqedr, -e; qedrberz, -e

saygılı: rêzdar, -e; hurmetkar, -e
rûmetdar, -e; qedrdar, -e

saygılılık: rêzdarî (m), rêzdarîye (m), rêz-
darênî (m)

hurmetkarî (m), hurmetkarîye (m) hurmetkarey (m), hurmetkarê (m)

hurmetkarênî (m)

rûmetdarî (m), rûmetdarîye (m)

qedrdarî (m), qedrdarîye (m)

saygın: birêz, -e; muteber, -e

birûmet, -e; biqedr, -e; qedrberz, -e

saygınlık: birêzî (m), birêziye (m)

muteberî (m), muteberîye (m) muteberey (m), muteberê (m)

birûmetî (m), birûmetîye (m)

biqedrî (m), biqedrîye (m)

qedrberzî (m), qedrberziye (m)

saygısız: bêhurmet, -e; bêrêz, -e; rêznezan, -e

saygısızlık: bêrêzî (m), bêrêzîye (m)

bêhurmetî (m), bêhurmetîye (m) bêhurmetey (m), bêhurmetê (m)
rêznezanî (m), rêznezanîye (m)

sayın: birêz, -e; muhterem, -e

sedef: sedef (n)

semt: semt (n)

serpuş: b. başlık

setre: setre (n) setere (n), seteri (n), setri (n)

sevînc: şayî (m), şayîye (m) şadı (m), şadey (m), şayey (m), şayê (m),
şayîye (m)

keyf (n) kêf (n), çêf (n), çef (n)

keyfweşî (m), keyfweşîye (m) kêfweşî (m), kêfweşîye (m)

keyfûşayî (m)

şênî (m), şênîye (m) şêney (m), şênê (m)

sevîncî: şa (n) şad (n), sa (n)

şaye (m) şadi (m), saye (m)

keyfweş, -e

şên, -e

sevindirmek: şa kerdene sa kerdene

To ma şa kerdî, boka Homa zî to

şa biko. (Sen bizi sevindirdin, inşallah

Tanrı da seni sevindirir.)

keyfweş kerdene

keyfê ... ardene keyfî ... ardene, kêfê ... ardene, çêfê ... ardene,
çefê ... ardene

To ewro keyfê mi ard. (Bugün beni se-
vindirdin.)

şên kerdene

sevinmek: şa bîyene sa bîyene, sa bîyayêne

keyfweş bîyene

keyfê ... ameyene keyfî ... ameyîne, çêfê ... amayene, çefê ... ama-
yêne, çefê ... amayene

Çok sevindim. (Zaf keyfê mi ame.)

keyf kerdene kêf kerdene, çêf kerdene, çef kerdene

Werfe annesini görür görmez sevin-

miş. (Werfe senî ke maya xo dîya keyf kerdo.)

şên bîyene

sırf: tena

- sırf síef
sırf-safı, saf, xalis, bin ra
- sırma:** sirme (n)
elbisedeki sırmalı nakış: xerc (n) xerj (n)
- sicim:** ta (n), bend (n)
- sinirlendirmek:** hêrs kerdene hîers kerdene, yers kerdene
hêrs ra ser fıştene hîers ra ser vîştene
hêrsê ... ardene hîersê ... ardene, yersî ... ardene
- Aşmîne yine Zerrîweş'i sinirlendiriyor.** (Aşmîne reyna hêrsanê Zerrîweşî ana.)
qehirnayene qehernayene, qehrnayene, qaharnayene, qahrnayene, qarnayene, qarnayêne, qarnayîne
sûyê ... ardene suyê ... ardene
- Menoşe Borane'yi sinirlendiriyor.** (Menoşe sûyê Borane ana.)
celênayene celînayene, celnayene, cellênayene, cellînayene, cellnayene
- Roşna bugün Sinaya'yı çok sinirlendirmiş.** (Roşna ewro zaf Sînaya celênaya.)
- sinirlenmek:** hêrs bîyene hîers bîyene, yers bîyayîne
hêrs kewtene hîers kotene, yers kowtene
hêrsê ... ameyene hîersê ... ameyene, yersî ... ameyîne
qehırîyayene qeherîyayene, qehrîyayene, qaharîyayene, qahrîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene, qareyene, qareyîne, qarayene
sû bîyene su bîyene
sûyê ... ameyene suyê ... ameyene
sûyê xo ardene suyê xo ardene
- Vewrike sinirleniyor.** (Sûyê Vewrike yeno./Vewrike sûyê xo ana.)
- sinirli:** hêrsin, -e hîersin, -e, yersin
hêrsok, -e hêrsiki (m)
hêrsokin, -e hêrsnik, yersokin (n)
xulqteng, -e
xuyteng, -e
esebî, -ye asabî, -ye; esabî, -ye; asebî, -ye
- siper** (şapka siperi): b. **siperlik** (şapka siperliği)
- siperlik** (şapka siperliği): peltik (n) pilik (n), pelik (n), piliki (m)
siper (n)

ski: xîzikoke (m), skî (m)

smokin: smokîn (n)

sokak: kuçe (n) kuçi (n), kuça (m)

ziqaq (n) zuqaq (n), zikak (n), zuzaq (n)

soydurma (giysisini çıkartma): dayışşelê-

nayış (n) dayışşellênayış (n), dayışşelenayış (n)

kincîdayışvetiş (n)

kincîdayışserdekerdiş (n)

cilîdayışvetiş (n)

soydurmak (giysisini çıkartmak): dayene

şelênayene dayene şellênayene, dayene şelenayene

kincî dayene vetene

kincî dayene serdekerdene

cilî dayene vetene

soyma-I (giysisini çıkarma): şelênayış (n) şellênayış (n), şelenayış (n)

cêdevetiş (n) cêdivetiş (n)

kincê ... vetiş kincî ... vetiş

kincê ra vetiş kincî ra vetiş

cilê ... vetiş cilî ... vetiş

cilê ra vetiş cilî ra vetiş

kincê ... serdekerdiş

rutkerdiş (n)

banekerdiş (n)

soyma-II (kabuk vb. için): serokerdiş (n)

soyma-III (birinin parasını vb. zorla alma): se-

rokerdiş (n)

şelênayış (n) şellênayış (n), şelenayış (n)

serdekerdiş (n)

soymak-I (giysisini çıkarmak): şelênayene şellênayene, şelenayene

cê de vetene cê di vetene

kincê ... vetene kincî ... vetene

kincê ra vetene kincî ra vetene

cilê ... vetene cilî ... vetene

cilê ra vetene cilî ra vetene

kincê ... serdekerdene

rut kerdene

bane kerdene

soymak-II (kabuk vb. için): sero kerdene

soymak-III (birinin parasını vb. zorla almak): se-

ro kerdene

şelênayene şellênayene, şelenayene

serde kerdene

soyunma: xoşelênayîş (n) xoşellênayîş (n), xoşelenayîş (n)

xocêdevetiş (n) xocêdivetiş (n)

kincêxovetiş (n) kincêxuvetiş (n)

cilêxovetiş (n)

kincêxoravetiş (n)

cilêxoravetiş (n)

kincêxoserdekerdiş (n)

xorutkerdiş (n)

xobanekerdiş (n)

xozitkerdiş (n)

soyunmak: xo şelênayene xo şellênayene, xo şelenayene

xo cê de vetene xo cê di vetene

kincê xo vetene kincî xu vetene

cilê xo vetene

kincî xo ra vetene

cilî xo ra vetene

kincî xo serde kerdene

xo rut kerdene

xo bane kerdene

xo zit kerdene

soyunmuş olan: şelênaya (m) şellênaya (m), şelenaya (m)

şelênayîye (m) şellênayîye (m), şelenayîye (m)

şelênaye (n) şellênaye (n), şelenaye (n)

cêdeveta (m) cêdiveta (m)

cêdevete (n) cêdivete (n)

cilveta (m), cilvete (n); kincveta (m), kinc-
vetîye (m)

kincvete (n) kincveti (n)

kincserdekerda (m), kincserdekerdîye (m),

kincserdekerde (n)

spor: spor (n)

spor ayakabısı: solê sporî (n)

sutyen: sutîyenî (zh) sutyenî (zh)

- süet:** suet (n)
- sünnet:** sunet (n) sunnet (n), sinet (n)
- ehlî sünnet:** ehlê sunet ehlê sunnet, ehlî sunet, êhlî sunet
- sünnet edilmek:** sunet bîyene sunnet bîyene, sinet bîyene
- ameyene sunetkerdene ameyîne sunnet kerdene, ameyene sunnet kerdene, ameyîne sinet kerdene
- sünnet elbisesi/giysisi:** kincê/cilê/çina-yê sunetî (zh)
- sünnet kıyafeti:** belgê/cilûbelgê/bedlê sunetî (n)
- sünnet etmek:** sunet kerdene sunnet kerdene, sinet kerdene
- sünnet olmak:** sunet bîyene sunnet bîyene, sinet bîyene
- sünnetçi:** sunetkerdox, -e sunnetkerdox, -e; sinetkerdox, -e
- mîzîbir, -e
- sunetçi, -ye sunnetçi, -ye; sinetçi, -ye
- sünnetçilik:** sunetkerdoxî (m), sunetkerdoxîye (m) sunetkerdoxey (m), sunetkerdoxê (m)
- mîzîbirî (m), mîzîbirîye (m)
- sunetçiye (m), sunetçiye (m) sunetçiye (m), sunetçiye (m), sinetçiye (m)
- sunetçiye (m)
- sünnetli:** sunetkerde (n) sinetkerdi (n)
- sunetkerda (m), sunetkerdiye (m)
- sunetbîyaye (n) sinetbîyayi (n)
- sunetbîyaya (m), sunetbîyayîye (m)
- sünnetsiz:** sunetnêkerde (n) sinetnêkerdi (n)
- sunetnêkerda (m), sunetnêkerdiye (m)
- sunetnêbîyaye (n) sinetnêbîyayi (n)
- sunetnêbîyaya (m), sunetnêbîyayîye (m)
- bêsunet, -e bêsinet, -e
- Sünnî:** sunî, -ye sunnî, -ye; sinî, -ye
- Sünnilik:** sunîye (m), sunîye (m) sunnîye (m), sunnîye (m), sunîye (m), sunîye (m), sinîye (m)
- sunîye (m)
- sunî (m), sunîye (m)
- sürme** (kırpık diplerine sürülen): kile (m) kili (m), kil (n)
- sürmeli:** kildar, -e; kilin, -e; kilkerda (m), kilkerde (n); surmeli, -ye
- süs:** tît (n), tîtik (n)

xeml (n)	xemil (n), xemel
zîynet (n)	zeynet (n), zînet (n)
süs püs: tîtovît (n)	tîtovît (n)
xemlûxêz	
süsleme: tîtiknayîş (n)	
tîtovîtkerdiş (n)	tîtovîtkerdiş (n), tîtevîtkerdiş (n)
xemilnayîş (n)	xemelnayîş (n)
dikişle süsleme: nejirnayîş (n)	necirnayîş (n)
newirnayîş (n)	newernayîş (n)
neqışnayîş (n)	neqışnayîş (n), nexışnayîş (n), nexesnayîş (n), neqışnayîş (n), neqesnayîş (n), neqesnayîş, nexsnayîş (n)
süslemek: tîtiknayene	
tîtovît kerdene	tîtovît kerdene, tîtevît kerdene
xemilnayene	xemelnayene
süslenme-I (kendi kendini süsleme): xo-	
tîtiknayîş (n)	
xotîtovîtkerdiş (n)	xotîtovîtkerdiş (n), xotîtevîtkerdiş (n)
xoxemilnayîş (n)	xo/xu/xwe/xwixemelnayîş (n)
süslenme-II (başkası tarafından süslenme): tî-	
tîkîyayîş (n)	
tîtovîtbîyayîş (n)	tîtovîtbîyayîş (n), tîtevîtbîyayîş (n)
ameyîştîtiknayîş (n)	
ameyîştîtovîtkerdiş (n)	ameyîştîtovîtkerdiş (n), ameyîştîtevîtkerdiş (n)
xemilîyayîş (n)	xemelîyayîş (n), xemelyayîş (n)
ameyîşxemilnayîş (n)	ûmeyîşxemelnayîş (n), omeşîşxemelnayîş (n)
süslenmek-I (kendi kendini süslemek): xo tî-	
tîknayene	
xo tîtovît kerdene	xo tîtovît kerdene, xo tîtevît kerdene
xo xemilnayene	xo/xu/xwe/xwi xemelnayene
süslenmek-II (başkası tarafından süslen-	
mek): tîtikîyayene	
tîtovît biyene	tîtovît biyene, tîtevît biyene
ameyene tîtiknayene	
ameyene tîtovît kerdene	ameyene tîtovît kerdene, ameyene tîtevît ker- dene
xemilîyayene	xemelîyayene, xemelyayene
ameyene xemilnayene	

süslü: tütikin, -e

tütiknaya (m), tütiknayîye (m), tütiknaye (n)

tütikîyaya (m), tütikîyayîye (m), tütikîyaye (n)

xemilnaya (m) xemelnaya (m)

xemilnayîye (m) xemelnayîye (m), xemelnayî (m)

xemilnaye (n) xemelnaye (n)

xemilîyaya (m) xemelîyaya (m)

xemilîyayîye (m) xemelîyayîye (m), xemelyayî (m), xemelayîye (m)

xemilîyaye (n) xemelîyaye (n), xemelyaye (n), xemelaye (n)

zîynetin, -e zeynetin, -e; zînetin, -e; zeynetini (m); zînetini (m)

zîyenetlî, -ye zeynetlî, -ye; zînetlî, -ye

sûsiknaya (m)

sûsiknayîye (m) sûsiknayî (m)

sûsiknaye (n)

süslü püslü: tûtûvîtin, -e tûtovîtin, -e; tûtevîtin, -e

xemlûxêzin, -e

süslü püslü anlatma (detaylı anlat-

ma): newirnayîş (n) newernayîş (n)

süslü püslü anlatmak (detaylı anlat-

mak): newirnayene newernayene

Şafî: şafî, -ye şefî, -ye

Şafîlik: şafîyî (m), şafîyîye (m) şafîyey (m), şafîyê (m), şefîyê (m)

şafîtî (m) şefîtî (m)

şal-I (kumaş): şal (n)

şal-II (kadınların, omuzlarını örtmek için kullandıkları):

şale (m) sale (m), şal (m)

şali: şalî (n)

şalaki: şalakî (n)

şalvar: 1)şelwarî (zh) şelwar (zh), şilwarî (zh), şilwar (zh), şelwalî (zh), şalwarî (zh), şalwar (zh), şalbarî (zh), şalwalî (zh), salvarî (zh), salwar (zh), şalvar (zh), şalvêr (zh)

2)(kalitesi düşük şalvar) şalî (zh) şal (m), salî (zh)

kadın şalvarı: degsigî (zh), qeredo-

nî (zh), extonî (zh)

şalvar dikmek: şelwarî deştene şalwarî deştene, salwarî deştene, salvarî deştene, şalwarî deştene

- şalvar diktirmek:** şelwarî dayene deştene şalwarî dayene deştene, şalwarî dayene deyste-
ne, salwarî dayene destene, salwarî dayene
destene
- şalvarın iki bacak arasında sar-**
kan arka bölümü: peyike (m) peyek(m), peyîke (m), peyîk (m), peyiki (m),
peyîgi (m), peyîg (m), peyigi (m), peyig (m)
dollike (m) dolliki (m), dollik (m), doliki (m), dolik (m)
- şapka:** şewqa (m) sewqa (m), şewqî (m), şepqa (m), şawqe (n),
şapqe (n), şapqa (m), şowqa (m), şowqî (m),
şowqe (n), şoqe (n), şoqi (n)
- şapka siperi:** b. **şapka siperliği**
şapka siperliği: peltikê şewqa (n) pilikey şewqa (m)
sîperê şewqa (n)
- şemsiye:** şemsiya (m) şemsi (m), şemşa (m), şemşi (m)
- şen:** şa (n) şad (n), sa (n)
şaye (m) şadi (m), saye (m)
keyfweş, -e; şên, -e
- şenlik-I** (şen olma durumu): şayî (m) şadî (m)
şayîye (m) şadey (m), şayey (m), şayê (m), sayîye (m)
keyfweşî (m), keyfweşîye (m) kêfweşî (m), kêfweşîye (m)
şênî (m), şênîye (m) şêney (m), şênê (m)
- şenlik-II** (belli günlerde yapılan şen-
lik): şayî (m), şayîye (m) şadî (m), şadey (m), şayey (m), şayê (m), sayî-
ye (m), şahî (m)
veywende (n) veywende (n)
- şerit** (dar ve uzun kumaş parçası): şerît (n)
- şık:** tîtikin, -e
şık olmak: b. **şıklaşmak**
şıklaşma: tîtikinbîyayîş (n)
şıklaşmak: tîtikin biyene
şıklaştırma: tîtikinkerdîş (n)
şıklaştırmak: tîtikin kerdene
şifon: şifon (n) fişon (n)
şort: şortî (zh), qolikî (zh)
taban (ayakkabı tabanı): taban (n) daban (n)
binê solî (n)
taç: tace (m) taci (m), taji (m), taj (m), tac (n)
takım (giysiler için): taxim (n) taxime (m)

- qat (n)
takım elbise: qatlix (n)
 taximê kincan/cilan/çinayan (n)
 qatê kincan/cilan/çinayan (n)
takke: kilawe (m) kilawi (m), kilaw (m), kelawe (m), kelawi (m),
 kelaw (m), kalawi (m), kela (n), kulawi (m)
 kulike (m)
taksim: parek
kırk taksim dört (40/4): çewres parek çar
tallahi: tillayî tillahî, tillay, tilay, tilla, tellahî, telle, tilley, tillayî
tayyör: tayyor (n)
teğel: b. teyel
tek: 1)tek (mat) 2)yew, tek, 3)tena 4)fert
 5)çi, tu; qet yew
tekstil: çîtare (n) çîtale (n)
 tekstîl (n)
terzî: terzî, -ye têrzî, -ye
terzîlik: terzîyî (m), terzîyîye (m) terzîyey (m), terzîyê (m)
 terzîyênî (m) terzênî (m), têrzênî (m)
 terzîtî (m)
terzîxane: terzîxane (n) têrzîxane (n), terzîxone (n), terzîxûne (n)
tespîh: tezbîhe (m) tezba (m), tezva (m), tezbî (m), tizbêhe (m),
 tizbêhi (m), tizba (m), tizbe (m), tizbihi (m),
 tîzbîh (m), tîzba (m), tîzbe (m), tuzba (m), tezve (m)
Kajin Dayî tespîhlerini çekiyor. (Xal
 Kajîn tezbîhanê xo anceno.)
kehribar tespîh(ler): tezbîhê kehrebayî (zh)
teyel: şeale (m), kêle (m)
 tegel (n) têgel (m), teyel (m), teyl (n)
teyel atmak: b. teyellemek
teyel yapmak: b. teyellemek
teyellemek: şelnayene (n), kêl kerdene
 tegel kerdene têgel kerdîş, teyel kerdîş
teyelli: şelnaya (m), şelnayîye (m), şelnaye (n)
 kêlkerda (m), kêlkerdîye (m), kêlkerde (n)
 tegelkerda (m) têgelkerda (m), teyelkerda (m)
 tegelkerdîye (m) têgelkerdîye (m), teyelkerdîye (m)
 tegelkerde (n) têgelkerde (n), teyelkerde (n)

- tegelin, -e têgelin, -e, teyelin, -e
- tiftik:** hîtik (n) hîtik (n)
- filik (n) fillik (n)
- tiftik (n) tiftike (m), tifik (n)
- tiftik külah:** kilawa/kulika hîtikêne (m)
- kilawa/kulika filikêne (m)
- kilawa/kulika tiftikêne (m)
- tiftikli:** hîtikin, -e hîtikin, -e
- filikin (n) fillikin (n)
- tiftikin, -e
- tîriz:** kobe (n), kobeyê kincan/cilan (n)
- tîşört:** tîşort (n)
- toka** (saç tokası): toqe (n) towqe (n), tewqa (m), toqa (m), tonqe (n)
- toparlak:** b. **yuarlak**
- topuk:** paşna (m), payna (m)
- ayakkabı topuğu:** paşnaya/paynaya so-
li (m) paşnê solî (m), başneka solî (m), başnekey solî
(m), başnekey sewlî (m)
- torba:** tewre (n) torbe (n), torve (n), towre (n), tore (n), tori (n)
- turik (n) tûrik (n)
- pêlek (n) pêleke (n), pêlike (n), pelike (m)
- bez torba:** pêlek (n) pêleke (n), pêlike (n), pelike (m)
- kîse (n) kîsi (n)
- kîsik (n) kêsik (n), çêsik (n)
- kağıt torba:** tewreyo kaxitên (n)
- kîseyo kaxitên (n) kîsew kaxityen (n)
- naylon torba:** tewreyo naylonên (n)
- kîseyo naylonên (n)
- tozluk:** saqe (n)
- tulum** (göğüs ve pantolon bölümü bitişik giy-
si): tulum (m)
- tuman:** b. **don**
- tuvalet** (gece giysisi): belgê şewe (n)
- tülbent:** mexmele (m) mexmeli (m)
- leçege (m) lîyeçeğ (m), lêçege (m), lêçek (m), laçeke (m),
laçik (m)
- dolbende (m) dolbendi (m), dolvend (m)
- mendile (m)

- türban:** turbane (m)
- tüy:** purt (n) puirt (n)
purtik (n)
- tüylü:** purtin, -e
purtikin, -e purtkin, -e,
- uçkur:** doxîne (m), şilabend (n)
- uçkurluk:** corne (n) cûrne (n)
pisa (m)
xirt (n), xirtê şilabendî/doxînî (m)
- üçetek:** paçe (m) paçi (m)
taqî (m)
- üniforma:** unîforma (m)
- üst baş** (giysiler): kincî (zh), cilî (zh), çina-
yî (zh), çekî (zh), potî (zh), libasi (zh)
- ütü:** utî (m)
- ütülemek:** utî kerdene
- ütülenmek:** utî biyene
ameylene utîkerdene ûmeyîne utîkerdene
- üzengi:** zengu (n) zengû (n)
rikêf (n)
- üzgün:** dejaya (m) decaya (m)
dejayîye (m) dejayê (m), decayê (m), dezayîye (m)
dejaye (n) decaye (n), decayi (n), dezaye (n)
qehirîyaya (m) qeherîyaya (m), qehrîyaya (m), qahrîyaya (m),
qarîyaya (m)
qehirîyayîye (m) qehirîyayê (m), qeherîyayîye (m), qeherîyayê
(m), qehrîyayîye (m), qehrîyayê (m), qahrîyayî-
ye (m), qahrîyayê (m), qarîyayîye (m), qarîyayê (m)
qehirîyaye (n) qeherîyaye (n), qehrîyaye (n), qahrîyaye (n),
qarîyaye (n)
melul, e milul, -e; melûl
xemgîn, -e
keribîyaya, keribîyayîye (m) keribîyayê (m)
keribîyaye (n)
- üzgün olmak:** dejaye/qehirîyaye/me-
lul/xemgîn/keribîyaye biyene
- üzgünlük:** dejayeyî (m), dejayeyîye (m) decayeyî (m), decayeyê (m), dejayeyê (m),
dezayeyîye (m)

dejayeyênî (m)	dezayeyênî (m)
qehirîyayeyî (m), qehirîyayeyîye (m)	qehirîyayeyê (m), qeherîyayeyî (m), qeherîyayeyîye (m), qeherîyayeyê (m), qeherîyayeyî (m), qeherîyayeyîye (m), qeherîyayeyê (m), qahrîyayeyî (m), qahrîyayeyîye (m), qahrîyayeyê (m), qarîyayeyî (m), qarîyayeyîye (m), qarîyayeyê (m)
qehirîyayeyênî (m)	qeherîyayeyênî (m), qeherîyayeyênî (m), qahrîyayeyênî (m), qarîyayeyênî (m)
melulî (m), melulîye (m)	meluley, melulê (m), melulê (m), milulîye (m), miluley (m), milulê (m)
xemgînî (m), xemgînîye (m)	xemgîney (m), xemgînê (m)
keribîyayeyî (m)	
üzmek: dejnayene	decnayene, deznayene, deznayêne, dijnayene, dicnayene, cicznayene
qehirnayene	qehernayene, qehrnayene, qaharnayene, qahrnayene, qarnayene, qarnayêne, qarnayîne
zerrî şikitene	zerri şikitene, zerre şikitene, zerr şiktene
xemgîn kerdene	
keribnayene	
üzücü (durum veya olay): b. üzüntü-	
lü-II (üzen durum veya olay)	
üzülmek: dejayene	
ver kewtene	
qehirîyayene	qeherîyayene, qeherîyayene, qaharîyayene, qahrîyayene, qarîyayene, qarîyayêne, qarîyene, qareyene, qareyîne, qarayene
zerrî şikîyayene	zerri şikîyayene, zerre şikîyayene, zerr şikyayene
xem kerdene	
keribîyayene	
-e üzülmek: ... de dejayene tede dejayene, tey dejayene
pê dejayene, pê tal biyene	
üzünç: b. üzüntü	
üzünçlü: b. üzüntülü	
üzüntü: dej (n)	
verkewtiş (n)	
kerb (n)	
kerbizik (n)	
keder (n)	

qesawet (n) qîsawete (m)

xem (n)

derin üzüntü: qehir (n) qeher (n), qeher (n), qahr (n), qar (n)

üzüntüden ölmek: b. **kahrından ölmek**

üzüntülü-I (üzüntüsü olan, üzülen kişi): de-ja-

ya (m) decaya (m)

dejayîye (m) dejayê (m), decayê (m), dezayîye (m)

dejaye (n) decaye (n), decayi (n), dezaye (n)

verkewta (m), verkewtîye (m) verkewtê (m)

verkewte (n) verkewti (n)

qehirîyaya (m) qeherîyaya (m), qehrîyaya (m), qahrîyaya (m), qarîyaya (m)

qehirîyayîye (m) qehirîyayê (m), qeherîyayîye (m), qeherîyayê (m), qehrîyayîye (m), qehrîyayê (m), qahrîyayîye (m), qahrîyayê (m), qarîyayîye (m), qarîyayê (m)

qehirîyaye (n) qeherîyaye (n), qehrîyaye (n), qahrîyaye (n), qarîyaye (n)

keribîyaya

keribîyayîye (m) keribîyayê (m)

keribîyaye (n)

dejin, -e

kederin, -e; kedernak, -e

xemgîn, -e; xemnak, -e;

kerbin, -e

kerbizikin, -e

qesawetin, -e qîsawetin, -e

üzüntülü-II (üzen durum veya olay): de-j-

daya (m) decdaya (m)

deydayîye (m) deydayê (m), decdayê (m), deydayîye (m)

deydaye (n) decdaye (n), decdayi (n), deydaye (n)

deydayox, -e decdayox, -e, deydayoxi (m), dezdawox, -e

dejnayox, -e decnayox, -e, dejnayoxi (m), deznawox, -e

kederdayox, -e

xemgînkerox, -e

qehirnayox, -e qehernayox, -e; qehrnayox, -e, qaharnayox, -e; qahrnayox, -e; qarnayox, -e

keribnayox, -e

qesawetdayox, -e qîsawetdayox, -e

- üzüntülülük:** dejayeyî (m), dejayeyîye (m) decayeyî (m), decayeyê (m), dejayeyê (m), dezayeyîye (m)
 dejayeyênî (m) dezayeyênî (m)
 qehirîyayeyî (m), qehirîyayeyîye (m) qehirîyayeyê (m), qeherîyayeyî (m), qeherîyayeyîye (m), qeherîyayeyê (m), qeherîyayeyî (m), qeherîyayeyîye (m), qeherîyayeyê (m), qahrîyayeyî (m), qahrîyayeyîye (m), qahrîyayeyê (m), qarîyayeyî (m), qarîyayeyîye (m), qarîyayeyê (m)
 qehirîyayeyênî (m) qeherîyayeyênî (m), qeherîyayeyênî (m), qahrîyayeyênî (m), qarîyayeyênî (m)
 xemgînî (m), xemgînîye (m) xemgîney (m), xemgînê (m)
 xemnakî (m), xemnakîye (m) xemnakey (m), xemnakê (m)
 keribîyayeyî (m), keribîyayeyîye (m) keribîyayeyey (m), keribîyayeyê (m)
 keribîyayeyênî (m)
 dejinî (m), dejinîye (m) dejiney (m), dejinê (m), deciney (m), decinê (m)
 kederinî (m), kederinîye (m) kederinê (m)
 kedernakî (m), kedernakîye (m) kedernakê (m)
 kerbinî (m), kerbinîye (m) kerbinê (m)
 kerbizikinî (m), kerbizikinîye (m) kerbizikinê (m)
 qesawetinî (m), qesawetinîye (m) qesawetinê (m), qîsawetinî (m), qîsawetinîye (m), qîsawetinê (m)
- üzüntüsüz-I** (üzüntüsü olmayan): bêdej, -e bêdeji (m), bêdec, -i, bêdez, -e, bêdic, bêdij
 bêkerb, -e; bêkerbizik, -e; bêkeder, -e
 bêqesawet, -e bêqîsawete, -e
- üzüntüsüz-II** (üzülmeksizin): bê dej bê dec, bê dez, bê dic, bê dij
 bê verkewtiş, bê kerb, bê kerbizik, bê keder
 bê qesawet bê qîsawete
- üzüntüsüzlük:** bêdejî (m), bêdejîye (m) bêdejeş (m), bêdeceş (m), bêdejê (m), bêdecî (m), bêdecê (m), bêdicî, bêdijî
 bêkerbî (m), bêkerbîye (m)
 bêkerbizikî (m), bêkerbizikîye (m)
 bêkederî (m), bêkederîye (m)
 bêqesawetî (m), bêqesawetîye (m) bêqîsawetî (m), bêqîsawetîye (m)
- vallahi:** willayî wilayî, willahî, willay, wilay, willa, wila, willey, wiley, wille, wile, willi, welle, wele, wulahî, wulay, wulla, wulle, wule, ûllayî, ulayî, ulle, ule

bi nameyê Homayî..... bi name bê Hûmayî, bi nomey Hûmay, bi nûmê Homay
 bi nameyê Ellahî bi name bê Ellay, bi nomey Ellay, bi nûmê Allay
 bi nameyê Heqî bi namê Heqî, bi nameyê Haqî, bi namê Haqî

varidat: b. gelir

vatka: vatka (m)

yağmurluk: varanî (n)

yaka: girane (n) girone (n), girûne (n), gîrane (n), gilyone (n)
 pêsr (n)

yaxe (n) yaxi (n)

ceket yakası: giraneyê/pêsirê çakêti (n)

giraneyê/pêsirê şakî (n)

giraneyê/pêsirê setreyî (n)

dik yaka (kazak vb. için): giraneyê/pêsi-
 ro tîk (n)

yuarlak yaka: giraneyê/pêsiro gilover (n)

yakışıklı: semt (n); weş (n); rind (n); rin-
 dek (n), tîtal (n), keleş, -e; yaqışli (n)

yakışıklı olma: semtbîyayîş (n), tîtal-
 bîyayîş (n), keleşbîyayîş (n)

yakışıklı olmak: semt/tîtal/keleş bîyene

yakışma: ... ameyîş amayîş, ... ameyîş, ... hameyîş, ... homeyîş,
 ... omeş, ... ûmeyîş; ciamayîş (n), ciameş (n),
 ciûmeyîş (n); bedeameyîş (n), bideomeş (n),
 berehameş (n)

ro ... ameyîş erociamayîş (n)

ra ... şikiyayîş (n) eracişikayîş (n), aracişikayîş (n), erocişikayîş (n)

ro ... kewtiş (n) rocikewtiş (n), rocikewtis (n), eracikewtiş (n)

yakışmak: 1)... ameyene amayene, ... amayêne, ... amayîne, ... ameyîne,
 ... hameyîne, ... homeyîne, ... omeş, ...
 ûmeyîne; ci amayene, ci ameyîne, ci ûmeyîne;
 bede ameyîne, bide omeş, bere hameş

2)ro ... ameyene ero ci amayene, ero ci amayêne

Bu ceket sana çok yakıştı. (No ça-
 kêt/şak/setre zaf ro to ame.)

3)ra ... şikiyayene era ci şikiyayene, ara ci şikayene, ero ci şikiya-
 yêne

- Giyisilerin sana yakıştı.** (Kincê/cilê to şikîyê ra to.)
 4)ro ... kewtene ro ci kewtene, era ci kewtene
- yalınayak:** warpay, -e warbay, -i; warway, -i; warwey, -e, werway
 hingile (n), hingila (m) engela (n)
- yalnız:** tena tenê, tenya, teyna, teynîya, têyna, têna, tinya, tîna
 sîrf sîef
 safî, ancax, mela, labelê, la
 yelewuz yelawuz, yelawiz
- Evde yalnız bıraktı.** (Keye de tena verda.)
yalnız kalmak: tena mendene têna mendene
- yalnızca:** tena, sîrf, sîrf-safî, safî, ancax, mela
yalnızlaşma: tenabîyayış (n) têngêbîyayış (n), têngabîyayış (n)
yalnızlaşmak: tena bîyene têngê bîyâyêne, têna bîyâyene
yalnızlaştırma: tenaverdayış (n) têngêverdayış (n), têngaverdayış (n), tenaverdiş (n)
yalnızlaştırmak: tena verdayene têngê verdayene, têna verdayene
yalnızlaştırılmak: tena verdayene têngê verdayene, têna verdayene
 ameyene tena verdayene ameyene têngê verdayene, ameyene têna verdayene
- yalnızlık:** 1)tenayî (m), tenayîye (m) tenayey (m), têngayê (m)
 tenayênî (m) teynayênî (m), tenênî (m)
 tenatî (m)
 2)bêkesî (m), bêkesîye (m) bêkesey (m), bêkesê (m)
 3)xalîyî (m) xalîyey (m), xalîyê (m)
 xalîtî (m)
- yama:** pîne (n)
 pol (n) puel (n)
- yamacı** (ayakkabı onaran): pîneker, -e
 pînekerdox, -e pînekerduex
 pîneçî, -ye pîneçî, -ye, pîncî
 çekalçî, -ye
 koşkar, -e koskar, -e, goşkar, -e, goskar, -e; goçkar, -e
 pençecî, -ye
- yamacılık** (ayakkabı onarıklık): pînekerî (m), pînekerîye (m)
 pîneçînî (m) pîneçînî (m), pîneçînî (m)
 pîneçîyênî (m) pîneçîyênî (m)
 pîneçîyî (m), pîneçîyîye (m) pîneçîyey (m), pîneçîyê (m)

- çekalçîyî (m), çekalçîyîye (m) çekalçîyey (m), çekalçîyê (m)
koşkarî (m), koşkarîye (m) koşkarey (m), koşkarê (m), koskarîye (m), goş-
karî (m), goşkarîye (m), goşkarey (m), goşkarê
(m), goskarîye (m), goçkarî (m), goçkarê (m)
koşkarênî (m) koskarênî (m), goşkarênî (m), goskarênî (m),
goçkarênî (m)
- pençecîyî (m), pençecîyênî (m)
- yamalama:** pînekerdiş (n), pînepada-
yîş (n), polkerdiş (n)
- yamalamak:** pîne kerdene
pîne padayene
pol kerdene
- yamalanma:** pînebîyayîş (n)
ameyîşpînekerdiş (n) amayîşpînekerdis (n), ûmeyîşpînekerdiş (n)
pînepadiyayîş (n)
polbîyayîş (n)
ameyîşpolkerdiş (n)
- yamalanmak:** pîne bîyene
ameyene pînekerdene amayene pînekerdene, ûmeyîne pînekerdene
pîne padiyayene
pol bîyene
ameyene polkerdene
- yamalatma:** dayîşpînekerdiş (n), dayîşpolkerdiş (n)
- yamalatmak:** dayene pînekerdene, dayene polkerdene
- yamalî:** pîneyin, -e; polin, -e
pînekerda (m), pînekerdîye (m), pînekerde (n)
pînebîyaya (m), pînebîyayîye (m), pînebîyaye (n)
polkerda (m), polkerdîye (m), polkerde (n)
polbîyaya (m), polbîyayîye (m), polbîyaye (n)
- yamamak:** b. **yamalamak**
- yamanmak:** b. **yamalanmak**
- yanîş:** xelet, -e; xetayin, -e; şaş, -e
yanîş, -e yanîş, yonîş, yûnîş
- yanîşlık:** xeta (m)
xeletî (m), xeletîye (m) xeletey (m), xeletê (m)
xeletênî (m)
şaşî (m), şaşîye (m) şaşey (m), şaşê (m)
şaşênî (m)

yanışî (m), yanışîye (m)	yanışey (m), yanışê (m), yonişî (m), yonişey (m), yûnişî (m), yûnişê (m)
yanışênî (m)	
yanlışsız: bêxeta, -ye; bêxeletî, -ye;	
bêşaşî, -ye; bêyanışî, -ye	
yapayaluz: tekûtena	tikûtena, tikûtêna, tikûtenê, tukûtena; tekûten-ya, tikûtenya, tikûtêyna, tikûtenya
tek-tena	tik-tena, tik-têna, tik-tenê, tuk-tena, tek-tenya, tik-tenya, tek-teyna, tik-têyna, tik-tenya
bi tena sereyê xo	
yapma: kerdiş (n)	kardiş (n), kerdis (n)
viraştîş (n)	virastis (n), virastîş (n)
yapmak: kerdene	kardene
viraştene	virastene
yapan: kerdox, -e	kardox, -i; kerduex
viraşttox, -e	virastox, -e; viraştuex
yapılmış olan: kerda (m)	karda (m)
kerdiye (m)	
kerde (n)	karde (m)
virašta (m)	
viraştîye (m)	virastîye (m)
viraşte (n)	viraste (n)
yaptırma: dayîşkerdiş (n)	
dayîşviraştîş (n)	dayîşvirastis (n), dayîşvirastîş (n)
yaptırmak: dayene kerdene	
dayene viraştene	dayene virastene
yazlık: yê hamnanî (n, m)	ey hamnanî/amnanî/omnonî/ûmnûnî/ omnûnî/amnûnî/imnanî (n, m); ê hamnanî/amnanî/ omnonî/ûmnûnî/omnûnî/ amnûnî/imnanî (n, m); yê amnanî/omnonî/ûmnûnî/omnûnî/ amnûnî/imnanî (n, m)
... hamnanî (n, m)	
hamnana (m)	amnana (m), omnona (m), ûmnûna (m), omnûna (m), amnûna (m), imnana (m)
hamnanîye (m)	amnanîye (m), omnonîye (m), ûmnûnîye (m), omnûnîye (m), amnûnîye (m), imnanîye (m)
hamnane (n)	amnane (n), omnone (n), ûmnûne (n), omnû-

	ne (n), amnûne (n), imnane (n)
hamnanên, -e	amnanên, -e; omnonên, -e; ûmnûnên, -e; imnanên, -e amnanîn, -e; omnonîn, -e; ûmnûnîn, -e; imnanîn, -e; omnûnyen, amnûnyen
yazlık ceket: çakêtê/şakê/setreyê hamnanî (n)	
yazma: qemte (m)	qemti (m), qemt (m), qimti (m), qenti (m), qent (m), qinti (m)
qemta kaxite (m)	qemta qaxitî (m)
leçege (m)	liyeçeg (m), lêçege (m), lêçek (m), laçeke (m), laçik (m)
vala (m)	valuya (m), valuy (m), valuî (m)
yelek: yeleg (n)	yelege (m), êleg (n), êlege (m), êlek (n)
yemeni-I (kadınların başlarına bağladıkları): çîte (m)	çît (m)
çîtike (m)	çîtik (m)
yemeni-II (bir tür ayakkabı): yemenî (n)	yêmenî, emenî
yemenici-I: 1)çîteviraşttox, -e; çîtikeviraşttox, -e 2)çîterotox, -e; çîtikerotox, -e	
yemenici-II: 1)yemenîderz, -e 2)yemenîrotox, -e	
yen: astî (n)	aste (n), estî (n), esti (n), astik (n)
hingile (n)	engile (n), engele (n)
yenin bilek kısmı: qomçik (n)	
fekê astîyî (n)	fekê astî (n), fekê estî (n), fêkê aşî (n)
yıl: serre (m)	
bu yıldan önceki üçüncü yıl: bitir pêrar	bêtir pêrar, pitir pêrar, pitir pîrar, pirtto pêrar, pirt pêrar
geçen yıl: par (n)	
önceki yıl (geçen yıldan önceki yıl): pêrar (n)	pîrar(n)
yeni yıl: serra newa (m)	
serra newîye (m)	serra newî (m), serra newey (m), serra newê (m)
yılın başı: sereyê serre (n)	serey serri (n), serê serri (n), serê serr (n), serî serri (n)
yılbaşı: serrnewe (n)	serrnewe (n), sersal (n), sersali (m)
yırtık: dirata (m), diratîye (m)	dirrata (m), dirratîye (m), dirita (m)
dirate (n)	dirrate (n), diriti (n)
dirîyaya (m), dirîyayîye (m)	dirîyaya (m), diriyaya (m), diraya (m), dirraya (m), dirriyayîye (m)

dirîyaye (n)	dirrîyaye (n), dirraye (n), diryaye (n), dirreye (n), direye (n)
dirnaya (m), dirnayîye (m)	dirrnaya (m), dirrnayîye (m)
dirnaye (n)	dirrnaye (n)
qîşkerda (m), qîşkerdiye (m)	qîjkerda (m), qîjkerdiye (n)
qîşkerde (n)	qîjkerde (n)
qîşbîyaya (m), qîşbîyayîye (m)	qîjbîyaya (m), qîjbîyayîye (m)
qîşbîyaye (n)	qîjbîyaye (n)
çîrkerda (m), çîrkerdiye (m)	çîrrkerda (m), çîrrkerdiye (m)
çîrkerde (n)	çîrrkerde (n), çêrkerde (n)
çîrbîyaya (m), çîrbîyayîye (m)	çîrrbîyaya (m), çîrrbîyayîye (m)
çîrbîyaye (n)	çîrrbîyaye (n), çêrbîyaye (n)
yirtulma: dirîyayîş (n)	dirrîyayîş (n), dirryayîş (n), diryayîş (n), dirrayîş (n), dirayîş (n), dirreyîş (n), direyîş (n), dirriyayîş (n), dirrayîş (n), dirayîş (n)
qîşbîyayîş (n)	qîşbeyîş (n), qîjbîyayîş (n), qîjbeyîş (n)
ameyîşqîşkerdiş (n)	ameyîşqîşkerdis (n)
çîrbîyayîş (n)	çîrrbîyayîş (n), çîrbîyayîş (n), çîrrbîyayîş (n), çêrbîyayîş (n), çêrbîyayîş (n)
ameyîşçîrkerdiş (n)	ameyîşçîrrkerdiş (n), ameyîşçîrkerdis (n)
yirtulmak: dirîyayene	dirrîyayene, dirîyayêne, dirrîyayêne
qîşbîyene	qîşbîyayene, qîşbîyayêne, qîjbîyene, qîjbîyayêne, qîjbîyayêne
ameyene qîşkerdene	amayîne qîşkerdene, ameyene qîjkerdene, amayîne qîjkerdene
çîrbîyene	çîrrbîyene, çîrbîyayene çîrrbîyayêne, çêrbîyene, çêrbîyayene
ameyene çîrkerdene	amayîne çîrkerdene, ameyene çîrrkerdene, amayîne çîrrkerdene, ameyîne çîrkerdene, amayîne çîrkerdene, ameyene çêrkerdene
yirtma: dirnayîş (n)	dirrnayîş (n), dirnayîş (n), dirrnayîş (n), dirneyîş (n)
qîşkerdiş (n)	qîjkerdiş (n)
çîrkerdiş (n)	çîrrkerdiş (n), çîrkerdis (n), çîrrkerdis (n), çêrkerdis (n)
yirtmaç: qeliş (n)	qelş (n)
qîş (n)	
yirtmaçlı: qelişin, -e; qîşin, -e	

- yırtmak:** dirnayene dirrnayene, dirnayêne, dirrnayêne
 qîşkerdene qîjkerdene
 çîrkerdene çîrrkerdene, çêrkerdene
- yumak:** ginda (m), gindêlike (m)
 bulêle (m) bulel (m), bulyel (m), builyel (m)
- yuvak:** bangêre(m) bargîni (m), baringanî (m), bûnger (m)
 loxe (m) loxi (n), luex (m)
- yuvarlak:** gilover, -e gulover, -e, qilover, qiloxîr, qiloxîrik, guler (n),
 gulêr (n); gilor, -e, cilor, -e; qilor, -e
 gindilor, -e
 gilorin, -e gulerin (n), qilorin (n), gulerkin (n)
 gudikin, -e guidikin, gudiki (n), gudlikin, -i; gudliki (n)
- yüksük:** engîştane (n) angîştane (n), engîştani (n), engîştone (n), en-
 gîştane (n), ingîştona (m)
 gîştane (n) gîştone (n), gîştûne (n), gîştane (n), gîştana (m), gîştone (n), gîştûni (n)
 uskîf (n) uskîf (n)
- yün:** peşm (n), pirç (n)
 purt (n) puirt (n)
- yün çorap:** gewreyo/kuriko/punco/puço peşmên (n)
 gewreyo/kuriko/punco/puço rêşên (n)
 gewreyo/kuriko/punco/puço purtên (n)
- yün eldiven:** lepiko peşmên/rêşên/purtên (n)
- yünden örülen bir ceket türü:** şapik (n) ... sapik (n)
- yünlü-I** (yünden yapılmış olan): peşmên, -e; rêşên, -e; pirçên, -e
 purtên (n) purtyen (n)
- yünden yapılmış kumaş** (yün kumaş): qumaşo peşmên/rêşên (n)
 fasono peşmên/rêşên (n)
- yünlü-II** (içinde yün de bulunan): peşmin, -e; rêşin, -e; pirçin, -e; purtin (n)
- yünlü kumaş:** qumaşo peşmin/rêşin (n)
 fasono peşmin/rêşin (n)

- yüzük:** engiştane (n) angîştane (n), engiştanî (n), engiştani (n), engiştone (n), engiştûne (n), engişttere (n), engiştiri (n), engište (n), engişttrane (n), ingiştiri (n)
 giştire (n) giştirî (n), giştiri (n), gustire (n), gişttrane (n), giştane (n), giştone (n), giştûne (n), giştane (n), giştone (n), giştûni (n)
 îştane (n) îştane (n)
 nîştane (n) nîştane (n)
gümüş yüzük: engiştaneyo/giştireyo/îştaneyo/nîştaneyo sêmên (n)
- zarif:** zirav, -e
- zariflik:** ziravî (m), ziravîye (m) ziravey (m), ziravê (m)
- zincir:** rêzile (m) rêzili (m), rêzil (m), rezil (m), rîezil (m)
 zincîre (m) zincîri (m), zincîle (m), zîncir (n), zîncile (m), zincîli (n), zîncil (n), zencîr (m), zencîl (m), zincile (m)
- altın zincir:** rêzila zerrêne/zernêne (m), zincîra zerrêne/zernêne (m)

XIRBANÊ ÎBADETXANEYANÊ ARMENÎYAN RA

Şankuş de xirba manastirê armenîyan (1897)

Nêzdîyê Paliyî de xirba dêreyê (kilîseyê) armenîyan ê rijnayeyî
(Mesereh, 1906)

HESKERDIŞÊ TO MI RÊ EMBAREK O

Deniz Dilar PÎREJMANIJ

heskerdişê to mi rê embarek o
ez xo anceno destanê to
destanê to yê ke sey gilzeyê dara xerebêre
tînca tealaye de zerrveşayîşê mi rê bîyê sîye

heskerdişê to mi rê embarek o
ez xo anceno lewanê to
lewanê to yê ke çolê emrê min ê bêawî de
bîyê çimeyê awa Munzurî, di ganê mi de herikîyênî

heskerdişê to mi rê embarek o
ez xo anceno çimanê to
çimanê to yê ke nêmeyê şewa tarî de
aqlvîndîbîyayîşê mi rê biyê estareyî

heskerdişê to mi rê embarek o
ez xo anceno zerrîya to
zerrîya to ya ke çeleyê zimistanî de
puk û xezeb de
emrvîndîbîyayîşê mi rê bîya sitargeh

heskerdişê to mi rê embarek o
ez xo anceno sînayîşê to
sînayîşê to yê ke tenayîya emrê min ê adirinî ra
bîyo hêzê tewr gird ê ciwîyayîşê mi

heskerdişê to mi rê embarek o
heskerdişê to mi rê embarekin bo
ez to rê, ti mi rê embarek ba.

MA UZA DE QIR Kerdîme

Roportajkerdox: Y. Barî ARSLAN

Y. Barî Arslan: 1937-38 de çitur şima qir kerdî?

Sabrîye Arslan: Dêrsim ho (xo) rê fiqare bî, çeka ho, şîla (sîlehê) ho çîne bî. Werte de demanû (demenan) qewetlî bî. Reyê zê (sey) xirdisanî (xirîstîyanî) amayve ma ser o. Wertê hîrîs û di dewû ra çê pîyê min ê feqirî qir kerd. Ma des û di nifusî bîme. Kemal Yeşilgoz kaset de vano “Jara paçkine”; ma a bolîke de qir kerdîme.

Ya ma qarşiyê çiyê bême ya kes tirkî bizonenê... Bîlasevet, bîladêwa zê eskerê xirdisanî (xirîstîyanî), gawurî amê ma qir kerdîme estme (ma eştî) tîjî ver!

Dêrsimê ma, feqir-fiqarê ma qir kerd. Sere ra Dêrsimî nêwazenê, zurû kenê. Domanê Dêrsimî ke ame werte, pêcênê (pêgênê); çêna Dêrsimî ke amê werte pêcênê. Niverdanê wa Dêrsim bêro meydan, qarînê. Niwazenê ke Dêrsim buwano mektev ra bivejîyo.

Y. Barî Arslan: Şima çutir ardî pêser û qir kerdî?

Sabrîye Arslan: Ma domanek vîme (bîy). Ma fiştîme raye. Zeke ti malî fina raye, ma henî fiştîme raye. Nat-dot ra day ma ro. Awo ke berva, awo ke gina waro... Ma nayme ro zerrê weke.

Y. Barî Arslan: Çend mordemî uca de bî?

Sabrîye Arslan: Ez o çax domanek bînû. Hezar mordemî ra hona jêde (hîna zîyade) bî. Mergêriz ra, Gere ra, Sorike ra, Xodik ra, Nazmîya ra, Dewa Kuresû ra, Çê Aliyê Beçî, Çê Aliyê Gaxî, Çê Aliyê Dostî ardî, yanî kam ke liste de bî, pêro ardvî.

Y. Barî Arslan: Aliyê Gaxî kam o?

Sabrîye Arslan: Î kuresûn ê. Çê Aliyê Dostî kuresûn ê, Çê Aliyê Beçî kuresûn ê. Warê ma raye ser o bî. Yuzbaşî pîyê mî xapit, va ke “Ma na mîletî beme surgin”. Eskerî ma sanayme (şanayî) ho ver. Ma nîya domanek vîme. Awo ke vêrd ra, ma sanayme a gerise (gêrise). Moa (maya) mi be pîyê mi ra qesey kenê. Birayê mi vat ke “Bawo, ti ma kata (kura, kotî) bena?” Namê ho Kemal bî. Namê birayê min ê qiz (qijî) kî Wuşen Alî bî, virare de bî. Ey ke cira se va, mi fam nêkerd. Ma ho rê domanek vîme, her ju (yew) vayê ho der îme. Yoxro ke Yuzbaşiyê vîcdansizî, îtoxlûtînin çocuxî, pîyê mi xapito vato “Sima naza se kenê, ef amo, ma mîletî qir nêkeme;

sima beme surgin, beme memleketûnî rindû.” Pîyê mi vato qey raşt a; malê xo, çê ho ca verdo. Pîyê mi kî (zî) aqil ra xêx o. O are de kî vîst roze avê (aver) heyderû ardî o dere de qir kerdî. Qirkav vanê, Jele vanê, uza ra ardê. Nê kistê (kiştê), qaz (gaz) kî verdo ser, vesnê (veşnayî).

Pîyê mi degerlî bî, cuavê (cewabê) herkeşî dêne. Vaze ero aqilsenik û aqilxêx! Ti nivana ke na esker gurra-gurr a, yeno-sono, warê mi raye ser o yo, na mîlet ver ra qir kenê anê, ti qe nifersena?

Îxbarenîya juyî ma rê bîye kalmem de, kuresû de. A gerise de ma resnayme pê. Ma nîyada ke hayê qerpuzî kerdê hurdî, danê domanûnê qışkekû (qijkekan). O are de amika mi lewê ma de bîye. Birayê min ê pîlî reyna pîyê mi ra va ke:

-Bawo, se kerdo! Bawo se kerdo?

Ey va ke:

-We-weyy Kemalê m'!

Yoxro ke uza ju esker bîyo, kirmanc bîyo. Pîyê mi ra vato ke “Ero sima qir kenê”. Coka pîyê mi vato “We-weyy Kemalê m', Kemalê m'!” Virare fişte ve ma ra! A ma hen tersayme, sas (şaş) bîme. Hevê (hebê) pirênê ma ser o, lingê ma kî rut bî. Mîlet feqir bî, tirkî nizonêne.

Xirdisan-gawurî bîlasevet ma qir kerdîme. Toayê ma çine bî. Ma nêke ti torjen (tuwerzîn) sanena peyê hermê ho sona (şonî) geme? Yeno aqilê mi, axirmakîna pey de honde hîraye bî. Dimê ho kî, aynê jê dimê torjenî bî. Eskerî axirmakîna na ro hermê ho, ma ra avê şî koka birrî. Cayê ho nika bolî yo. Ez daîma uza jîyaret (zîyaret) kon.

Şuya Qole esta, a Şuya Qole de axirmakîna qurmus kerde, ver çarna hetê mîletî ra. Mîlet ard kerd zerê a weke. A ma nizona ke se bî! Ma ra nê, zeke reqîye ginena hewrû; hewr parçelenmîs beno, îson vişîno... A ma nizona ke çutir gina ma ro, şîme kotî, ameyme kotî!

Ez honde hesarê (hîşyarê) ho bîno ke şîye (sîye) esto ma ser, tîj a. Ez serdde çîyûn! Çîwa bî, çik bî, ez bolmîş bîyû (xerîqîyaya), hen pa şînû. Tepîya çi qedîya, çi şî, amûno ra ho. Ez nîya kaleke ser o rameredîyayo. Mi nîyada juyî corê mi de va ke:

-Ti mi nas kena?

Ez veng nêkon, çike aqil sarê mi de nêmendo, ez dirvetin (birîndar) o.

Va ke:

-Ez lazê xala (yayka) tu yo, namê mi Alî Bawa wo.

Ez onca bolmîş bîyo. Tepîya çi vêrdo ra, ez amo ra ho. Mi nîyada ke vizikû gureto ma ra! Eke di hîrê cinî amê ma ser o pay vinetê. Î moa mi nas kenê. Danê ho ro, bervenê, jîvenê (nalenê). Juye uşîre dest der a, uşîre

kena derg, mi ra vana ke:

-Na uşîre pêbijê! Weey na çêna Ejîma wa qiz (qij) a!

Ez destê ho ken derg, nişkîn pê uşîre bijêrî. Çike ponc-ses cayû de dirvete ez gureto, xeylê gonî mi ra şîya. O are de ez onca bolmîş bîyo! O sira de amika mi kî birr de ma kena saye (ma gêrena). Eskerê xirdisanê gawurî neler ard ma ser de! Cinî sonê amika mi ra vanê “Erê Fatê, biraçênaya tu ya qize hanî ya binê meyîtû de wes (weş) a!”

Sabrîye Arslan

A ama, î meyîtî dê pêser o, ez vetû berdû; ez hayî rê ho nêbîyo. Ez honde amûne ra ho ke ez binê dare der o, hevê astir binê mi der o. Amika mi bervena, î kincê ke mi ser o, înu vezena. Pê paçî dirvetûnê mi kena pak, wele kota ci, vizikî kotê ci.

Aaa!.. O şekîl de cîgera m’, henî!.. Ma henî qir kerdîme.

A helayîye (alaye) ma qir kerdîme, uza ra şîye Cînikifrî. Uza de, Deregundij vane, uza de heyderû ra di sey (200) mordem qir kerd. Î heyderû avê anê dewa Qil de teslîmê muxtarû kenê. Vanê “Nînu ra ju ke biremo, ma sima kisemê”. Uza ra kî son (şan) de helayîye sona Çuxure. Silu Axayî xanima ho ra vato ke:

-Fîdan Xanim, tersa mi a ters a ke no kafir yemegûnê ma nêweno, kaffe (temamen) kokê ma ano.

Esker son de şîyo dormê qonaxû gureto. Vatêne:

“Çêverî qonaxû kilit kerdîy

Axa û Xanim zumîn ra girê day

Hesê Menûse ma ser o îfadayî day!”

Zof (zaf) cayû de kî vatêne:

“Çuxure ver ra sona diyarî

Fîdan Xanîme vana ‘Apo, kes ma de çîn o, ermenî ma rê bîye muxtarî’”.

A dewe ra juyî vatêne ke:

“Merax mekerê, hêfê Çê Qirê Mewalî yo Badîn yo ma dayî.”

O kî henî. Ma safenîya ho ra merdîme, hama îyê ke xelaşay, înu ho sevekito. Înu ho ra dame nêfişto.

Y. Barî Arslan: Amika to çutir ti kerda wes?

Sabrîye Arslan: Amika mi şiyêne Bimbarek ra fetelîyêne. Ju vas (vaş) bî, zere ra sit (şit) vejîyêne. Amika mi butu (butun) nê îlacûnê vasû ra ez kerdûne wes. Des û di dirvetê mi bîy.

Amika mi meyîtê ma Pulê Hemurzû de dardî we. Î hur dî (her di) çêney kerdê zerê ju orxanî, orxan berdo kerdo zerê kendî, wele esta (eşta) ra ser. Î hur dî lazekî kî pîya dardîvî we.

Malo Duzgino! Ma na îlgêna (îyîlîka, holiya) Duzginî ke na homete rê bivo, nêvano ke na xirdisan, na kafir Mewran (Merwan) ça hêşirenî (hêşîriye) na mîletî rê ano!? Nîya ke to topê uza ra biestêne! Yanê, Haqî ra osenû (aseno), zerê mi nêcêno (nêgêno) ke ez şêrî. Ti ke hen Duzgin a, ti ke hen ram sovî (merhamet sahibi, wayîrê rehme) ya, ti qey gunû pers nêkena? Guney ku yê? Na mîletî rê honde hêşirenî ardî. Qirkerdene ke qirkerden a, hona (winî) vesnayene çik a! Ti ke Duzgin a, ti ke ram sovî ya, Haqa cor hesnena, ti ça hêfê (heyfê) ma nêcêna? De hêfû bijê! Hêfû bijê ke qanaatê mi to rê bêro! Na dîna û dare pero kirrişîna Duzginî ser. Pekî eskerî ma ça (çira) ardîme qir kerdîme? Pekî ma ça ardîme verê lingûnê to de qir kerdîme? Ey ke topê ho biestêne, san û serefê dey (şan û şerefê ey) çor koseyê dînalige de vejîyêne. Vatêne reyê “Duzginî topê ho est, aşîret ra hestay û ju (81) nifuse xelesna!”

Y. Barî Arslan: Îyê ke şima ra merdî, nameyê înan çik bîy?

Sabrîye Arslan: Namê piyê mi Alî Yildirim bî. O, Qil ra amo Kalmem. Aliz (alanîj) bîyo, moa mi kuresiz a. Namê ho kî Ejîma wa. Woa (waya) min a pîle Yemos a. A nîşanlîye bîye, asmê ra tepîya zewejiyêne, şiyêne dewa Çuxure. A ju kî Xecera bîye. Birayê min o pîl namê ho Kemal, birayê min o qiz kî Wuşen Alî bî. Hona (hîna) juserre nêbî, zaf qizkek bî.

Y. Barî Arslan: Dayê, Heq acîya to xefîf kero, emrê to derg kero. Xatir bi to, ez lew nan destanê to ra. Bimane weşîye de!

Sabrîye Arslan: Ti kî bimane weşîye de. Ez lew nan çimûnê to ra!

Cayê qiseykerdişî: Dêrsim

Tarîx: 05.07.2003

ÇÎGDEM KARABOGA RA DI ŞÎRÎ

WELAT

Hardê welatî
Sey gul û sosin o.
Serê banî de
Mîlçikî wananê.
Her cayê to şîrên o,
Sewda to kî
Zereyê ma de ya.
Roj ke vejîno,
Dorme beno sey veyvekan.
Her cayê to şîrên o,
Sewda to zereyê ma de ya.
31.10.2003

DAYÊ

Rojî yenê, rojî şonê...
Roje ke qedîyaye
Bî tarî
Ez wazen ke ti, wazen ke ti
Lewê mi de be.
Sodir ke bî
Ez cila xo ra wust ra,
Wazen ke, wazen ke
Çimanê xo
To de rakerî.
Zerê mi ke deja,
Zerrîya mi wazena ke
Virara to de bibervî.
Dorme ke bî tarî,
Ters û xofî ez gureta
Wazen ke, wazen ke ti
Roştîya çimanê mi be,
Sey tîja Dêrsimî dayê.
11.06.2004

1938 DI EZ DÊRSIM DI ESKER BÎYO

Roportajkerdox: C. Zerduş PÎRANIJ
czpiranij@hotmail.com

No roportaj nêzdiyê hîrê serrî yo ke mi dest de yo. Mi verê zî Dat Eskerî (Ap Eskerî) reyde nê behsî ser o roportaj kerdbi labelê kasetê ê roportajî çî heyf ke xirabe vejîyabî û moralê mi zî zaf herimîyabi. Belkî tikê tembeliyê ra tikê zî na bêmoraliyê ra destê mi nêşîynê nê roportajê diyine. Hetanî ke hostayanê mi Esparî û Malmîsaniyê çend rey ard vîrê mi.

Dat Eskerî, dewanê Pîranî ra Hopi ra yo. Wextê jenosîdê Dêrsimî de uca eskerê dewlete bîyo. O bi xo emrê xo weş nêzano, yanî derheqê emrê ey de qetîyet çin o. Goreyê tayê hesaban se serre yo û goreyê tayê zî se û panc serre. No xusus de, çîyo ke o qetî zano no yo ke o di rey şîyo esker. Lajê ey o pîl Wis derheqê emrê pîyê xo de wina vano:

“Ez 1938 di ameyo dinya. Pîy mi şîyo esker, ez şeş aşmî şîyayîşê ey ra pey bîyo. Pîy pêrdê mi Îsê Gulî wexto ki şîyo Yemen eskerey, pîy mi zî şeş aşmî şîyayîşê ey ra pey bîyo... Pîy mi wexto ki zewejîyawo hîris serre bîyo...”

Vateyanê înan ra famkerdişê mi gore, Dat Eskerî wextê nê qalîkerdişê (qiseykerdişê) ma de (2002 de) se yan zî se û yew (100-101) serre bi.

Goşê Dat Eskerî hinî (êdî) zaf giran bibîy, veng zor şînê ey. Qalîkerdişê ey zî zehmet bibi. Wexto ke mi ey de qalî kerd nêweş bi zî, qalîkerdişê ey hîna zehmet bibi. Beyntarê di cumleyan de derga-derg cîf (nefes) girewtinê.

* * *

C. Z. Pîranij: Dato (apo) merheba, ti senîn î, weş î? To ez şînasnayo?
Yayka Keji (cinîya Dat Eskerî): Lila Zerduş o, Zerduş! Lajê Meyrik o ha!

C. Z. Pîranij: Dato, to ez şînasnayo? Ez to vîr ameyo?
Dat Eskerî: E e (ya ya)! Ti xeyr amey. Senîn î? Gedey to rehet î?
(Goşê datoy hema-hema ke kerr bîy, coka ma her di zî qîrrenî.)

C. Z. Pîranij: Xeyrî mîyan de bî dato, xeyrî mîyan de bî!
Yayka Keji: Ti key amey?

C. Z. Pîranij: Ez êrey ameyo yaykê.

Dat Eskerî: Ti senîn î? Gedey to rehet î?

C. Z. Pîranij: E, e; Ellah razî bo dato, lew destanê to ra danî.

Yayka Keji: Qewmo ki ti mîyan ra amey?

C. Z. Pîranij: Pêro weş î yaykê.

Dat Eskerî: Biray to?

C. Z. Pîranij: (Tikê henekî reyde) De goş pa mekewe apo, pêro weş î. (Ma pîya huyenê.)

Dat Eskerî: Hinî biratey nê menda!

C. Z. Pîranij: Nê menda ney dato?

Dat Eskerî: Ney lajê mi, ney!

C. Z. Pîranij: Qey? Wext wextê biratey nîyo?

Dat Eskerî: Ney, ney!

Yayka Keji: Pîy, may û ewladey nê menda, kora (kotî) biratey mono!

Dat Eskerî: (Xo tadono, cinîya xo ra vano) Ez vengdê jey (ey) ra zano ko no Zerduşt o.

C. Z. Pîranij: La dato, xo ra ez to vîr nê ameyo, de neyse...

Dat Eskerî: Willay ti mi vîr amey! Willay namey kamî yo?

C. Z. Pîranij: Dêmek ti hema xort î dato.

Dat Eskerî: Hêşê mi şîyo, hêşê mi.

C. Z. Pîranij: Dato, şîma Dêrsim de eskerî kerdbî ya. A mesela Misfay Huseynê Heciki fîlan estbî.

Dat Eskerî: E.

C. Z. Pîranij: A mesela çi bî?

Yayka Keji: Mesela altunan!

Dat Eskerî: Haa! Ayo Pîranij lajê Huseynê Heciki Misfa bi. Him şeret wendbi, him zî mekteb wendbi. Esas mella bi. Ma pîya Dêrsim di esker bî. Ma qerargahi di bî. Misfa, onbaşî bi. Yewna zî bi, namey jey Zubeydê Hemi bi, Akragi⁽¹⁾ ra bi. Inê (nê) wir dînî (her dîyine) yewbînan şînasnaynê, mi verê nêzanaynê.

Ez şîyo ki Misfay û Zubeydî çî dekerdo aw man (mîyan), ha vilêşnenê. Ez ki şîyo mi ra limit (nimit). Mi va: “Axa ayo çî yo?” Va: “Hopij, çî çin o!” Mi va: “Esto.” Ey va: “Çin o, goş pa mekuwi.” Mi va: “Ey goş pa mekuwi, mekuwi.”

Badî (badê), o şî cay ra, ez tena mendo; ez warişto mi tebaxi akardi ki altun î. Eki panc hebî no kinar di yê, panc hebî zî o kinar di yê û yew nuşte

1. *Akragi*: Yew dewa Pîranî ya.

zî ha orte di yo; des hebî altunî. Eskeran cenî (cinî) veşnaybî, cinîyan serey xo paja (pencera) ra vetbî û altunî ser o mendibî.

C. Z. Pîranij: Cinîyan serey xo paca ra vetbî û altunî pa, merdbî?

Dat Eskerî: E! Ê badî Misfa ame, ez persayo, jey va: “Willa Zubeydî girotî (girewtî). Mi perey day bide (ey), ti ra (ey ra) erînay.” Mi va: “Ti pey se kenî?” Va: “Êz beno cenîda xo ver a keno.” Mi va: “La (law) ti se kenê biki, meberi cenîda xo ver a meki!” Va: “Willa ez beno cenîda xo ver a keno.” Hema newe zî zewijîyabi, eylê (domanê, tutê) jey zî çin bîy. Hezey (sey) to hema ana (wina) sivik bi. Ana zî pank (pak) bi, temîz bi. Raşta zî axayo raştikên bi.

C. Z. Pîranij: Axayîya ey zî bî hê?

Dat Eskerî: E, e, axa bî. Lajê Huseynê Heciki bi, axa bî. Xora wextê Herbê Şêx Seîdî de înan zî dabi hukmatî ro. Kinarê Şêx Seîdî bîy. Ino (no) Huseyn, birincî çete bi.

C. Z. Pîranij: Yanî wextê Herbê Şêx Seîdî de dabi hukmatî ro û Dêrsim de zî hetê hukmatî girewtibi?

Dat Eskerî: E laa! Amebi esker. De yew biray jey bi, namey jey Hesên bi. Ma reyda tezkerey jey vet; temom kerd bira nêame esker.

C. Z. Pîranij: Nêame eskerîye nêkerde?

Dat Eskerî: E! Badî, de Pîranij î... Dekut, dekut, va: “Zurî keno, nêşîyo esker.” Hîrê serrî gurey xo vist (eşt) pey a û badî va “çîyektê mi çinî yo.”

C. Z. Pîranij: Pekî dato, to çend serrî eskerîye kerde?

Dat Eskerî: Çîyer (çar) serrî duz!

C. Z. Pîranij: Yew ti bî, yew Tayîr bi.

Dat Eskerî: Tayîr bi, ez bîyo, Ezo bi, Adoy Taloy bi, Somo bi, dew ra Elî Zoroy bi ⁽²⁾.

C. Z. Pîranij: Somo, Gêl ra bi? ⁽³⁾

Dat Eskerî: E, e! Mêrdimê inê key Sofî Begân ⁽⁴⁾ bi.

C. Z. Pîranij: Pîran ra kam bi? Mîyanê Pîranî ra?

Dat Eskerî: Pîran ra Misfay Huseynê Heciki tena bi. Badî walî Dîyarbekir telefon keno, vano: “Êz vana veradî!” La qumandan ma veranêdaynê, vatê: “Cephe xidar o.” Ma veranêdaynê. Badî walî telefon kerdo, qumandanî ra vato: “Ti veradanê veradî, veranêdanê, yedeklerî de durdururum!”

Yew şewi Misfay Huseynê Heciki veynda (venga) mi da, va: “Hopij!” Mi

2. Dewa Hopi ra bi. Hopi, yew dewa Pîranî ya.

3. Gêl: Yew qezaya Dîyarbekirî ya.

4. Eslê înan Gêl ra yo.

va: “Inka se bi, ti se vanî?” Va: “Hopij, emrê ma amewo, ma terîs kenê.” Mi va: “De ti ana vanê xo rê.” Ti mevaji ki raşt a.

C. Z. Pîranij: Qey Misfay Huseynê Heciki telefon de qalî kerd bi?

Dat Eskerî: E, e! Nimajî ma soymîş kerdî (kincê ma vetî), va: “Şorê xo rê cilan bigîrê, ker-mer (kel-mel) filan bigîrê.” Ma amey Xarpêt (Eleziz), cor ra yew mekteb bi, Xarpêta corêni di. Ma xo rê çekalî, cilî-milî girotî. Û

Eskerî û cinîya xo Keji

yuzbaşî qey weyra (uca) ma nêdî! Va: “Şima çi geyrenê?” Ma va: “Ma xo rê elbîse-melbîse gênê.”

C. Z. Pîranij: To va namey qumandanê şima çi bi?

Dat Eskerî: Ethem Atalay vatê, Xarpêt ra bi.

C. Z. Pîranij: Ay wext yuzbaşî bi, hê?

Dat Eskerî: E, e! Pîy jey zî bînbaşî bi, teqewît bibi.

C. Z. Pîranij: Namey pêrdê jey çi bi, dato? To vîr yeno?

Dat Eskerî: Nêzana, ina (na) gami mi vîr di nîyo. Û ma amey, yuzbaşî va: “Êrey şima yenê rewîr!” Ma va: “Qey? Ma se kerdo?” Va: “Şima êrey yenê weyra!” Nimajî (roja bîne) înzibat ame va: “Yuzbaşî veyn dano (veng dano).” Ma şî ki ha teber ra vinderte yo. Ana yew zope (çiwa) xo dest a kerdo. Va: “Gelîn!” Ma berdî yew dere, va: “Destanê xo akê!” Mi va: Yaw ino senî hewa yo, qey ino çi hewa yo?! Daşt a dano piro yeno. Rep û tepo dano piro.

C. Z. Pîranij: Sira reyde?

Dat Eskerî: E! Amey sera mi resay. Yuzbaşî vindeno, onbaşî dano piro. Onbaşî va: “Aç!” Mi va: “Açmîyorum!” Va: “Neden?” Mi va: “Açmîyorum!” Yew mi ra, yew jey ra, ma qirrika yewbînan giroti. Se kerd mi va: “Ez nêakeno.” Va: “Nîye açmîyorsun?” Mi va: “Qey ma çi qebehet kerdo?” Yuzbaşî va: “Qey şîma vîzêr bêêmîr amey çarşî?”

C. Z. Pîranij: Haa!

Dat Eskerî: Se kerd, badî paydos kerd. Ma amey. Nimajî (roja bîne) ma terîs kerdî, ma vejîyay. Dawilî kutî, yuzbaşî ma vernî kewt, ma erdî (ardê). Yuzbaşî Ethem Atalay va: “Arqedaşî! Mi helal kê!” filan bêvan. Mi va: “Helaley to rê çin a.” Va: “Şîma hewna yenê emirdê mi!” Mi va: “Ma hewna zî bêrê, ma to helal nêkenê.” Ê ma amey dekewtî tîrani. Misfa zî kişta mi di bi. Ez ameyo Erqenî⁽⁵⁾, Misfa şî Derbekir (Dîyarbekir). Va: “Ez şono gurey mi esto.” O şî, ma amey keye. Qay altunî berdî weyra wîrdî (hurî) kerdî û berdî cenîda xo sere ra kerdî.

Siwend (sond) werdê, vatê “altunî sere ra kerdî û cenîya jey tewî (tewe) giroti, merdî. Ez zî dew di bîyo, awki (awa Royê Dîcleyî) zaf xezebi bî, mi nişta (nêşka) şoro. Ay wext roy ser ra pird çin bi, zimistanî mêrdimî niştaynê vêro şoro bover. Badî ez yew roj şîyo Pîran, key Misfay. Key jey Eynîyê Ortî ra cor bi.

Ez key jey persaya, yewerî va: “Ina hoki tadi ha weyra yo.” Mi hoki taday ki o zî ha kuça ra yeno. Hema daşta heway to ame destê mi, va: “Hopîj, ti şêx bî, ti çi bî? To senî (çitur) zana?” Mi va: “Çi elaqey min û şêxey esto?” Va: “La to va altunan meberi cenîda xo ver a meki!” Mi va: “La mi to ra va, aynanê (înanê) ki verê xo sere ra kerdî ti ra (înan ra) xeyr nêdîyo, ti kora ti ra xeyr veynenî?”

O mergdê cenî ra pey hewna (reyna) şî zewîjiya.

C. Z. Pîranij: Şîma senî berdîbî Dêrsim?

Dat Eskerî: Ma Derbekir ra hewt rojî, hewt şewî ana bi nigî (lingî) şîy Dêrsim! Çantey ma, ma ra bîy, ê zî ma ser o bar bîy. Hewt şewî, hewt rojî ra pey ma weyra resay.

C. Z. Pîranij: Şîma day kora (kotî)?

Dat Eskerî: Ma day Alî Boxazî. Kora cayo pîs bîynê, ma daynê weyra. Kora derey pîsî bîynê ay daynê ma. Ay derey jîn (înan) sey derandê Madenî⁽⁶⁾ bî. Ayê ki remay kewtî deran, kewtî mixaran; ay peyey ki hewlî bî xo daynê çemî ro şînê bover, şînê îngilizan man (mîyan). Orisî (rûsî) bîy, îngilizî

5. Yew qezaya Dîyarbekirî ya (bi tirkî “Ergani”).

6. Maden: Yew qezaya Xarpêtî ya.

bîy; de ecnebî bîy (7)! Û aynanê ki niştaynê şorê, kewtê mixaran. De ma nê-hewtonaynê şorê zere. Qumandanan emir nêdaynê, ma nêşîynê. Badî emir ame, va: “Şorê zerey mixaran!” Ma şîy. Yew çem zî ver ra şînê.

C. Z. Pîranij: Çemê Munzurî?

Dat Eskerî: E, e, “Çemê Munzurî” vatê. Ma şîy mixaran, mixarey eynî sey inî (nê) bonî bî. Ana tede hokî tadayey, eynî bonî. Ana bide (înan) resaynê, adir panaynê. Ma şînê berî ver; “bir, iki, üç” vatê, bomba vistê. “Üç” di gere to bivistê.

Ma şînê ana extîyar-mextîyarî (kokim-mokimî) heway mi, kewte yê, pêser o yê la ma ay (ê) extîyarî erdê (ardînê) weyra pêser kerdê, pêser kerdê û eskeran qazaxî (gazyaxî) vistê bide, adir panaynê. Ana ganî!

C. Z. Pîranij: Ganî-ganî?

Dat Eskerî: E! Mistefa Kemal Paşay emir dabi, vatbi: “Şima kora bide resay, jîn veşnê!”

C. Z. Pîranij: Cinî, gede-gude tede bîynê?

Dat Eskerî: E, e, e! Veşnaynê!

C. Z. Pîranij: Yanî kam bitepîştênê veşnaynê?

Dat Eskerî: E! Veşnaynê!

C. Z. Pîranij: Şima senî ê kiştinî? Ê zî kurd bîy?

Dat Eskerî: Kurdî bîy, kurdî bîy la qarşî hukmatî ameynê, hukmatî ver o ameynê. Esker-mesker nêdaynê hukmatî, hukmat dînemîş nêkerdê (nê-goştarîtê). Vatê: “Ma çimê xo akerdo ana yo. Ma çî nêdayo hukmatî, ma hukmatî nêzanê, nêşinasnenê.” Laa!

C. Z. Pîranij: Û sey ma qalî (qisey) kerdê?

Dat Eskerî: E, ê zî hezey (sey) ma bî; zazay bîy, kirdasî bîy. Eynî hezey ma bî.

C. Z. Pîranij: Eyla (pekî) şima çirê nêvatênê nê mîletê ma ra yî?

Dat Eskerî: Emir daynê ma la! Qumandanan emir daynê, ma mecbur bî ha! Badî ma şî Qutî Deresî. Qutî Deresî rayirê hîrê seetan o. Weyra, ino kinar di kê (kes, merdim) bivistê kê parçe-parçe bîynê, ay kinar di kê bivistê kê parçe bîynê.

Ma aşmê Qutî Deresî di mendî. Badî suwarî dekerdî weyra, hîrê alay siwarî amey ma hinî weyra ra vejîyay.

C. Z. Pîranij: Yanî şima çar serrî weyra mendî?

7. Winî fam beno ke qumandananê tirkan, eskeranê xo ra vato eleqeyê nînan (dêrsimijan) û îngilizan, rûsan (orisan), ecnebîyan esto. Yanî bi propaganda û zuran eskerî xapênayî.

Dat Eskerî: Lîla de ma çîyer serrî weyra mendî, ma veyşan mendî, teyšan mendî, ma perîşan bî. Ma destê xo ana kerdê, destê ma pirr eşpijî biynê.

C. Z. Pîranij: La şima çî werdinê? Şitiş-mitiş?

Dat Eskerî: Ney, ney, ney! Lila çîy werî zî çin bi! Tîyarey ameynê; koy berzî bî, cor di çî-mî veradaynê, kewtê war. Ana wirdêsan (mirdosûn) reyda çî daynê ma.

Mistefa Kemal Paşa ki merd, badî Îsmet Înonu ame. Mi çîyer serrî eskerey kerda! Ez şeş aşmî eskerê Mistafa Kemal Paşay bîyo, şeş aşmî ra pey...

C. Z. Pîranij: To hîrê serrî û şeş aşmî zî Îsmet Înonuyî rê eskerîye kerde?

Dat Eskerî: E.

C. Z. Pîranij: Weyra zaf merdimî kişiyay dato?

Dat Eskerî: Zaf kişiyay! Eskerî ra zî alî (ehalî) ra zî zaf kişiyay! Cor ra, dere de, boyda (bûya) însanî ra kê niştaynê (nêşkayê) deyax bikê. Kiştîbîy, vistîbîy (eştîbîy); kiştîbîy, vistîbîy. Anasar fileket (felakete) cayekî çin bi! Eskeran bêemrîya Ellay kerdê haa!

C. Z. Pîranij: Ê eskeranê tirkan ra, mavajî hetê Anqara ra, İstanbulî ra embazê şima estbîy?

Dat Eskerî: Şilbetan ra bîy, Himbêl ra bîy, Bîrsin ra bîy (8).

C. Z. Pîranij: Ez dewanê mintiqaya ma ra nêperseno.

Dat Eskerî: Bîy, bîy.

C. Z. Pîranij: Kora ra bîy, nameyê înan çî bi?

Dat Eskerî: Ay dewan ra ma reyda bîy la sîleh nêdaynî jîmî.

C. Z. Pîranij: Sîlehî nêdaynê înan û pê (bi) şima dêrsimijî daynê kiştîş?

Dat Eskerî: Ney, ney, qanûnen nêdaynî bide. (Dat Eskerî persê mi xelet fam kerdo, o bahsê dêrsimijan keno. -C. Z. P.)

C. Z. Pîranij: Çirê?

Dat Eskerî: Pey dêrsimijan karê bînî kerdê. Gureyê mutfaxê kerdê, cay însaat bibîynê xebitnaynê.

C. Z. Pîranij: Persê mi no bi: Şaristananê (bajaranê) bînan ra, mavajî Anqara ra, İstanbul ra embazê şima, embazê şima yê tirkî bîy?

Dat Eskerî: Bîy, ay dewan ra bî. Pêrteg ra bî, Nazmîye ra bî, Mazgêrd (9) ra bî, Dêstek ra bî.

C. Z. Pîranij: Hetê Anqara ra, İstanbulî ra kes çin bi?

8. Şilbetan, Himbêl, Bîrsin nameyê dewan ê û nê dewî beyntarê Pîran û Erqenî de yê.

9. Pêrtage, Nazimîye û Mazgêrd qezayê Dêrsimî yê.

Dat Eskerî: Ney, ma hetî çin bîy.

C. Z. Pîranij: Yanî, şima xo bi xo bîy?

Dat Eskerî: E, e.

C. Z. Pîranij: Hem esker şima xo bi xo bîy hem zî mîlet?

Dat Eskerî: E, mileta ma xo bi xo daynê pêro!

C. Z. Pîranij: Şima cay têkilê (qarişê) gedan-gudan, cinîyan bîynê?

Dat Eskerî: Ney, ney, ney!

C. Z. Pîranij: La ê eskerê bînî?

Dat Eskerî: De eskero pîs zaf bi. Jîn (înan) cenî, camêrd, gedegude kiştênê; cenî berdê çarnaynê, xirabey kerdênê bide.

C. Z. Pîranij: Dato, mavajî ê çar serran ra çîyo ke to xo vîr a nêkerdo esto? Çîyo ke ti tede zaf dejay?

Dat Eskerî: Ino mergê însanan bi, çiyêna nêbi! Mi niştaynê nan bora ha! Ana roj bi, ma îp-îpla. Nan qirrikta mi ro nêşîynê. De kişta alay di merg bi, mi diynê; tesîrê ay kiştişan ra kê niştaynê nan borê. Ma veyşan mendê, teyšan mendê, nigê ma potînan di helisyaynê.

C. Z. Pîranij: Dato, ay yuzbaşîyî ra teber nameyê sewbîna qumandanane şima yenê vîrê to? Kamî bîy?

Dat Eskerî: Yew başçawîş bi, ti ra vatê Cemal Aksu. Zeredê (zereyê) Derbekir ra bi. Qelaycîyê ki yenê dewan ra geyrenê, aynan (înan) ra bi. Eynî heqîyla çawîşo raştikên bi! Wende bi û jîyatî (jêhatî) bi. Vatê: “Qarmîşê (qarişê) nomusî (namusî) mebê!” Ey zanaynê, vatê: “Ê zî heway ma yê, zaza yî. Eki şima ra yena tîfing şarî ra menê, mekişê. Tîfingê xo şaş kê!”

C. Z. Pîranij: O zanaye bi.

Dat Eskerî: E. Inê (nê) tirkan vatê: “Panê bikişê”. Ey vatê: “Qey ê mileta ma kişenê, şima zî panê jîn (înan) bikişê!”

C. Z. Pîranij: Pekî çî bi no Cemal Başçawîş? Kird (zaza) bi yan kirdasî bi?

Dat Eskerî: Kirdasî bi, kirdasî. Jîyatî bi.

Peksîmaz dabi ma, qumandanane nêverdaynê ma borê; ma koyan ra veyşan-veyşan geyraynê. Badî Cemal Başçawîşî emir da va: “Borê!”

C. Z. Pîranij: Peksîmaz çî yo dato?

Dat Eskerî: Nan bi ha! Ana qîlor mendinê.

C. Z. Pîranij: Nêverdaynê şima borî?

Dat Eskerî: Ney. Di kiloy dabi ma, nêverdaynê ma borê. Hîrê rojî tayîni (tayin) ma nêresay. Ma ki peksîmaz werd, va: “Kamî emir da şima?” Ma va: “Başçawîşî.” Veynda başçawîşî da, erd. Va: “Qey senîwa to emir dawo bide, jîn peksîmaz werdo?” Cemal Başçawîşî va: “Çimê eskeran tarî bîbîy,

veyşaney ra niştaynê herb bikê, mi mecburî va 'borê!' Têver na (munaqêşe kerd), têver na, ništa pey û fek ti (ey) ra verada. Nêtersaynê, ver o ameynê! Qumandan an zî o daynê cayna. Kora şînê, amîran ver o ameynê. Hinî ez nêzano badî da kora.

C. Z. Pîranij: Yanî surgun kerdinê?

Dat Eskerî: E, surgun kerdê. Sert bi, qalî kerdê.

C. Z. Pîranij: Qey vatinê "no hetê kurdan gêno", ey ra şik kerdinê?

Dat Eskerî: Laa! Jîn boy girotibî, surgun kerdê. Başçawîşî vatê: "Kora mi ray kê (bişawî) ez ino yo."

C. Z. Pîranij: Pekî şima dima yewbînî diyê?

Dat Eskerî: Ney, ma nêdiy.

Yewna zî bi, şarê Hekarî bi; ti ra vatê Osman. Ana yew derg bi. Mukelem, wende bi. Onbaşî û çawîşan kutê (daynê piro). Zan (ziwan) nêzanaynê, kutê.

C. Z. Pîranij: Medrese de wendi bî?

Dat Eskerî: E.

C. Z. Pîranij: Dato, to va "ma erşawitê mixaran".

Dat Eskerî: E. Vatê: "Vajê 'bêrê teslîm bê', ew eki nêamey se panê bikişê!"

C. Z. Pîranij: Vatê "Şima ziwanê înan zanê, qalî bikê"?

Dat Eskerî: E, e! Vatê: "Şima zanê jîn zanê, ti ra vajê inohewa (wina), inohewa."

C. Z. Pîranij: Yanî vatê "înan bixapênê"?

Dat Eskerî: Vatê "Vajê, wa bêrê teslîmê hukmatî bê".

C. Z. Pîranij: Badê zî tepîştênê kiştinê, veşnaynê?

Dat Eskerî: Ino badî hinî nêkiştê, surgun kerdê. Hinzar ten, di hincarî ten temom kerdê û surgun kerdê.

C. Z. Pîranij: Badê surgun kerdê.

* * *

Dat Eskerî: Wextê herbî de xeta ma û êdê orisan têver o ameynê. Teyl bi; ê ay kinarê teylî di bî, ma ino kinar di. De nara ê pêro suwarî bî. Ameynê qereqol, weyra kaxit daynê yewbînan; ê ma daynê jîn, înan daynê ê ma. Ê ma zî şînê jîn man (mîyan). Ma vatê: "Orisî senî hewa yî (çitur î)?" Vatê: "Hukmatê jîn çî nêdano yewerî, yanî ayrim-mayrim jîn di çin o, tek hukmat o. Xo rê xebtiyayîş çin o. Hukmat nanê jîn dano, cila jîn dano." (Wina fam beno ke tîya de Dat Eskerî behsê eskerîya xo ya wextê Cengê

Dinya yê Yewine keno.)

C. Z. Pîranij: Yanî o wext rûsî komunîstî bîy.

Dat Eskerî: E, e, kominîstî bîy.

C. Z. Pîranij: Înan de ayirim çin bi, vatê “Heme çî yê ma pîya yo”?

Dat Eskerî: E.

C. Z. Pîranij: Pekî nê kamî vatênê?

Dat Eskerî: Eskerê jîn vatê.

C. Z. Pîranij: Şima senî inan ra fam kerdênê?

Dat Eskerî: Ma qalî kerdê; [miyan de] tirkî bîy, hezey ma tirkî zanaynê.

Ma cixara daynê bide, jîn cixarey ma antê; jîn cixara daynê ma, hukmatî nêverdaynê ma biacê. Jîn antê, ana ti ra hewnîyaynê hiwaynê, vatê “tirk malî”, Hîrê seetî ma nobetî di geयरaynê. Ma xeti ver o şînê-ameynê. Ay kinar di ê bî, ino kinar di zî ma.

C. Z. Pîranij: Dato, dewredê to ra kam mendo?

Dat Eskerî: Yew nêmando. Bewnî, Şêxmedan⁽¹⁰⁾ ra di hebî şî (merdî).

Hecî Ezîz bi şî, Adoy Taloy bi şî. Ezo bi, Elî Zoroy bi, Tayîr bi. Inê pêro şîy. Ez û Tayîr ma eynî bolik di bî: 2. (yan zî 3., weş fam nêbi-C. Z. P.) Tabur, 9. Boluk.

C. Z. Pîranij: Mangaya to zî to vîr yena?

Dat Eskerî: Ney.

C. Z. Pîranij: To ra teber yew nêmando hinî?

Dat Eskerî: Ney.

C. Z. Pîranij: Pekî dato, texmînê to gore to çend tenî kiştî?

Dat Eskerî: De ma atêş kerdê, ma nêewnaynê çend tenî kişîyênê. Ma panaynê, ma wardê zurî bikê?

C. Z. Pîranij: La şima ra qet yew merdim nêvejîyaynê, nêvatînê “ma panênê”?

Dat Eskerî: De ma esker bîy. “Ateş!” ke va, ti mecbûr î. Guley heway (sey) varanî varaynê. Eynî varan! Mela (boka) ometa Muhemedî ay hal nêfînîyo. Boy ra to niştaynê deran ro şorê, boyda cesedanê însônî ra! Ana kewtey bîy!

C. Z. Pîranij: “Qutî Deresî” ra hê?

Dat Eskerî: Tew!

C. Z. Pîranij: Senî to vîr yeno ay dere?

Dat Eskerî: Qutî Deresî ki ma amey, ma teslîm girot.

10. Şêxmedan: Yew dewa Pîranî ya.

C. Z. Pîranij: Pekî tewr vêştî şîma kora zor dîy?

Dat Eskerî: Qutî Deresî di û Alî Boxazî di. Inî wir dî (her di) cayan de zor da ma.

C. Z. Pîranij: Eskeran ra zî zaf kişîyay?

Dat Eskerî: Zaf kişîyay. Ma heze ki cêr ra, ê zî lewey Koy Hopi ra bê. Belkî çewres heb ma ra kişîyay.

C. Z. Pîranij: Yanî dêrsimijan cor ra panaynê?

Dat Eskerî: Cor di panaynê, terp kewtê; cor di panaynê, kewtê. Wexto ki ma ê tepîştê, jîn vatê: “Şîma gama ki vazdaynê, şîma asaynê; gama ki şîma yat bîynê, ma şîma nêdîynê.” Û zaf nîşoncî (nîşancî) bîy, tifingê xo veng nêvistê. Esker zaf kişt, ê bêqamî bî.

C. Z. Pîranij: Esker bêqam bi?

Dat Eskerî: E.

C. Z. Pîranij: Yanî gelek zor dayo şîma?

Dat Eskerî: E.

ZERR Û A

M. MÎRZANÎ

Bejnê to mi r' dara val a
Ez to dima yew evdal a
Rey-rey kerr, rey-rey zî lal a
Ti rîaşmey yo xezal a
Ti hem gul a hem zî vil a.

Siyak çimûnî to pêl kuizvila wo
To dim benû kafir melawo
Serê mi tim hewr' tarî wo
Hewar dayê, hewar bawo!
Mi r' yê bîyarin mi guna wo.

Homa kerê m' xo ra viraşt
Çimûn mi rî biskî yêy kerdî raşt
Mi r' hem şûmî hem zî bî taşt
Yê xo kerd rind, yê xo kerd raşt
Hoday m', to ya çi ra viraşt?

In derd ra vûnî "derdî zerr"
Bêzar finenû, kenû heder
Narî mi keder, werî mi keder
In adir çewî visnon
In adir çewî kenû heder.

Waştî şîya, bîyû tarî
Mi rî bîyû kalmi mil yê wo barî
Ax, dilê mi di qîrrî û wîrrî
Hoday m', ti mi rî bik wahaî
Wa ruêj ser şîyor şewa tarî.

DERHEQÊ FERHENGÊ HUSEYÎN ÇAKMAKÎ DE

Munzur ÇEM

Demê ra aver (avê), bi kirmanckî (zazakî) ferhengêde newe kewt ra mi dest. Nameyê ferhengî “*Türkçe-Dersimce (Kırmancki / Dımilki / Sobê) Sözlük*” o. Nuştoxê xo Huseyîn Çakmak o. H. Çakmak, Mamekîye ra yo û kitabê xo bi fekê na herême nuşto. Kitab, hetê Kalan Yayınları ra, te-baxa 2004îne de amo çapkerdene û 272 rîpelî yo.

Nuştox, destpêkerdiş de derheqê kitabî de bi tirkî haydariye dano û cumleya verêne de wina (nîya) vano:

“*Karo ke destê şima de yo, pirrê xeta û kêmiyan o.*

Xeta tewr girse kî hetê mi ra kerdişê nê karî yo. Karêde winasî (nîyanên) ganî bi destê ekspertan bêro amadekerdene. Keso ke sey mi no derheq de perwerde nêbiyo, bi destê ey amadekerdiş xetayêda girs a...” (r. 5)

Merdim ke kitabî waneno, bi rehetîye vînenno ke nê cumleyî bêsebeb nêvajîyê. Nuştox, derheqê zanayîş û tecrubeyê xo de samîmî yo û bêgûman no kî seba ey nuqtayêda zaf pozîtîf a.

Nê cumleyan ra dime, ez wazen ke kêmiyê ke mi kitab de tesbît kerdê, înan ser o fikrê xo binusnîne. Fikir û krîtîkê mi kî di qisimî yê. Qisimê yewine, tayê tesbîtê ke nuştoxî vateyê verênî de derheqê tayê persanê gramêrê kirmanckî de nuştê, înan ser o yo. Qisimê diyine kî derheqê ferhengî bi xo de yo.

QISIMÊ YEWINE

1) Kitabê H. Çakmakî de pers ya kî problem, nameyê ziwani ra dest pêkeno. Şarê Dêrsimî yo ke kirdkî (zazakî) qesey keno, ziwane xo ra “kirmanc-kî” vano. Çi esto ke muştoxî, nameyo ke miletî bi xo qebl kerdo, o ca ver-

do, nameyêde bîn no (nayo) zıwanê înan ra û “Dersimce” vato. Bêguman no, çiyêde şaş o. Ganî wina mebîyêne.

2) Nuştox, kirmanckîya Dêrsimî û ê tayê cayanê bînan ser o kî vindeno û wina vano:

“Qenaatê min o şexsî winî yo ke zazakî û dêrsimkî çiqas ke tayê hetan ra mendê ro yewbînî kî yew zıwan nîyê... Ez bi xo, (dêrsimijê ke zıwanê xo ra zazakî vanê nuşteyanê înan ra qederî) nuşteyanê zazakî yê ke Înternet de ca gêne fam nêkena.” (r. 6)

Çitur ke nê rêzan de kî kifş beno, nuştox famnêkerdişê xo keno tek pey-me (krîter) û kirmanckîya mintiqayanê cîya-cîyayan keno zıwananê cîya-cîyayan. Bêguman na nuqta de kî tesbîtê ey (dey) ca de nîyo, keyfî yo.

Heto bîn ra, Dêrsim de tena kirmanckî nê, kirdaskî kî êna qeseykerdene. Reyna Dêrsim de tayê dewê tirkî kî estê û şarê nê dewan tirkî qesey keno. Gelo ma no hal de merdim şikîno tena seba kirmanckî vajone “dêrsimkî”? Eke kirmanckî “dêrsimkî” yo, kirdaskî çik o eceba? Bêguman nuştoxî noca de şaşiyêda muhime kerda.

3) H. Çakmak, cînsiyetê kelîmeyan ser o kî wina nusneno:

“Dêrsimkî de çekuyî, hîrê qisim ê; “maykeke” (m, dişi), “neyr” (n, eril) û bêhet (nötral).”

Çiqas ke yewbînî (jubînî) ra cîya nêkeno, “çekuyî hîrê qisim ê” vano kî goreyê qenaatê mi qestê nuştoxî name yê. O, nameyan hetê cînsiyetî ra keno hîrê komî.

Noca de her çî ra aver merdim ganî naye vajo ke kirmanckî de; bi taybetî kî kirmanckîya Dêrsimî de nameyê bêhetî (notrî) yê yewhûmarî (tekil) çin ê. Nameyî pêro wayîrê cînsiyetî yê; yanî yan nêrî yê yan kî makî.

Naye ra kî wet (dot), nuştoxî çekuyê nêrî bi “n”, çekuyê makî kî bi “m” îşaret kerdê labelê nê îşaretî peyê çekuyanê tirkî de nuştê. Bêşik no kî metodêde şaş o. Çike cînsiyet, ê çekuyanê kirmanckî yo, îşaretê nêr û makîye kî ganî peyê nînan de biamêne nuştene.

4) Nuştox, karanê (fîlanê) aktif û passîfan ser o vindeno û wina vano:

“... *Karanê aktifan de formê viraştîşê cumle, kerdox + kardar + babete +... yo. Mesela; Ez son çê. Cumleyê ke karê xo passîfo, înan de kî kardar êno peynîya cumla. Mesela; Ez non wen.*” (r. 6)

Bi qenaatê mi nuştox tîya de karanê aktif-passîfan û transîtîf-întiransîtîfan (geçişli-geçişsiz) keno têmîyan. Xora cumleya ke ey seba karê (fîlê) passîfî nuşta (*Ez non wen*) de kî no hal areze beno. Çike “werdene” karo passîf nîyo, aktif o labelê “werîyayene” passîf o.

Goreyê nuştoxî, karê passîfî (qestê xo înransîtîfî yê) biserûber (düzenli), karê aktîfî (qestê xo transîtîfî yê) kî bêserûber (düzensiz) ê (r. 6). No tesbît kî rast nîyo. Her di grûban de kî hem karê biserûberî hem kî bêserûberî estê.

5) Hetê antişî ra nuştox karan keno hîrê komî (grûbî):

- a) Biserûber (tirkî: düzenli)
- b) Bêserûber (tirkî: düzensiz)”
- c) Parçeyinî (parçalı) (r. 6).

Ez bi xo gramerê tirkî de rastê termê “parçalı fiil”î nêama. Texmînê mi, nuştoxî bi xo no term viraşto. Heto bîn ra nuştoxî di çiyê ke ganî cîya-cîya grûban de ca bigêrêne, kerdê yew grûbe. Çike biserûberîye û bêserûberîye (düzenlilik-düzensizlik) antişê karan (fiil çekimi) eleqedar kenê. Nimûneyê ke hetê nuştoxî ra amê dayêne kî nîşan danê ke tawo ke “karo parçeyin” (parçalı fiil) vano, qestê xo “karo pêrabeste” (bileşik fiil) yo. No kî awanker-dişê karî (fiil yapısı) eleqedar keno, têkilîya xo û antişî yewbînî (jubînî) ra çin a.

Nuştox, “*Karê parçeyinî pêro bi karê kerdene virazîne*” vano û nê nimûneyan dano: “(dim)kerdene (sap takmak), (pol)kerdene (yama yapmak), (weyi)kerdene (beslemek).” (r. 6-7)

Gelo karê ke nuştox vano, pêro bi karê “kerdene” ênê viraştene? Ney (nê)!

Karê pêrabesteyî panc qismî yê:

- a) preverbo yewheceyin + kar (**rasanayene**: sallamak)
- b) preverbo zafheceyin + kar (**piradayene**: giydirmek)
- c) name + kar (**awe** dayene: su vermek, sulamak)
- ç) sifet + kar (**derg** bîyene: uzanmak)
- d) kar + kar (**ameyene** vatene: söylenmek).

6) Nuştox qalê suffiksanê mesderî keno û “... *Dêrsimkî de karî bi suffiksanê ...dene, ...tene, ...yene qedîne*” vano (r. 6).

Her çî ra aver nuştoxî, grûbêda suffiksanê mesderî nênuşta. Çike kirmanckîya Dêrsimî de yew nê, di grûbê suffiksan ê mesderî estê. Nînan ra yew, grûba ke nuştoxî nuşta, a ya. A bîne kî bi suffiksanê “-iş”/“-yîş”î virazîna. Nimûneyî:

1- **kerdene**, **werdene**

2- **kerdiş**, **werdiş**

Heto bîn ra, suffiksê ke hetê nuştoxî ra amê nuştene, înan de kî şaşîye esta. Ma vajîme “-dene” û “-tene” formo rast de nîyê. Rastê nînan “-ene” yo.

Kirmanckî de mesder wina virazîno:

Yewhûmarê şexsê hîrêyine yê nêri yê demê vîyarteyê dîyarî yê karî + suffiksê mesderî (fiilin -di'li geçmiş zamanının eril üçüncü tekil şahsı + mastar takısı)

<i>demo vîyarteyo dîyar</i>	<i>suffîksê</i>	
<i>şexsê 3.(nêri)</i>	<i>mesderî</i>	<i>mesder</i>
kerd (yaptı)	-ene/iş	kerd+ene/kerd+iş (yapmak)
werd (yedi)	-ene/iş	werd+ene/werd+iş (yemek)
birna (kesti)	-yene/yîş	birna+yene/birna+yîş (kesmek)

Nuştox, “karê parçeyinî” (parçalı fiil) rê “polkerdene (yama yapmak)” û “pirrkerdene (doldurmak)” se nimûne nusneno. Goreyê ey, “pol” û “pirr” suffiks (ek) ê (r. 7). Eşkera yo ke nê her di çekuyî suffiks (ek) nîyê; “pol” name, “pirr” kî sifet o.

7) Nuştox, eynî rîpel de qalê halê fermanî (emir) keno û “Halê fermanî bi suffîksanê “ba”, “be”, “bi”, “bo”, “bu”virazîno” vano.

Noca de kî ez nêwazen meseleyî zîyade ra derg bikerîne labelê ez naye vajîne: Kirmanckî de halê fermanî yo pozîtîf bi (eve) “ba”, “be”, “bo” nê, tena bi (eve) “bi” virazîno. “Bi” kî suffiks (ek) nîyo, edat o. Qeseykerdiş de, seba tayê karan halê fermanî formêde taybetî de yo (îstîsna). Nimûne:

Karê ameyene de ferman tena “bê”, karê şiyene de “şo” yo. Yanî nê her di karan de “bi” kewto. Karê werdene de, formê fermanî eslê xo de “biwere” yo labelê pratîk de vurrîno formê “bure”/“bûre”/“bore” de vajîno, ûêb.

8) Çiyê ke nuştoxî derheqê antişê karan de nuştê (r. 7), înan de kî şaşîye esta labelê seba ke mewzûyêde hîra yo, ez tîya ser o nêvinden.

QISIMÊ DÎYINE

1) Nuştoxî, kitabê xo bi alfabayê kirmanckî amade nêkerdo. O bi xo, “Çiqas ke destebera mi ra ame, ez çarçewa alfabaya tirkî de menda” vano. Ma vajîme herfa “x” nêgirewta û herinda (hurêndîya) naye de “ğ”ya tirkî xebitna. Tebîî no kî bîyo sebebê kêmiyêda muhîme. Ma vajîme, hurêndîya “xerîta” de “ğerîta”, “hepîsxane”yî de “hepîsğane”, “xençerî” de “ğençer” nuşto (r. 106-107).

2) Herfa “ê” bi hîrê formanê cîya-cîyayan nusîya. Tayê cayan de “é”, tayê cayan de “e”, tayê cayan de “ie” Nimûneyî:

abajur (n): 1 qılıfe çıla (r. 9)

acıma: hiefe (r. 9)

acısız: bé dez (r. 9)

adbilim: ilme nam (r. 11)

ağrısız: biedez (r. 13)

allak: téwerte (r. 17)

allık: bézn (r. 17)

alt dudak: lewe ceri (r. 18)

altderi: poste bını (r. 18)

dalga: piel (r. 63)

Îzafeyan de, temambîyayê (tamlanan) ganî bi “-e” nê, bi “-ê” biqedîyone labelê nuştoxî wina nênušto. Seke nimûneyî kî nîşan danê, kitabê ey de îzafeyî bi “-e” qedînê ke no kî rast nîyo. Yanî “lewe ceri”, “poste bını”, “deze velikî” rast nîyo; “lewê cêrî”, “postê binî”, “dezê velikî” rast o.

3) Tayê çekuyî, H. Çakmakî bi xo viraştê labelê viraştiş de kêmîye yan kî şaşîye esta. Nimûneyî:

abdeslane (n): raa linge (r. 9)

akıl/ruh hastalığı: niweşiyabomeni (r. 107)

hastalık sigortası: miqeremiya niweşîye (r. 107)

a) Noca de “raya linge” tirkî ra çarna û bi qenaatê mi hewce nîya ke bê-ro nuştene. Çike kirmanckîya merkezê Dêrsimî de manaya na çekuye de “awdestxane”, “memîşxane” û “tuwalet” vajîno. Beno ke zobîna kî estê labelê ez nêzanen.

b) Mana “akıl hastalığı” de termê “niweşiyabomeni” kî kirmanckîya Dêrsimî de çin o. Nuştoxî, no term kî tirkî ra çarno. Seba “akıl hastalığı” ya kî “delilik” kirmanckîya Dêrsimî de “bomîye” vajîna. Qasê aye nêbo kî “nêweşîya aqilî” êna vatene.

c) Mana “**hastalık sigortası**” de “miqeremiya niweşîye” kî mîyanê şarî de nêvajîna. Çekuya hastalık “nêweşîye” ya kî “nîweşîye”, sigorta kî “sigorta” ya. Mîyanî şarî de, yanî pratîk de manaya “hastalık sigortası” de “sigorta nêweşîye” êna vatene.

4) Îzafe de tamamkerdoxê ke bi suffiksê “-î” qedînê, tayê cayan de rast, tayê cayan de şaş amê nuştene. Nimûneyî:

adbilim: ilme nam (r. 11)

böbrek hastalığı: nivrşîya velik (r. 47)

akıl hastalığı: niweşiyabomeni (r. 107)

bulaşıcı hastalık: niweşiyaağmi (r. 107)

Nê nimûneyan ra nuştişê “ilme nam” û “nivrşiya velık” rast nîyê. Formê rastî “ilmê nameyî” û “nêweşiya velikî” yê. Bi vateyêde bîn, noca de kî suffiksê “-î” ganî bêro peyê tamamkerdoxî. Aye ra kî wet (dot) “ilme nam” û “nivrşiya velik” de di çekuyî cîya, “niweşiyabomeni” û “niweşiyaağmi” de pîya nusîyê. Yanî noca de kî standardê nuştişî çin o. Formo rast, cîyanuştiş o (sey “niweşiya ağmi” û “niweşiya bomeni”).

5) Xeylê çekuyî estê ke cayanê cîya-cîyayan de bi formanê cîyayan amê nuştene. Nimûneyî:

abi (n): bira o pil (r. 9)

ağabey: bira o pil (r. 12)

hastalık: niweşiyê (r. 107)

böbrek hastalığı: nivrşiya velik (r. 47)

acı: tol, thuz (r. 9)

acılı: tuz, tool (r. 9)

acılık: tool (r. 9)

acımak: tuz biyen (r. 9)

acımsı: 1 tuz 2 tool (r. 9)

acısız: 1. thuz nivo 2 (ağrısız) bé dez (r. 9)

ağrısız: bidez (r. 13)

Seke wendoxî kî vînenê; cayêde “bira o pil”, cayê de “bira o pil”; cayêde “niweşiyê” cayêde “nivrşiyê”; cayê de “tol” cayê de “tool”; cayêde “tuz”, cayêde “thuz” amo nuştene. Hemberê “acılık”î de “tujeni” û “tujiye” ra dime “tool” amo nuştene ke formêde şaş o. Rastê xo “tolênî” ya kî “tolîye” ya.

6) Sifet û nameyan ra name, tirkî de bi suffiksê “-lık”/“-lik”î virazîno. Kirmanckîya Dêrsimî de nê suffiksî “-êne” û “-îyê” yê. Nameyê ke na kome de yê pêro, her di suffiksî de nê gêne. Bi vateyêde bîn, hem bi “-êne” hem kî bi “-îye” virazîne. Nuştexî nuştişê nînan de keyfi hereket kerdo û ge “-ene” ge “-îye” nušta. Ya ganî pêroyîne de her di formî kî binuştene ya kî nînan ra yew esas bigirewtêne labelê vateyo verên de haydarîye bidênê wendoxan.

7) Nuştexî manaya tayê çekuyan şaş nušta. Nimûneyî:

“adale: destpay” (r. 11)

“Destpay”ê kirmanckî, tirkî de manaya “adale” de nîyo, manaya “el-ayak” de yo. Kirmanckî de seba “adale”, “masûlke” ya kî “edale” êno vatene.

“adam olmak: qul biyene” (r. 11)

Kirmanckî de “merdim (mordem) biyene”, û “camêrd biyene” manaya

“adam olmak”î danê. Kirmanckî de “qul bîyene”, bi tirkî “kul olmak” o.

“aklını kullanmak: eve aqıl” (r. 14-15)

“Aklını kullanmak” kar (fîl) o, “eve aqıl” winî nîyo. Nê her di eynî mana nêdanê. “Eve aqıl” tirkî de manaya “akıl ile”/“akıllıca” de yo.

“dalgın: qıswetın(e)” (r. 64)

Manaya çekuya “dalgın”î kirmanckîya dorûverê Mamekîye de wina ya: 1-xoraşîyaye (n), xoraşîyayîye (m) 2-xeyalin (n), xeyaline (m).

“dalgınlık (n): qıswete” (r. 64)

Kirmanckîya dorûverê Mamekîye de manaya “dalgınlık”î wina ya: 1-xoraşîyayênî, xoraşîyayîye 2-xeyalîye, xeyalênî.

“davalı: gereci(ye)” (r. 65)

“Davalı”, “gereci(ye)” nîyo, keso ke gerreyê xo êno kerdene, o yo (de-wayin).

“haşare: teyr” (r. 108)

Tirkîya çekuya “teyr”î “haşare” nîyo, “kuş” o.

8) Mana tayê terman, bi formê antişî (çekim) ama dayene ke no kî rast nîyo. Nîmûneyî:

“aferin: rındkerd” (r. 12)

“Rındkerd” bi tirkî “aferin” nîyo, “iyi yaptı” yo.

“dayanılmaz: damisnibeno” (r. 65)

“Damîs nîbeno”, bi tirkî “dayanılmaz” nîyo, “dayanmıyor” o.

9) H. Çakmak herfê V û W kerdê têmîyan. Nîmûneyî:

zikretmek: namevedardayene (r. 270)

zor durumda bırakmak: tengedewerdayene (r. 270) (rastê xo: tenge de verdayene)

10) Nuştîşê karanê pêrasbesteyan (bileşik fîller) de ancîya îstîqrar çin o. Ge pêra ge cîya nusîyê. Nîmûneyî:

abartmak: ilava kerdene, girskerdene (r. 9)

acı çekmek: dez ontene (r. 9)

acı çektirmek: dezcidayene (r. 9)

abone olmak: abonebîyene (r. 9)

başkaldırmak: sare wedardayene (r. 36)

11) Nuşttox, edatan û kelîmeyanê bînan pêra nusneno ke no kî rast nîyo. Nîmûneyî:

acilen: lerzera (r. 10) (rast: lerze ra)

aradabir: wertede (r. 22) (rast: werte de)

arkaya: peyde (r. 23) (rast: pey de)

arkadan: peyra (r. 23) (rast: pey ra)

Bi kilmekîye çekuya min a peyêne na wa: H. Çakmakî bi nîyeto pak hereket kerdo, ked û emeg te de werdo û no ferheng amade kerdo. Çi esto ke seke bi xo kî vano, zanayîş û tecrubeyê xo seba karê winasî (nîyanênî) bes nîyo. No sebeb ra kî kitabê ey de xeylê kê mî û şaşî estê. Hem kî nê kê mî û şaşîyan, sînoro ke merdim şîkîno (eşkeno) normal qe bul bikero, o tenê (biney) derbaz kerdo. Ez hêvî ken ke H. Çakmak, krîtîkan ser o bi dîqet vîndero, înan ra îstîfade bikero û derheqê zîwanê ma de karê rastî aver bero.

PEPÛK WANENO

Ercan SARIÇÎÇEK

Serê Gimgimî hewr o, toz û duman o
Der û dormî de gazî û şîn o, şîwan o
Hard lertzîyo ma ser, halo yeman o
Bêmecal mendîme, pepûk waneno.

Hetê de huyî, zengen dest de nêmando
Hetê de birîndar, tengê de mendo
Keso ke teber ra bêçare mendo
Bêsitara mendîme, pepûk waneno.

Zalimî da piro, berdî wayî, birayî
Oxaxî rijnayî, şaynayî çirayî
Axî herimnayî, rayî vurnayî
Bêçare mendîme, pepûk waneno.

No welato şên û weş, bîyo mezele
Bi destan kinenîme, erzenîme wele
Felek mecal nêdano, kerdo ecele
Dayîka mi birîndar, pepûk waneno.

Roja bîne leşkerî xo resna dewan
Merdî vetî, birîndarî nay bi jîpanê kewan
Banî rijîyabîy, çadirî bî holikê dewan
Vêşanî û xela ya, pepûk waneno.

Serra hezar û new sey û şeştî û şeşî
Şarê ma ra di hezarî û panc sey canî şî
Zîyar û dîyarî îmdadê kesî de nêşî
Bêomid mendîme, pepûk waneno.

Ercan a, se bikerî, ez kata şorî?
Wazena ke vîr a kerî, nêşono vîrî
Orte ra derbaz bî aşmî û serrî
Zîbena cîgera mî, pepûk waneno.

TERCUME Û AVERŞÎYAYÎŞÊ ZIWANÎ DE ROLÊ TERCUMEYÎ

Ruhê Kurdîzade Ehmed Ramîz Begî rê

Ta zemananê verî ra, Babîl ra nata, seba ke miletî yewbînan ra fam bikî, têkilî yewbînan de ronê hertim hewcedarê tercumeyî bîyê. Tercume netîceyê mucadeleyê însanan yê famkerdiş, zanayîş, fikr, xeyal, tesewur û heme tecrubeyanê teberê xo de yo. Yan zî o rayîr o ke însan xebat û mucadeleyê xo yê waranê se fikr, zanyarî (bilim), huner û tecrubeyan de, bi ey mîyanê milet û cematânê bînan de vila biko, yan zî înan reyde bare biko. Coka zî tercume berê dinyaya fikr û xeyalanê ke ma hol nêşinasnenê, ma rê keno a.

Tercume, o çîyo ke ziwaneke de îfade beno, eynî çîyî na rey ziwaneke bîn de, seke her hetan ra teqabulê ey biko, newe ra îfadekerdiş o. Eke tercume nêbîyêne, tu milet bê tecrubeyanê xo hayî ro tecrubeya miletanê bînan nêbîyênê û averşîyayîşê medenîyetê dinya zî ende asan nêbîyêne. Reyna bi sayeyê tercumeyî, mîyanê kultur û medenîyetanê cîya-cîyayan de pirdî virazîyayê; însanan û miletan zêhn, edet, keşf û fikranê yewbînan ra îstîfade kerdo û wina zî edet, kultur û fikrê muşterekî seba heme însanîyetî vejîyê meydan; însanî zaf çîyan de eynî heş, saman û sermîyanê fikrî, zanyarî û tecrubeyan de resayê pê.

Hetêkê tercumeyî zî o yo ke, sayeyê tercumeyî de, ziwani bi xo zî averşîyê; kewtê binê tesîrê yewbînan û bi no qayde kapasîteya ziwanan hîna hera bîya; ziwanan qabîliyet, meharet, fam û ferasetê neweyî yê îfadekerdişî qezenc kerdê; çekuyê neweyî, qalib û termî dayê ra yewbînan û yewbînan ra girewtê. Her ke tercumeyî vêşî bîyê, ziwanan de zengînîya vatişî û îzehkerdişî ameya meydan.

Roşan LEZGÎN

No derheq de, nêzdîyê ma de nimûneyê holi estê: Averşiyayîşê zîwanê tirkî û reyna Tirkîya de averşiyayîşê huner û edebîyatê modernî bi sayeyê tercumeyî dest pêkerdo. Wezîrê Perwerdeyê Milî yê Tirkîya yê wextêk (1938-1946) Hasan Âli Yücel, yew kampanya dano destpêkerdene û xo resneno zafê entelektuelanê ê wextî, telifêko baş dano ra înan û wazeno ke çiqas klasîkê miletanê bînan estê, açarnê ⁽¹⁾ zîwanê tirkî ser. Na kampanya ra pey o ke zîwanê tirkî aver şîno û reyna Tirkîya edebîyat, huner û gelek wareyanê bînan de aver şîna.

Reyna, Elî Esxer Muhemmed Xanî zî vano “Îranê modernî de fikro rexneyî, sey zaf fikranê bînan mehsûlê tercumeyî yo”. ⁽²⁾

Ewro zafê welatanê dinya de “tercume” sey dîsîplînêkê xoserî qebul beno û unîversîteyan de se derse wanîyêno. Derheqê tercumeyî de; metod, teknîk, uslûb û hawayê tercumeyî de heta nika dinya Homayî kitabî û meqaleyî nusîyayê.

Herçiqas tercume bi xo sey wareyêkê zanyarî bihesibîyo û no derheq de zaf çiyî bêrê zelalkerdene zî reyna merdim şîno vajo ke tercume tam nêameyo îzehkerdiş. Çünke tu metnêk eynî sey metnêkê bînî nîyo û seke zîwano verên de ameyo nuştiş, wina, motamot bi o qayde zîwanê açarnayîşî (çeviri dili) de saz nêbeno; coka her metno ke açarnîyêno, metnêko birîndar o.

Eke yew biwazo metnêk açarno yan zî gureyê açarnayîşî biko helbet ganî îlmê tercumeyî ra agahdar bo. Labelê agahdarbîyayîş zî qîm nêkeno, ganî her di zîwanan zî hol bizano û bi xo zî wayîrê qabîliyetê açarnayîşî bo. Nê zî bes nîyê, açarnayox ⁽³⁾ ganî mana, îfade, dazanayîş û îlmê ke mîyanê metnî de yê, waqîfê înan bo û zîwanê zîwanî ra zî hol fam biko.

Senî ke zafê zîwananê dinya bi sayeyê tercumeyî aver şîyê, helbet ko zîwanê ma zî bi sayeyê tercumeyî aver şoro û wina aseno ke zaf ra tay binesazîyêk (altyapı) ⁽⁴⁾ zîwanê ma de zî sererast bîya ke ma êdî eşkenê tayê eseran biaçarnin zîwanê xo ser.

Heto bîn ra, her nesl mîsyonêkê xo esto. Xebatêk, mefhûmêk -tîya de ma vajin zîwanêk- qonaxêk ra teslîm gîno û heta qonaxêna aver beno, heta

-
1. Mi “açarnayene” manaya “tercume kerdene” de xebitnaya (şuxulnaya) .
 2. Zemîme Heftegîyê Hemşehrî, Tehran, şomare: 39
 3. Bê ke ez hay ro ci bî, na meqale de kerdoxî (özneler) xovero nêrkî nusîyayê. Dima ra mi zî qet dest nêda ra înan. Nê ke ez bi xo hetê cînsiyetî ra tena nêrkî fikirîna, ney! Beno ke zêhnîyetê fikirîyayena ma (zîwan ney) nêrkî yo, coka. Labelê wendox eşkeno formê nêrî seba makî (açarnayoxe) zî fam biko.
 4. Tîya de qestê mi standardbîyena zîwanê ma ya.

ke teslîmê neslê ameyoxî keno. Her gure de wina bîyo, wareyê ziwani de zî wina yo. Û helbet her neslî goreyê îhtîyacanê xo ziwani xebitnayo.

Nika no ziwano ke ma pê qisey kenê, ma aîdê ey ê; dapîr û bapîranê ma pê qisey kerdo; bi nê ziwani bermayê, huyayê, têkilîya xo pê virašta... Welhasil no ziwani bi no hal ameyo û resayo heta bi ma. No ziwano ke nika esto, kapasîte û çekuyanê ey qîmê înan kerdo. Eke nêkerdene, ka ê nê ziwani aver berê. Labelê nika ma, sey ecdadanê xo verara koyanê berzan de, zozanan de nêciwîyênê; ma herikîyayê bi şaristanan û heyatêko newe vera ma de yo. Koyî, zozani, weyekerdişê pesî û malî uca mendî. Eke nika koyan de şarê ma estbo zî zafê ma êdî şaristanan de ciwîyênê. Tîya, heyatê ma yê verênî ra zaf-zaf aver heyatêna esto ke ma tede yê; herinda şiwaniye û gawanîye de, herinda toxumestene û citekerdene de, kar û gureyê tewir bi tewirî, xeyal û fikrê zaf neweyî estê; dîsîplînê cîya bi cîyayî vera ma de yê û ma mecbûr ê ke înan de werzin û ronîşin. Û şaristan de, no ziwani qîmê vatiş, îfade û îzehkerdişê her çiyî nêkeno. Ma çiqas bi ziwani xo qisey bikin zî, reyna, zaf cayan de ziwani ma lal maneno.

Eke ma yew dîsîplîn, fikr yan zî tesewurî ziwaniê bîni de biwanin, ma senî zî bikerin ma nêşînê ê dîsîplînî ziwani xo de bifikirîyê; la wexto ke ma ziwani xo de biwanin, o çax seke o çî ziwani ma de îcad bîyo, ziwani ma de xeliqîyayo, ma bi asani ziwani xo de ê çiyî fikirîyînê. Tena lazim o ke açarnayîş de rîayetê ûsulani tercumeyî bibo! Coka zî nika barêko giran milê neslê ma ser o yo. Eke nika ma nê gureyî nêkerin, çend wext vîyêro, - beno ke- no gure hîna zehmet bibo. Çunke hema tesîrê fikirîyayîşê bi ziwani ma insanani ma de esto, la çiqas wext şino têkilîya şarê ma ziwani ma ra visêna û na zî yena a mana ke ziwani miyan ra dariyêno we.

Seke ma cor de zî nîşan da, miyanê zaf miletan de averşîyayîşê medenîyetan bi tercumeyî dest pêkerdo. Tercumeyî reyde, tebîi yo ke wendoxê ziwani açarnayîşî, îlm û mana û dazanayîşê ke ziwaniê bîni de nusîyayê, şinasnenê; xeyal û tesewurê neweyî vernîya înan de şewle danê, la esas çiyi tewr muhîm zî ziwani tim xebitîyêno.

Tercume tena o nîyo ke ma ziwaniê xerîbî ra manayêk açarnenê ziwaniê şinasî. Çunke her ziwani bi sistemê îşaretanê (göstergeler dizgesi) kulturêko xoserî reyde, bi xulq û tebîetan, bi ûsul û edeb û terbiyeyan, bi hawa û edetan, bi şeklê nîşandayîşê refleks û reaksiyonanê miletî, bi eybdîyene û qîymetdayene; bi erjanê komelkîyan (toplumsal değerler), xulasa bi heme şeklê ciwîyayena miletî reyde têzere de yo. Planê pey (arka plan) ê her metn yan zî qiseykerdişî de nê çiyî tim hereket de yê. Coka tercume eslen tena açarnayîşê ziwaniê yan zî çekuyanê ê ziwani nîyo.

Tercume de, açarnayîşê yewe bi yewe çeku yan zî cumleyanê zıwanêk ra vêşêr, ganî metn û mana biaçarnîyê. Na nêna a mana ke tu ehemîyetê çeku û cumleyan çin o.

Mavajin, zıwanê tirkî de cumleyêka winasî esta: “*Açgözlü Hasan Bey, Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oldu!*” Cumleyêka winasî eke ma çeku bi çeku biaçarnin wina ya: “*Hesen Bego çimvêşan, seba rizî şî Dîmyat la savarê eyo ke keye de bi, dest ra şî!*” Bi no şekl, manaya ke cumle de ya vîndî bena. La eke ke ma wina biaçarnin, çîyo ke a cumle de, zıwano orîjînal (kaynak dil) de îfade beno, manaya ke zıwanê açarnayîşî de teqabulê ey kena zaf ra tay dana: “*Hesen Bego çimvêşan, nane gêra la lete zî dest ra şî!*”

Reyna, her zıwan de tayê qalibî estê. Mavajin, tirkî de: “*Adınızı lütfeder misiniz?*” Yan zî fariskî de: “*Êsmê şerîfet?*” Eke ma çeku bi çeku biaçarnin; “*Şîma nameyê xo lutf kenî?*” û “*Nameyê to yo bi şeref?*” Zıwanê ma de qet manaya na cumle zî bi no şekl çin a. La eke ma wina biaçarnin, tam îfadeyo ke teqabulê nê persî keno vejîno meydan: “*Nameyê to bi xeyr?*” Û cewabê nê persî zî wina diyêno: “*Xeyrê Homayî ro to bo, nameyê mi...*” No qalibo peyên zıwanê tirkî yan zî fariskî de çin o.

Û tercume de lazim o ke hem sîstemê herikîyayena zıwanê orîjînalî hem zî ê zıwanê açarnayîşî û qaydeyê gramerê (dilbilgisi) her di zıwanan hol bêrî zanayene. Ganî zanyarîya zıwanî (dilbilim) û teoriya edebîyatî (yazın kuramı) zî bêrî zanayene. Tercume bi qasê rexnekerdoxêk hişyarî û analîzkerdena metnî zî wazeno.

Tercume de her kes wareyê xo de nê gureyî biko hîna hol beno. Mavajin, şair şîire biaçarno, doktor metnanê tıbbî biaçarno, tarîxnas metnanê tarîxî biaçarno hîna hol beno. Merdim şair nêbo zî, eke werzo şîire biaçarno, ganî şîire ra hol fam biko; wareyanê bînan de zî wina yo.

Heto bîn ra, zafê metnan tena mîyanê sînorê xo yê objeyî (nesnel) de ney, teberê sînorê xo yê asayeyî de zî bi zaf çîyan wa eşkera yan zî nîmite têkildar î. Lazim o ke açarnayox nê hetan ra zî haydar bo.

Reyna mîyanê zıwanêk de zî xeylî “zıwanî” estê: Zıwanê edebîyatî, zıwanê sîyasetî, zıwanê felsefe, zıwanê zanyarî... Û zafê nê zıwanan zî mîyanê xo de qisim bi qisim çîya benê. Mesela edebîyat de: Zıwano epîk, zıwano lîrîk... Û her nuştox bi xo zî zıwanê xo yo orîjînal (özgün) o tena aîde xo esto. Nê zî mîyanê zıwanî de “zıwan” î.

Metn helbet bi zıwan nusîyêno û her metnêk zî zıwanê xo esto. Tayê metnan de nuştoxî bi xo mana sergirewta (kapalı), nîmita verdaya û tu

eserêko hol estetîkê xo wina viran nêawneno ra wendoxî.

Heto bîn ra, seke R. Barthes zî îzeh keno, tayê nuştoxî bi ziwano ke ma dest de hazir o, pê razî nêbenê; qîmê xo pê nêanê. Na babete de R. Barthes nuştoxan keno di qismî: Nuştox û katib (yazar ve yazman) . Û vano, “Ziwan nuştoxî rê amac o, katibî rê wasita yo...” (5)

Zafê nuştoxan tim wazenê ziwaneke neweyî virazê; manaya rasteraste (düzanlam) ra wetêr, wazenê manayêna (yananlam) zî bidin çekuye. Mavajin:

“Mîyanê şewa tarî de kewtî rayîr û şî.”

Na cumle bi no qeyde bena cumleyêka sade. Labelê gama ke merdim vajo “*Mîyanê şewe de kewtî rayîr û tarî-tarî şî*”, êdî na bena cumleyêka tilismêne.

Cumleya peyêne cumleyêka edebî ya û zêhnê wendoxî de tesîrêko îmajin (imgeli) virazena; xeyalê wendoxî de berê vîrardişanê cîyayan kena a. Yanî tîya de, açarnayox ganî ziwanebitnayîşê nuştoxî ra zî haydar bo û açarnayîş de rîayetê naye zî biko.

Açarnayox, eke metnêkê edebî açarneno, helbet lazim o ke bi qasê nuştoxê metnî, ê metnî ra fam biko û wina bihesibno: Eke nuştoxî tena bi ziwane min bizanêne, eynî bi nê erjan û bi nê tewirî gelo ka nê metnî senî binuso? Labelê eynî kirîter seba metnanê teberê hunerî de wina nîyo. Mavajin metnêko îlmî yan zî huqûqî. Nê çiyî zî goreyê termînolojîyê xo açarnîyênê.

Gama ke metnêk ziwaneke ra açarnîyêno ziwaneke, lazim o ke tehm, boye, reng, şekl, estetîk û teşbîhî û îmajî, mana, îfade û dazanayîşî ... yê ke ziwane orîjînalî de yê, ziwane açarnayîşî de bi hawayo ke teqabulê înan bikê newe ra bêre sazkerdene.

Tercume newe ra nuştîş o. La hema wina ser ra nuştîşê çiyê hazirî nîyo û çiyê ke esto, newe ra tadayîş û nuştîşê ey zî nîyo. Tercume nuştoxîya nuştoxî ya. Belkî zî, şairîya şairî.

Tercume motamot sey metnê orîjînalî nîyo. Û tercume binra bi komeçekuyanê cîyayan zî nêno nuştîş. Tercume pa xaye û amacanê xo wa, pa qaydeyanê mexsusê xo wa, çiyêko cîya; teberê qaydeyanê tewiranê bînan ê nuştîşî de, fealîyetêkê taybetî yê edebîyatî yo (6) .

5. Barthes, Roland, Yazı ve Yorum, Metis Seçkileri, İstanbul, 1990, r. 83-84

6. Esero ke min nuştîşê na meqale de ey ra îstîfade kerdo: Göktürk, Akşit, Çeviri: Dillerin Dili, YKY, 2. baskı, İstanbul, 2000

N. CELALÎ RA ŞÎRÎ

XEMILKAR

Xemilkarî erd û ezmanî
Erd pê vilikan xemilno
Ezman pê astaran
Qelb pê îmanî
Zerrî pê eşqî xemilnawa
Camêrd pê cinî
Keye pê qican xemilno
Ez pê to
Ti zî pê mi xemilnayî
Xeyr pê şer
Şer zî pê xeyr xemilno
Heyat pê merg
Merg zî pê heyat xemilno
Çend rojî, rîyê erdî pê ma xemilneno
Eke ma nêherimnî
Çend rojî zî binî erdî.
Gulane 2002

XEYALÎ

Şewa tarî ya
Astarê hê ezman a kay kenî
Bêveng û bêpîyeci.

Xeyalan ramit mi ser
Xençeranê yin ra dejî rijênî.
Hûnê kenî aya derdî cîgera min a hare
Hûnê zerrîya min a veşayî
Hurdî-hurdî bermena heta siba.

Şewa tarî ya
Astarê hê ezman a kay kenî
Xemî înan ez nîya.
Temmuze 2004

BÊBEXTIYE

Murad CANŞAD

Nameyê mêrdekî Xelo yo. Dewa xo bax, baxçe, dar û daristan o. Mêrdek arayî dim ra keweno (kono) rayîrê baxê xo. Dev-devê rayîrî de marêdê belekî vînenê. Mar qeremîyayî yo. Serdî ver bîyo sey dare. Xelo bul beno, marê belekî erd ra gêno erzeno pistanê xo. Heta ke reseno bax, roj jî pey koyan ra sereyê xo darenê we. Mar hêdî-hêdî hişyar beno, piloşiyeno mîyaneyê Xeloyî ro, sereyê xo pistanî ra vejeno teber:

-Ey qulê Heqî! To çira ez kerdo pistanê xo? Ez tîra xo vejeno, dano vileyê to ro, canê to gêno.

Xelo tersî ver lerzeno. Marê belekî ra vano:

-Ey maro belek, vînde! Çira canê mi gêna? Meke! Ti dev-devê rayîrî de qeremîyabî, mi ti kerda pistanê xo ke ti germ bibê; badê ez to verdano ra. Mi to rê rindîye kerde. Çayê pê mi xerabîyê kena? Qey karê to bext o? Bêbextîye meke.

Mar cewab dano: Qey ti nêzana ke ez mar o, ti jî merdim a? Mabênê ma de dişmenîye esta. Xelasîya to çin a. Ez do to bikişîne!

Xelo fam keno ke mar îqna nêbeno. Ey rê vano:

-Qebul! La arzuyêdê mi esto. Ma her di şorê dadgehe (mehkeme), îfadeyê xo qazî het bidê, ey ke çî qerar da.

Mar vano: Temam, feqet ez mîyaneyê to nêverdano ra. Sereyê mi do harmeyê to ser ro bo.

Bi o şekil kewenê (konê) rayîr. Hebê derûdorme ro fetelîyenê. Vînenê ke yew her mîyanê telîyan de çerenê. Ver bi ey şonê. Her, çiyêdo xeripîyayî, pîr û piştkermin o. Xelo herê xeripîyayî ra vano:

-Noşîcan bo, hero kamil!

Her çetinîyê dano xo, sereyê xo darenê we, Xeloyî vînenê:

-Ti mi ra çî wazena ey merdimê zalim?

Xelo destê xo dano ser vileyê herî:

-Ma bi dadgerîya to xeberdar ê. Ez û no maro ke sereyê xo dayo ser harmeyê mi, dozdar ê. Ma do îfadeyê xo to het bidê, ti qerar bide. Doza ma hel (hal) bike hero dadger.

Her vano: Qey doz û meselaya şima çî ya?

Xelo dest pê keno, hal û hîkayet yew bi yew ey rê qisey keno. Hero

xeripîyayî hebê fikirîno, dim ra qerar dano:

-Dema ke ez xort bîya, biqewet bîya, şîma heme karê xo pê mi day kerdiş. Ne wisarê mi wisar ne payîzê mi payîz bi, ne hamnanê mi ne jî zimistanê mi... Mi rojêda rehetê nêdîye. Ez ke bîya pîr, qewet û taqeta mi nêmendê, ez kerda teber. Çîyo ke mi qulê Heqî ra fam kerdo, bextê şîma çin o. Ne dînê şîma esto ne jî îmanê şîma. Dilê şîma kemer û kuç o, sing û sîya yo. Rehma Heqî qet dilê şîma ro nêvaraya. Şîma bêrehm û bêmerhemet ê. Ey merdim, ti neheq a. Qerarê mi o yo ke maro belek to bikişno. Hadê maro, pede bide va (wa) bimro!

Gonîya Xeloyî oncîyena. Mat û madê xo beno zerdik. Cayê xo de beno kemer. Mar vano:

-Qerar ameyo dayiş. Ez êdî canê to gêno.

Xelo, bi vengêdo nerm marê belekî rê vano:

-Ney, ney! No hero piştkermin tereqîyayî yo. Xurifi yo. Qerarê ey şaş o. Lazim o ke ma şorê dadgehêda bîne.

Mar qebul nêkeno, vano "ney!" Xelo ci ra minete keno, mar hebê beno nerm. Seba dadgehêda newîye kewenê rayîr. Gayêdê keji vînenê. Selam danî gayî, hal û mesela xo ci rê qîsey kenê. Ga dozdarîya înan qebul keno, beno qazî. Qerar dano:

-Şîma merdiman ciwanîya mi ra heta qurrîya mi hemû kar û barê xo pê mi kerd. Nîre da vileyê mi ro, mi cite kerde. Hemû cuwenî pê mi day çarnayîş. Mi ne mirdîye dîye ne jî rehetîye. Ez her dem vêşan, her dem perîşan bîya. Çi wext ke ez bîya qurr, şîma ez eşta teber. Nika ez aram û azad o. Vergê yabanî eke bihêro (bêro) mi biwero, zilm û zorê şîma ra rehetêr o. Ey merdim, herî rast vato; ti neheq a. Hemû dinya de êyê bêbexttirînî, êyê xirabtirînî, êyê gunehkarî şîma yê. Bextê şîma çin o. Hadê maro belek, vileyê ey gaz bike, va şahdamara ey letik bi letik bo!

Zereyê Xeloyî qutifiyeno. Mar jî amade yo ke pede bidero. Xelo keleberrmî beno, marê belekî ra vano:

-Ey maro bisebir û biaram û bibext! No ga jî xurifiyayî yo. Xo şaş kerdo. No zar û esteyin aqil ra kêmi yo. Vêşaniye ver aqilê xo vîndî kerdo. Ti jî zanena ke qanûnê Heqî hîrê yo. Heqêdê ma yo bîn esto. Ma do şorê dadgehêda bîne.

Mar qebul keno. Xo bi xo vano: "Her kes û kus dişmenê merdiman o, kamcîn dadgehe bena bibo, qerar nêvurîyeno." Xelo verê xo dano tumê, avar ro şono. Luye cor ra nîyadana ke mêrdekê cêr ro heno, harmeyê ey ser ro mar esto. Meraq kena û veng dana:

-Lawo, lawo! Şîma kam ê, o çi hal o? Çi kar û gurê şîma noca de esto?

Xelo bi ziwansîrîniye cewab dano: Weyyy luya delale, ti ya? Heq wekîl o ke ma jî dostêdê sey (zê) to fetelîyenê. Ez û no maro belek dozdar ê. Ma bi dadgerîya to zananê. Rica ma a ya ke ti doza ma hel bikerê.

Luye dadgehe peyda kena. Mêrdek û mar vejîyenê huzurê luye. Hal û hîkayet yew bi yew aye rê qisey kenê. Luye hebê fikirîyêna. Giran-giran zimbêlanê xo tadana. Çimanê xo nata-bota gindir kena. Winî qisey kena ke mar fam mekeru. Xeloyî rê vana:

-Xelo, yew mela, di xatunî; meşte veraşan (veresan), serê nê tumê corê ma. Heya yan ney?

Xelo huyîno, vano: Heya, heya... Sed rey, hezar rey heya, luya delale.

Keyf keyfê Xeloyî û luye yo. Mar jî xeylê bêzar bîyo. Êdî gêj o. Qiseykerdişê înan ra teba fam nêkeno. Luye qerar dana:

-Hîna (hona) ke mi qerar nêdayo, lazim o ke ez na dadgeha bimbareke de xeletîyê rast bikera. Lawo maro! Qey to dîyo ke demê qerardayîşî de dozdar sereyê xo bidero serê harmeyê dozdarê xo? Eke zehmet nêbeno, harmeyê dozdarê xo ra bihê (bê) war, kaleka ey de ronîşe.

Mar zerrîserd-zerrîserd hêno war, kaleka Xeloyî de cayê xo gêno. Luye çimanê xo gindir kena ser Xeloyî û bi hêrs vana:

-Xelo!

-Çi yo luya delale?

-Oyo ke kaleka to ya çepe de çi yo?

-Mar o.

-Oyo ke kaleka raste de çi yo?

-Dar o.

-Keynêrijîyayî, leze bike, bigîre (bicê) darî, pan (paçol) bike marî!

Xelo taf de darî gêno xo dest, marî pelixneno. Mar beno letik bi letik. Xelo soz û peymanê xo tekrar keno, şono dewe. Hal û hîkayet dewijan rê qisey keno. Çiqas ke nêçîrvan, kutik, tajî estê hemîne kom keno, roja bîne veraşan kewenê rayîr. Ref bi ref dorûverê tumî gênê. Luye kena ke biremo la her ca girewtî (girotî) yo. Nêeşkêna cayê ro şoro. Nata-bota Xeloyî ra (de) nîyadana. Vînena ke Xeloyî tufeng eşto harmeyê xo ser, refê nêçîrvanan rê rayberîye (rêberî) keno. Luye sereyê xo darena we, vana:

-Hey bêbext û şîrheram! Hey bêsoz û bêsond! To çira na fende arde sereyê mi ser? Rast a ke bextê şîma merdiman çin o. Hey xayîn û teres!

Xelo lulîya tifengî derg keno, dest erzeno linge. Luye mîyanê gonî de manena. Beno nêzdî, binateyê (leşa) luye şaneno pihînan (paşkılan) ver, xencerî dano vileyê aye ser, sere ci ra (di ra) keno. Binateyê luye çerme keno. Badê şono gayê qurrî û herê xeripîyayî jî kişeno.

BÊRÊ MA ŞÎME WELATÊ XO

Xidir ÇELÎK

Îstanbul ma rê nêbeno
Bêrê ma şîme welatê xo.
Bêîş o millet, reben o
Bêrê ma şîme welatê xo.

Nanî, millet welat ra visna
Ard xurbete, ser ra reng qusna.
Ornektepe, Gazî, Bosna
Bêrê ma şîme welatê xo.

Nêkeweno dest bano hîra
Zaf bîya fiyatliye kîra.
Erzenê teber kala, pîra
Bêrê ma şîme welatê xo.

Xidir vano: Uskîra tal a
A mekanê pî û kala.
Hamnanî bena pîrrê pala
Bêrê ma şîme welatê xo.

KIRMANCKÎ DE NAMEDAYÎŞÊ NEBATAN-II

Ehmedê DIRIHÎ

A) NAMEYÊ NEBATAN Ê KE ÎZAFE YÊ (1)

Kirmanckî de tayê nameyê nebatan sey îzafeya nameyî yan zî îzafeya sifetî yê. Nimûneyî:

1) Îzafeya nameyî: adirokê **heşî**, engura **maran**/engurê **maran**, **fisa** vergî, kevza **awe**, nequrê **leglegî**, nanê **mîrçikan**, saya **argoşan**, vilincî **bizan** ...

2) Îzafeya sifetî: girnûga **gilor**, neflika **sûre**, pêçeka **sipî**, kekvila **zerde**, zebeşa **tehle** ...

Zaf rey nameyê tewiran ê yew nebatî se îzafe vajiyênê. Se nimûne ez çend tewiranê “beqla”/“bakla”, “neflike”, “tuye” û “qerqaşe” nusena:

beqlaya **gayan**/bakla **gayan**, beqlaya **heran**/bakla **heran**, beqlaya **maran**/bakla **maran**, beqlaya **mîrçikan**/bakla **mîrçikan**, beqlaya **pisîngan**/bakla **pisîkan**, beqlaya **sultanî**, beqlaya **xatunan**/bakla **xatunan**/bakla **xatunî**

neflika **sipî**, neflika **sûre**, neflika **zerde**

tuya qere, **tuya** sîyaye, **tuya** sipî, **tuya** sûre, **tuya** tirşe, **tuya** ximrî/
tuya xumrî

qerqaşa payîzî, **qerqaşa** wesarî.

B) TAYÊ XUSUSÎYETÊ BÎNÎ YÊ NAMEYANÊ NEBATAN

Goreyê tayê xususîyetanê înan, merdim şîno (eşkeno) nameyanê bînan ê nebatan ser o wina vajo:

1) Nameyê nebatan ê bi çekuyanê “awe” û “varte”: bencra **awî**, kevza **awe**, kuya **awî**, nefela **awî**, sungê **vartî**.

1. Nuştayê min ê hûmara 23. (3.) de tay şaşîti estî. Alefan ra “nefela sipî” kurmanckî ya, kirmanckîya (zazakîya) aye “neflika sipî” ya. “Arguda bej” zî kirmanckî ya, kurmanckîya aye “keta bej” a. Ez wendoxan ra uzrê xo wazena. Eynî hûmare de, nuştayê Xecê de “dilkok”, ganî “dilqok” binusîyo. “Melşag” zî nameyê “menekşe” ya, herhal ganî “menşag” binuştênî. Nameyê sînonîmî yê bîni “menewşe”, “menewş”, “binewş” û “mamûşag” î.

2) Nameyê nebatan ê yabanîyan:

cewek, cewvaş, încila **zurê**/încila **zuray**, korekvaş, nehaya **bejî**, qewaxa **pînce**, sayek, saya **borî**, sîrik, sîrvaş, şilêlvaş, tirşika **zurayine**/tirşika **zureyîne**, valbor, xelvaş.

Kirmanckî de çekuya “zurre”/“zurri” zî esta û manaya “yabanî” yan zî “bêmeywe” dana. Mavajî: tuyêra zurre/tuyera zurri (bi tirkî “meyve vermeyen dut ağacı”), mêwa zurre/meyba zurri (meyve vermeyen asma) .

3) Nameyê nebatan ê cayî: **asmîn**, binerdik, gul**dîwar**, încasa **malstayê**, kevza **awe**, saya **binerdî**, şirtê **çeman**, tuya **erdan**.

4) Nameyê nebatan ê ke tede manaya hetî (cîhetî) esta: vasê **veraroj**, **verarojk**/**verroj**/**verrojik**/gula **ververojî**.

5) Nameyê nebatan ê ke eleqeyê xo bi çekuyanê bawerî esto: **cehnemî**, **cenetcehnem**, kîngernebî, kuya **şêxanî**.

6) Ê cinsîyetî: **dêlek**, **deleşit**.

7) Ê demî (wextî): gula **adarê**, gulenîsan, kuya **zimistanî**, qerqasha **payîzî**, qerqasha **wesarî**, **şewboy**.

8) Ê merdimîye/merdimatîye: **vêywek**, vaşê **xalcinî**, **xalcînek**.

9) Ê nameyê merdiman: **elikfatik**, **meyremxort**.

10) Ê çekuyanê mîtolojîkan: **newroz**.

11) Ê tibî (hekîmtîye): vaşê **tenşiyî**/vaşî **tenşî** (²).

12) Ê xususîyetanê cinîyan: beqlaya **xatunan**/bakla **xatunan**/bakla **xatunî**, tarrê **xatune**, tirşoka **xatune**, **vêywek**, **xatune**, **xatunek**.

13) Ê werdî: **nanê mîrçikan**, **rûnî**, **rûnin**/**rûnîn**.

14) Nameyê nebatan ê ke bi nameyê wesilanê (organanê) merdimî virazîyayê:

bilikê heşî, **çimê** pisîngan, **çimga**, **dimê lûyî**, **dîkpenç**, **goş**, **goşê** kutikan, **goşgoz**, **kîrbûcî**, **kîrqazî**, **kîrgilok**, **linga malî**, **milederg**, **nequrê** leglege, **penceşêr**, **zipling**, **ziwanê** gayî.

15) Nameyê nebatan ê ke şekl îfade kenê: gîrnûga **gilor**, **pelpihûn**, **puncvaş**/**pûncvaş**.

16) Nameyê nebatan ê ke nameyê eşyayêk ra virazîyayê: **giştonek**, **gulborî**, **gulzirnayî**, **luleper**, **mastêrek**, **qebqabik**, **rêzile**, **zel**.

17) Nameyê nebatan ê ke nameyê çeke ra virazîyayê: **rim**, **singoyê** îspanî, **şimşîrî**, **topiz**, **xencere**.

18) Nameyê nebatan ê ke nameyê heywanî ra virazîyayê:

adirokê **heşî**, adirokê **zerencan**, beqlaya **gayan**/bakla **gayan**, beqlaya

2. *tenşî*: masayîş

heran/bakla **heran**, beqlaya **maran**/bakla **maran**, beqlaya **mîrçikan**/bakla **mîrçikan**, bakla **pisikan**/bakla **pisikan**, bilikê **heşî**, çimê **pisîngan**, çimğa, çûxletê **heran**, dara **heşî**, **deleşit**, dilqoka **heran**, dimê **lûyî**, dirrika **maran**, dirrika **devan**, **dîk**penc, engura **maran**/engurê **marûn**, engura **milçikan**/engurê **milçikûn**/hengurê **mîrçikan**, **fisa** vergî, **fiseheş**, gêlbizana **heran**/gelzûnê **heran**, gelzûnê **mîrçikan**, goşê **kutikan**, gotikê **heran**, gurnigê **gamêşî**, gurnigê **mêşnan**, hebikê **argoşan**, kardûnê **heşî**, kîngerê **heran**, luzê **kesayan**, **marşing**/marşîng, nanê **mîrçikan**/nanê **mîçikan**, nequrê **leglegî**, piranê **mêşna**, punê **heran**, rihana **maran**, sawinê **mîrçikan**, saya **argoşan**/saya **mîrçikan**, sungê **maran**, şêrpence, şêrpûg, şingê **maran**, talika **zerencan**, tarrê **mîrçikan**, teliyê **merreyan**/**mirteli**, teliyê **heran**, teliyê **maran**, teliyê **mozikan**, tîrşika **gayî**, tîrşika **zerencan**, tuya **heran**, tizbîyê **dewarî**, vasê **kekan**, vasê **legleg**, vasê **mêsan**, vasê **pisîngan**, vaşê **dîkan**, vaşê **maran**, vaşzerenc, **vergvaş**, vileheş, vilika **kutikan**, vilincî **bizan**, **xozmêwe**, zûlê **kesayan**.

19) Nameyê nebatan ê ke sifetanê hûmaran ra virazîyayê: **çarteli**/**çertelu**, **çarçal**, **dimor**/**dimol**, gula **şêstper**, **hezargez**, **hezarreng**, **hezartere**.

20) Nameyê nebatan ê ke bi çekuya “boye” virazîyayê: **boyinvaş**, **şewboy**.

21) Nameyê nebatan ê ke tahmî (tehmî) ifade kenê:

bîbero **şîrin**, helûtîrşîk, silqa **şekerî**/silqa **şekirî**, engura **şekerî**, **şekirok**, engura **şerabî**, **taleke**/**taleki**, **talik**, **talika** zerencan, **tîrşinge**/**tîrşingi**, **tîrşîk**, **tîrşîkêre**, vasê **hemgînî**, zebeşa **tehle**.

22) Nameyê nebatan ê ke rengî ifade kenê:

engura **qerî**, engura **sûrî**/engura **surî**, gezo **sûrin**, gilgilo **sipî**/girgilo **sipî**, goza **sîyaye**/goza **sîya**, gulzêr, gulzêrîn, gula **sûre**, gulazer, **hezarreng**, îsoto **sûr**, îsoto **sipî**, **kefzer**, kekvila **sipî**, kekvila **zerde**, kelemo **sûr**, kevza **zerkesk**, kevzer, **koksûre**, **kumsûre**, lêmeka **sipîye**, neflika **sipî**, neflika **sûre**, nîlûfera **sipî**, nîlûfera **zerde**, orkîdeya **beleke**, pêçeka **sipî**, **qerqaşê**/**qerqaş**, **qerqaşê** payîzî, **qerqaşê** wesarî, **qerqaşk**, silqa **sipîye**/silqo **sipî**, silqa **sûre**/silqo **sûr**, sosina **sipî**, **sûrdar**, **sûredar**, **sûrgule**/**sûrgul**/**surguli**/**surgul**, **sûrgulik**, **sûr**pencik, **sûrince**/**sûrinci**/**sûrinc**/**surinci**/**sorince**/**sorinci**, **sûrûnç**, **sûrvaş**, tarro **sûre**, telîyo **sîya**/teluyo **sîya**/**sîyateli**, telîyo **zerd**, tirewa **sûre**, tuya **qere**/tuya **qer**, tuya **sipî**, tuya **sûre**, tuya **sîyaye**/tuya **sîyay**, tuya **ximrî**/tuya **xumrî**, vaşo **gewri**, vila **çeqere**, xerdelo **sîya**, xamazeka **sûre**/**xanzeka** **sûre**/**ximazeka** **sûre**/**xamazeka** **sûre**, **zergoz**, **zerîn**, **zerzeng**.

23) Nameyê nebatan ê ke bi çekuya “bin”î virazîyayê: **binerdik, binerdî, bingozik.**

24) Nameyê nebatan ê ke bi çekuya “dare”/“dar” virazîyayê: **darçîn, dargez, darhulu, dartizbî, gendar/sûrdar, gildar, guldar, tadar.**

25) Nameyê nebatan ê ke bi çekuya “gule”/“gul” virazîyayê: **gulbend, gulborî, gulçîçek, guldar, gulmenşag, gulqedife, gulzer, gulzêrîn.**

26) Nameyê nebatan ê ke bi çekuya “şa”/“şah”î virazîyayê: **şagul, şabaqil, şabelû, şabelûyêre/şablêre/şalbêri.**

Nê çekuyan de “şah-”/“şa-” manaya tewr rind, tewr gird, tewr holî dano.

27) Nameyê nebatan ê ke bi çekuya “vaş”î virazîyayê:

vaşê bitrî, vaşê derban, vaşê genimî, vaşo nemiri, vaşê sawinî, vaşê şîtî, vaşê tenşiyî, vaşê tuzbeyan/vaşê tuzbûn, vaşê ziwanok

berxulvaş, cewvaş, kokvaş, korekvaş, sîyavaş, sîrvaş, sûrvaş, şilêlvaş, şîrvaş, tarrvaş, ûmînvaş, vergvaş, xelvaş.

28) Nameyê nebatan ê ke bi çekuya “telî”/“teli”/“telu”yî virazîyayê: **çarteli/çartelu, mirteli, sîyateli.**

29) Nameyê nebatan ê ke bi çekuya “vile”/“vil”, “vilike/vilik” virazîyayê: **çavil, heşvil, kekvil, kozvilik, savil, savul.**

30) Tayê nameyê nebatan bi tekrarkerdena yew çekuye virazîyayê. Nimûneyî: **kefkefok, mijmijok, peqpeqok, şeqşeqo, şeqşeqok, tastasik, teptepik, teqteqok, xaşxaşik.**

C) NAMEYÊ NEBATAN Ê KE BI PREFÎKSAN VIRAZÎYAYÊ

1) bê-

fasulyeya **bêdasî/faslêya bêdasî, gocala bêtelî, gula bêmiraz, vila bêkoke, vaşo bêkok.**

2) zir-

zirgizêr, zirtolike/zirtolik.

Prefîksê “zir-”î manaya “yabanî” dano, mavajî “zirtolike” (tirkî de “yabani ebegümeçi”) . No prefîks hîna zaf dîyalekta kurmanckî (kirdaskî) de esto. Nimûneyî: **zirbaqle, zircatir, zirfistiq, zirhewr, zirhêjîre/zirhêjîr, zirleylanq, zirsosin, zirşemamok.**

Ç) NAMEYÊ NEBATAN Ê KE BI SUFFÎKSAN VIRAZÎYAYÊ

1) -ek/-eke/-k

cewek, derzînek, giştonek, kelawek, korekek, lêmek, mastêrek, paduseke/paduseki/padusek, pêçeke/pêçeki/pêçek, pirûnek, sayek,

sînzek, şîrzek, veyveke/veywek, xatunek.

2) -êre

alûnçêre, ananasêre, azgilêre, beyêre, bitimêre/bitmêre, borincêre, çilegêre, dilbêre, dirrikêre, findiqêre, fistiçêre, gilyazêre, gozêre, gulêre/mawerdêre, guncêre, henarêre/nalbêri, hewrêre/hewlêre, încasêre, încîrêre/hêjîrêre/încilêre, kinayêre, kîwîyêre, lepikêre, lûxpêre, mahşlêre/maşlêre, mandalînayêre, mazêre, mişmişêre, murîyêre, payîzêre, porteçalêre, qêlikêre, qizbanêre/qizvanêre/qizwanêre, qorçêre, qorçikêre, salincêre, sayêre, sayekêre, simaqêre, simzêre, sincêr, sûrgulêre, şahbelûyêre, şaxtêre, şeftalîyêre, şekokêre/şiqokêre/şeqokêre, teyêre, tîrfişêre, tuyêre, vamêre, vindêre/vinêre, vinişkêre, vîyalêre/valêre, welêre, wişnayêre, xibêre, xilikêre/lektîrêre, xewxêre/xoxêre, zerdalîyêre, zeytunêre.

3) -ik

derzînik/dêrzînik, elikfatîk, gezîk, sûrgulik, sûrpencîk, sûsik, şirtîk, tastasîk, teptepîk, tirşîk, xaşxaşîk.

4) -in/-yin/-în/-yîn:

gezo sûrin, pilxin, rûnîn, tarro gilerzgin, telîyin/teluyin, zerîn.

5) -ok:

adirok, gezok, kefkefok, kiznok, mijmijok, peqpeqok, sabunok, silqok, sîrmok, şeqok, şeqşeqok, teqteqok, tirşok, xezalok, zengilok.

D) NAMEYANÊ NEBATAN RA ÇEND VATEYÊ VERÊNAN Û ÎDYOMÎ

1-Demek a **vilikan** e, demek a **sosinan** e

2-Deyî şarî gay û biz î, deyî mi **gulnêrgîz** î ⁽³⁾.

3-Her **vaş** kokê xo ser o ruweno.

4-Sey **dirrike**, dusîyêno kesî ra (kê ya).

5-Sey **pirparî**, zêdîyênî.

6-Sey **pirparî** cêdekewte yo/ya.

7-To **vile** dîy, tira darû çîy.

8-Welî ra **telî**, **telîyî** ra welî kuweno.

9-Mîze verdeno **telî**, keno wişk

10-Sey girê **darî** yo ⁽⁴⁾.

3. Tîya gayî û bizî lajan mojenî, gulnêrgîzî kênayan mojenî. Merdimi rê reyna kêna bena, o zî wina vano.

4. Sey girê darî yo, yanî pêt o.

11-Korek/kuêrek/kuêrîyek dest ra nêrişyeno.

12-Mi eşî sayêre, şî ame tuyêre.

Wisarê 2005

Çimeyê ke mi înan ra îstîfade kerd

- Baytop, Prof. Dr. Asuman, Bitkilerin Bilimsel Adlarındaki Niteleyiciler ve Anlamları, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1995
- Baytop, Prof. Dr. Turhan, Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1997
- Bedîrxan, Celadet Alî, “Ferhenga Kurdî (Kurmancî) -Frensi”, Vate (kovara kulturî) , Stokholm, hûmare: 1-18 (1997-2002)
- Davis, P. H., Flora of Turkey and the East Aegean Islands, 10 cîld, Edinburgh (1965-1988)
- Erdem, Turan, Ferheng Zazaki-Tırki/Tırki-Zazaki, Doz Yayınları, İstanbul, 1997
- Farqînî, Zana, Ferhenga Kurdî-Tirkî, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, İstanbul, 2004
- Farqînî, Zana, Türkçe-Kürtçe Sözlük, Enstîtuya Kurdî ya Stenbolê, İstanbul, 2000 (?)
- Grûba Xebate ya Vateyî/Vate Çalışma Grubu, Türkçe-Kırmanca (Zazaca) Sözlük/Kırmanca (Zazaca) -Türkçe Sözlük, İkinci basım, Weşanxaneyê Vateyî, İstanbul, 2004
- Guest, Evan, Flora of Iraq, Ministry of Agriculture Republic of Iraq, 9 cîld, Baghdad, 1966
- Îzolî, D., Ferhenga Kurdî-Tirkî, Weşanên Deng, İstanbul, 1992
- Malmisanij, Zazaca.Türkçe Sözlük/Ferhengê Dimilkî-Kirdkî, Weşanên Deng, İstanbul, 1992
- Özcan, Mesut, Zazaca-Türkçe Sözlük, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1997
- Polat, Edip, Bilim Dilinde Kürtler, Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2004
- Qazzaz, Shafiq, Kurdish-English Dictionary, Aras Press and Publishers, Erbil, 2000
- Saadalla, Salah, Saladin’s English-Kurdish Dictionary, 1998
- Tazegül, Emrullah, Tarımsal Bilimler Sözlüğü, c. I-II, İzmir 1987
- Turgut, Harun, Zazaca-Türkçe Sözlük, Tj Yayınları, İstanbul, 2001
- Vate (kovara kulturî), Stokholm, hûmare: 1-23 (1997-2004)

ÇINA WO EN?

Newzat VALÊRÎ

Ey heyato nimate,
Emro nimate!
Ey dar û pel
Erd û ezmûn
Aw û adir...

Ax biyayîş û çinbiyayîş,
Vajên hele,
Mi ra vajên
En çi halêk yemûn o,
Çi girikêk girûn o?

La en şiyayîş,
En ûmeyîş,
Ax en wîyeyîş û en bermayîş,
Vajên hele,
Vajên mi ra en çina wo?

Çina wo ax,
Dorêk awaşiyayîşê rojî,
Dorêk vejîyayîşê rojî
Û dewûmkerdişê şew û rojî
Çina wo en?

Çina wo îna nimate wo,
Îna eşkera wo?
Vajên, vajên mi ra!

Çewlîg, Temmuze 2003

ÇEWLÎGÎ RA SEYDAYO NAMEDAR

MELA SILÊMANÎ SIPÊNÎ-I

Roportajkerdox: W. K. Merdimîn

Seyda Mela Silêman Çewlîgî ra eşîrê Az ra, dewê Sipênî ra melayêko namedar o. Lajî Mela Emerî Sipênî yo. Ciwanîyê xo de şîyo Binî Xetî (Sûriye, Misir), uca de yewendes-diwês (11-12) serrî îlmî îslamî tehsîl kerdî. Îcaze girewto û ameyo welatî xo. Mabenî serranê 1950-1975 de Çewlîg de medrese de ders daya feqîyan. Da-hîris serre esta dinyayê xo bedelnaya. Eke ma vajî bi seyan feqî “rehleyê tedrîs”î ey ra vîyertî, xelet nêbena. Nê feqîyan ra zaf muftî, alimî û melayî holî vejîyayî. Çewlîg de û bajaranê bînan de xizmet kerdo û hema zî hê kenî. Çîyêko balkêş zî no yo ke, Seydayî, medrese de bi kirdkî (zazakî) dersê şerîetî daya feqîyanê kirdan (zazayan).

Çi heyf o ke heta nika nê seydayî ser o -kitabêk ma ca verdî- tu nuştayêk, rîsaleyêk, meqaleyêk nêameya nuştiş. Na xebat de rêza verêne de ganî telebeyê ey ê namedarî bibînî. Kurmancî vanê: “Ji tunebûna mêran, navê dîk dane Evdirehman.” Ma hinî mecbur mendî ma xo kerd binî nê gureyî ra. Tersî mi o bî ke, mi va “nê çend serrêkî (pîrî, extîyarî) zî bimirî pey de çîyêkî nêmaneno”. Seke wina yew merdim bila nêciwîyo. Dinya ey ra xeberdar nêbena. Nam û nîşanî ey vîndî beno şîno.

Ez hêvî kena ke no roportaj merdimanê ke wazenê tarixî ma ser o bixebitî rê sey belgeyêk xizmet bikiro. Seke vanê: “Sefera tewr dûrî/derg zî bi gamêk dest pêkena!”

Derheqî Seyda Mela Silêmanî de, wisarî 2004in de, ma birayî ey Mehmedî û telebeyanê ey ra di hebî melayan (Mela Mehemed Elîyê Sîwanî û Mela Feyzîyê Buegi-Dara Hênî) -ke ey het demeyêko derg mendî- de qalî kerd. Nînan ra birayî ey Mehmedî (Mehmedî Mela Emerî), hewt biraran ra yew o û ewro o (wi) tena weş mendo. Cêr ra şîma nê roportajan wanenî.

W. K. Merdimîn: Seyda Mela Silêmanî Sipênî çend serrî to ra pîlêr bi?

Mehmedî: Zaf mi pîlyer bi. La bo (biewnî) ma hot biray bî. Ez towr (tewr) qij a. Wi sere ra ayê (yê) hîrin (hîrêyin) o. Ez ayê hotin a.

W. K. Merdimîn: Ti vanî wexto ke şîyo Binî Xetî, çend serre bîyo? Gelo verê serrê 1940î şîyo?

Mehmedî: Nê, nê ro (rew) şîyo. Inê ra ez zûna: Wexto g' şî, hot serrî vînbiyaye bi. Çewî nêzûnênî se ra şîyo, pê se biyû.

W. K. Merdimîn: Senî? La babîyê to Mela Emerî nêzanênî şîyo Binî Xetî tehsîl keno?

Mehmedî: Nê, nê! Ça ra zûnênî? Yow zurratî ma zî nêzûnênî. Ma renc kerdîni. Ez qij biya. Birarûnî min ê bînû pûnc hemin zî renc kerdîni. Ihna (wina) nata-weta çend kitabî zê Îbnî Qasim, Enwar kotîbi destî yi (Seydayî), wendîn. Şî çend malûn (melayan) het. Yo eşqî wendişî şerîetî kotibi zerê yi. Babîyê mi ra vatîn "Ez şîna Farqîn!" Wi zî qayil nêbi ke ço lajî yi vîn bû, cê (cay) hêtî ya şêrû. Wi zî xelfet a bi vîn. Itya ra şî Dîyarbek. Şî kot mîyûnî bêrtîyijûn. Bêrtîyijî tim pa pesî, dewarî xu wa şîni Binî Xetî. Itya ma xeber guret ke bêrtîyijûn di şîyû Binî Xetî. Ehendêk. Hînî (êdî) zobîna ma tera xeberêk nêguret. Zeg' ûmi, ez hînî bîbîya çaras-pûncês serre.

Binî Xetî ra yo mudow' (mudeto) derg ma tera xeber nêguret. Yalniz, wexto g' ûmi wextî eskerî, bi qaçaxî eskerayî. Eskerayî zuar dênî babîyê mi. Vatîn: "Ho ça? Madem lajî tu ûmo eskerî, bîyarîn wa şîyorû esker!" Babîyê mi zî vatîn: "Ez nêzûn ho ça?"

Ina hewî (rey) yin [şûbeyê eskerayî] zî vatîn: "Cawo g' ti nêzûnî ho ça, bîyarîn ma fowtî yi dûnî piri. Ma vûnî 'merdû' ". Yi zî vatîn: "Ez nêftûn fowtî yi piri dî. Ez fowt piri dî û weş bû, siwa vejîyû biyorû ez xu rî se ken?"

Zaf zuar da ci. Yow (yewo) herdîşin bi. Sare vet ci, va: "Ma herdîşê tu taşenî (tera kenî)!" Hecî Cemal -vatê yi zaf pere kerdîn- kotîn bênatî, şîn xêrra (pêra-pêra, bi tirkî: sık sık, boyuna) reîsî şûbeyê eskerayî dîni, vatîn: "Îdare bikîn!" Ina xêrra tepîya êştîn.

Kuertdew ra Hecî Tayîb bi, şînû hec. Malla Mistafa bi, lajî Şex Ehmêd Çûnî, meselêy Şex Seîdî di remabî şîbi Binî Xetî. Şûm (Şam) di mendîni. Hecî Tayîb hec ra wexto k' gêrenû a, yenû Sûrîya, key Malla Mistafayî. Seyda zî Misir di wûnenû, uja ra yenû Îraq. Hînî xela bena, qîtlixî bena se benû, uja ra yenû Sûrîya, key Malla Mistafayî. Yew kitabî yi mendû ke îcazeyê xu tamûm (temam) kirû. Uja wi û Hecî Tayîb yobînû vînenî. Persenû kûm estû, kûm çin û. Hînî Hecî Tayîb ci rî qalî kenû. Hecî Tayîb ûmi dewê xu. Şar şîbi qey (zîyaretîyê) yi. E vûn qey Sipêni ra ço nêşîbi. Wisar bi, Hecî Tayîb bi aspar ûmi Sipêni, key babîyê mi. Şarî dew ra pîrikî tu, Hesenî, Hecî Wisif, Hecî Hesen şûnû ûmên key ma. Aya şew zî inî hê wadi (oda) di runîştê. Şûmî ard, werd. Ez tabî şenik a. Dima Hecî Tayîb va: "Malla Emer, ez tu ra çî vûn, şuurî xu vîn mekir!" Yi va: "Înna lîllahî we înna îleyhî racî'ûn" (Yew ayetê Qur'anî ya. Gama ke mergî yew bieşnawîyo, vajîyena.

Manayê aye: “Ma Homayî ra ameyî, ma reyna agêrenê şîni Homayî het.”)

W. K. Merdimîn: Ey va qey merdo?

Mehmedî: Ê, yi va qey merdû. Hecî Tayîb va: “Malla Emer, tu şaş fûm kerd! Rey-rey merdim şayî ra zî hîşê xu kenû vîn, şuurî xu dûnû têmîyûn ri.” Va: “Tu Silêmûn dîyû?” -Xura zeg’ itya bi hama malla (mela) nêbi. Tira vatîn Silêmûnî Malla Emerî.- Va: “Willay mi dîyû!” Senî g’ Malla Emerî ina eşnawit, ca d’ wirişt pay, vararî şî pira, -çi qeydi k’ gulaş gêni- xêlek yo mude vera nêda, qêrra (berma) ... Hecî Hesenî va: “Lîya la se bîyû? De mêrikî verade wa ma rî qalî bikirû!” Hecî Tayib va: “Willay mi lajî tu dîyû. Bîyû yo malla. Bîyorû zerê inî memleketî yo malla zî nêşkenû yi ver di vajû wit. Yo kitabî yi mendû icazeyê xu bîrû (bigirû)! Mi zerê key Şex Mistafayî di, Sûriya di dî.” Wi wirişt secade eşt erd, secdey şikirî xu ard. Dadîyê mi ûmê cîya xu eşt ci. Yo babagunî (babagundî) key ma di virazîya... Day vûna: “De vaj, senîn û? Tu çi qeydî dî? Tu ça ra sinaşna?” Neyse... Serî siway dîya, yo mayin ard zîn kerd, va: “Ina mijdûnê tu wa. Wa tu rî weş helal bû!” Zayî bî, pa cûna wa... Yi sûnd wend, va: “Ez nîben!”. Yi zî sûnd wend, va: “Gûnî ti bêrî!” Peynî di Malla Emerî va “cawo k’ tu sûnd wendo”, di hebî bizî zayê bizê zî dima bî, -bo Hecî Ehmedî zî ho weş, ti eşkenî tera persî- qey xatirî ina mijdûnî ardê dêy ci. Min û Hecî Ehmedî ma in cuar ra Mehlê Mîrzûn ra bêrdî Çolig di teslîm yi kerdî.

Ez vûn qey di serrî çî ser di şî, qiwê (kîler) ma yo (yew) qiwa girda tarî û hîra bî, ma tim tedi kotînî ra. Ma hê rakotê, çi qeydi ke merdim yo hûn (hewn) vînu, ez ûnîyawa yo giv-giv a. In Hecî Ehmedî kuwa mi va: “Wiko, de wirz we! Vûnî Silêmûn ûmo!” Ez wirišta we. Mi ihna çimî xu vilney, ez ûnîyawa verî pixêrî di yo ho pay. De serrî ser di şî. Mi nisinaşna. Ûnîya mi ra, yi zî ez nişinasnawa. Yin va: “In Mehmedî yo!” Va: “Lîya bîyo pîl. Mi nişinasno!” Ûmi varard kerd mi ra. Wexto g’ qalî kenû o bênati ra erzenû erebkî, rey-rey zî kurmûncî vînu, xu şaş kenû. Heta serî siway yi û dadîyê mi, babî mi, birayî mi pîya qalî kerdî. Tabî eskerayî ra qaçax bi. Ma ra va: “Şima çewî ra nivûnî ke ûmo.”

W. K. Merdimîn: Çend serre bi? Vîst bi?

Mehmedî: Nê, nê, zêd bi. Ina hewi aya serr qaçax mend. Key yi wo birincî key şima bi. Mazrê Elî, zika w’ çî di zî tede yardim kerdîn. Welûn di şîni key Hecî Silêmûnî, Hecî Tajdînî, Hecî Cemalî. Çend keyê bîy. Yo serr ina nîmtikî (nîmitikî) dewûm kerd.

W. K. Merdimîn: Tîya Çewlîgî de se kerdîn? Dest pêkerd ders da?

Mehmedî: Nê. Vinde, ez ha vûn. Yo ser cuwa pey va: “Yo kitabî mi mendû,

ez şin Norşîn. Mallayî pîl uja estî.” Şi, ez vûn qey guerêy yo ser bi vîn. Şi la ma hînî zûnênî şîyû ça. Şi îcazi guret ûmi. Ez nêzûn Malla Emerî çita sare birna, ez vûn qey yo vîştira bi. Va: “In eqîqêy qijûnî min o!” Ihna va ke wa ço pênehesîyû, nêzûnû ke Seyda ûmo. Hecî Hesenî Fexrûnî bi, emê mi yi het bî. Key yi Sipêni di bi. Wi zî nîmmalla bi, babîyî mi zî nîmmalla bi. Enwar çî wendibî. Ay kitabî qijî nêni ru, me’na kerdînî; yi vatîn “ina herf ihna wa”, yi vatîn “ihna wa”. Ser o mucadele kerdîn. Pênekêrdîn. Seyda zî, qibê ma di pê embarî ya cayî yi kerdib ra. Şew uja mendîni, ruej vêjîyên tever. Kitabî xu zî pîyor tey nêardîbî. Yo heqbê yi wo qij bi, kitabî yi tey bî. In kitabî bîn pîyorê yi cuwa pey itya guretî. Ina Walik ruej tim key ma di bî. Ina pêhesîyaybî. Temî kerdbî, vatbi: “Çewî ra mevaj!” Ina şina Hecî Hesenî ra vûna: “Malla Silêmûn ûmo!”

Wi (Hecî Hesen) g’ bişînî Seyday kitab ardîn, Malla Emerî ra vatîn: “Bo, ina ihna wa, ina ihna wa!” Ruejo bîn wi hûnê (hewna, reyna) ûmênî. Ruejêk hûncî (reyna) hê nûnî têver ra, Hecî Hesenî va: “Malla Emer! Willay in quwetî tu nîyû. In quwetî pê embarî yo!” (Ma pêro pîya huyenê.)

Hama ihna va, ca di Seyda pê embarî ra wirişt we ûmi, varardî şî pêra, lêwî nêy yobînûn a.

In Hecî Nisredîn, Silêmûnî Xalitî, Mehmedî Hecî, Hesî Mehî Emî pîyorê yin puelesêy (pusulayê) yin vijêy, hêy şinî esker. Şi tede mendî ra (raymendî). O wext kûm bişînî esker, insûn zaf tede mendîn ra. Inûn pîyorin çahar serrî eskerayî kerd. Seyday va: “Lîya in merdimî hêy şinî. Bi heşt-no serrî yo ma yobînû nêdiyû. Belka ma hûnê qet yobînû nivînenî. Şima çî qeydi ma rasnênî pê?” Hînî heta lewî mezêlûn hê tey mûnenî ra. Ina hewi biray mi Selîm şî nîmtikî yin ra va. Yin va: “Willay ma hûnê şin lew nûnî Malla Emerî dest ri, tera xatir wazenî!” Yi hûnê ûmê key ma. O qeydi yi ûmê Seyday ra zî xatir waşt û şî. Wi hînî mend. Cuwa pey Seyday itya (Sipêni di) ard medrese kerd a.

W. K. Merdimîn: Norşîn de îcazet kamî ra girewtbi?

Mehmedî: Willay nûmê yi mi hol zûnênî, inkê mi vîr di nîyû. Yo mallayêko meşhur bi. La ay mallayî ke Seydayî het ders gureta ay hol zûnî. Ay eşkenî tu ra nûmê yi vajî. Muftî Malla Mehmed Elî hol zûnû.

Ina hewi medresa kerd a, yo ser çî dewûm kerd, ders da. In azijûn va: “Ma Seydayî benî Az, xu mîyûn. Awo k’ yeno gerrey mêrdey azijî keno kûm û?” Va: “Awo k’ gerrey yi kenû wa mezêlî xu hedre kirû!” Xura ço gerre nîkirû, kûm zûnû? Hukmat ça ra zûnû? Yo ser zî Az di ders da feqîyû. Azijî qayil bî Seyda uja bimûnû, yo nûnê yin zî bibînî bar kerdînî la biney feqîr

bî, îdari ra biney sist bî. Nêşkenî ehend idarey feqîyûn bikirî. Seyda hûnê ûmi Sipêni di medrese kerd a. Feqî keyûn Sipêni û Wisfûn ra kerdî vila. Zaf feqî ûmê het. Wisfûn di zî zê Sipêni pîyorê keyûn ra feqî kerdî vila. Ço key Wisfûn zî veng nîmend. Yo ser cuwa pey gerri bi.

W. K. Merdimîn: Ti vanî kamî gerre kerdbi?

Mehmedî: Ma nêşkey ca kiri. Gerri bi. Va: “Cendirmey ûmê Wisfûn. Belu nîbenû, belka bêrî Sipêni zî”. Ma nêzûnên gerri bîyû. Yalnız Malla Emerî cuwa ver ra cuzdûnê Hecî Şukrî (birayî Seydayî yo pîl) dabî yi. Yo fotrafî yi zî dabi pirû. Va: “Ça ke cendirmê raştî tu ûmê persêy, vaj ‘Nûmê mi Şukrî yo!’ ” Ina gûya eştbi cêbî yi. Senî g’ ihna va, tayî feqî cor d’ Bîrek ro şî, tayîn xu da hetî Vindêr ro. Tayî Derêy Şamûn ra şî.

W. K. Merdimîn: Wextî Halk Partîsî yo. Xora cendirmeyî “Asin wenî, paxir virajenî!”

Mehmedî: La, o wext dersdayîş yasax bi. Yasax hama senî yasax! Tay kitabî çî ma berdî nimitî. Willay pê in destûnî xu mi kitabî berdî axuerî ma –key ma diqat bi, axuer qatî binî d’ bi- di kerdî zerê harrûn û simer da ser. Cendirmê ûmê, doxrî verî çirr ra şî key pîrikî tu Mehemed Şemşûn; tera persêbî, vatbi: “Key Suleyman Bolkenî kûm yew o?” Mehemedî vatîn mi va: “Xora feqî çî pîyori remey şî, de yi zî inkê xu do kişt”. Yi hama ûmê verî berî key babîyê mi, Seyda zî ber ra vejîya tever. Cendirmû va: “Bê warîye!” Wi ûmi war. Va: “Nûmey tu çita wo?” Yi va: “Suleyman!” Va: “Ti lajî kûm î?” Yi va: “Ez lajî Umerî ya!” Cendirmî va: “Suleyman Bolken ti yî?” Yi va: “Ez a!” Va: “Ti qaçaxî eskerayî yê hi? Ti remaye bî. Ti şî maxarûn di mendî?” Seydayî va: “Ez Turkîya di nêbiya. Ez şîbiya Misir, Îraq û Sûriya. Ez hama newi ûmeya. Ez şin eskerayê xu ken.” Yin hînî toyê nîva. Aya hel Hecî Hesenî Guev zî rasa ci. Hecî Hesenî ma zî ûmi, wirdîyûn zî zaf ziyarî kerdî, va: “Şima nîbêrî.” Va: “Bîyarîn kefaleten veradîn; ma benî kefil, suez dûnî şima ke bajîne (badê) ma yi şima rî ûnî!” Yin qeubul kerd, va: “Ma bîne key muxtarî Wisfûnî, uja di ma yo zabit girê dûnî û ma veradûnî!” Uja di yo xap ma kerd. Berd Wisfûn, ca d’ uja yi zî sabiqalî dî, uja ra berd kerd esker.

Payîz peyin bi. Bajîne Hecî Cemal (Cemalî Faris) û Zufêrî Mitolîyûnyî kotî bînati; şî reîsî şûbeyî dî, Seyda kefaleten verada. Hecî Hesen û Malla Emeryî kerdî de. Va: “Ma rî ruşwet teklîf kerdû!” Çend ruejî tey mendî, bajîne yi zî verra dêy. Ruejo bîn hûnê ûmê. Va: “In memleket di vor zaf a. Cehdey çin î.” Aya ruej hûnê berd kerd esker. Alayê Çolîgî di qeyd kerd. Feqet merdimî kowtibî bînati, îdare kerdîn. Heftî di hewî ûmênî keye.

Îcazeyê Mela Silêmanî Sipênî ra di rîpelî

Kowti wisarî, ina hewi qurrey ma dê arîye. Ma pê tîren berdî Xarpêt esker. Aya serr hama newî tîren Darê Yenî ra xebitîya. Cuwa ver tim peyatî sewqîyatî eskerî viraştîn. Ma şî, wi (Seyda) da Dogubeyazit, ez dawa Balikesir. Cuwa pey wexto k' daxitim viraşt, wi kerd cendirme, da Hekarî; ez dawa Entab.

Hekarî di zimistûn bi, vor zaf bî. Wexto g' şawit wazîfe, lingî yi misêl bî. Ina lingê yi wa çep ra giştî tera kerdî. Uja ra şeş aşmî tebdîlhewa da ci. Şeş aşmî wexto g' bî tamûm, vûn: "Willay ez qayil nîya şêrî Hekarî. Ser vinderîn, wa mi bidî cayî Mehmedî, Entab!"

Ma zî Entab di Şehit Arif Karakolu vatîn yo qereqol di bîy. Yo kêna cebrî remnabî; aya dew ra berdibî aya dew, aya dew ra berdibî dewa bîn, çarnabî, terefî babî ra gerri bib'. Ma yo hefti tehqîqatî aye ser o xebitîyênî. Ma pê ra dima bî... Ma aya ca kerd, gure qedîna, ma ûmê qereqol. Ti nivûnî wi (Seyda) zî yenû qereqol, binbaşî vûnû: "Muameley inî Çolîg ra yûniş viraziyo. Cê (cay) yazicî xelet kerdû de." Hûnê îade kerd Çolîg. Wi zî yen mi persenû, yen qereqolî ma. Başçawişî ma vûnû: "Ê, Memed ho itya. Ez tera zaf zî hes ken!". Hîre ruejî qereqol di yi kenû mizafir (misafir, mêmman).

Ruejî çarin ez ûmeya. Yo beqçî bi, vazda tever, ûmi mi ver a, va: "Memed

abê, mijdûnê mi bid!" Mi va: "Çi mijdûn a?" Va: "La birayî tu ûmo!" Mi va: "Ti çi vazenî?" Va: "Yo qaputî eskerayî bid' mi!" Mi va: "Ma cê çi kênî!" Mi va qey biray mi Selîm û. Mi şikî yi nîkerd. Senî g' ûmi tever, ez ûnîyawa kinçî eskerayî hê pira. Ma hînî vararî şî pêra. Biney hesirî mi çimûn ra ûmê. Mi rî meselêy xu va. Biney bib zeîf. Ma qalî kerdî, mi va: "Seyda, itya heta ruej sawaş o!" Raştâ zî qaçaxçî bî, ma berdîn pusî. Mi va: "Ma kuwenî çatişma. Cendirmê zî kişîyênî, qaçaxçî zî kişîyênî!" Va: "Ihna wo se ez xu rî hûnê şin cayî xu!"

Başçawişî vîst û çahar seatî îzin da mi, va: "Abê xu di şû!" Qezêy Entabî, Narli esta, ez tey şîya uja ra mi nişna tîrûn, şî Darê Yenî. Hînî yenû itya (Çewlîg), Hecî Cemalyî ser o vindenî. Itya guret cendirme qeyd kerd. Eskerayîyê xu itya qedîna.

Yalniz, ruejo g' mi teskere guret ez ûmeya keye, wi zî eynî ruej ûmi. Ma yo ruej teskere guret. Wi serî siway ûme, ez şûn di ûmeya. Ma ûmê, çahar ruejî cuwa pey babîyê ma merd.

W. K. Merdimîn: Kam serre?

Mehmedî: 1950 bi.

W. K. Merdimîn: Demokrat Partî ke amê biney serbestîye virazîyê?

Mehmedî: Ê! Aya serr Demoqratû seçim qezenç kerd. Celal Bayar bi cumhûrreisî, Menderes bi başwekîl. Heta o wext azûn tirkî wêndîn. Yo Malla Yaqub bi çarşuyê cêrî di, yi ven (veng) dên, vatîn: "Tanri ûlûdûr! Tanri ûlûdûr! Tanridan başqa yoktur tapacak!"

W. K. Merdimîn: O kam bi? Vatîn "Muezînî tirkî ven dên, vatîn 'Bilîrîm, bildîrîrîm!', wi hêrs bîn vatîn 'Teres, ti çita zanî ke ti çita bidî zanayîş?' " (Pêro pîya huyenê.)

Mehmedî: Ê! Ina ma zî eşnawita. Menderesî wexto g' hukmat na ru, azûn hûnê kerd erebkî. Dersê Qur'anî kerd serbest. Medrese nê, dersê Qur'anî. Ma hînî o nûme ra Sipênî di medrese kerd a. Hînî feqî bî zafî.

W. K. Merdimîn: Sipênî de medrese çend serrî dewam kerd?

Mehmedî: 1965 di key xu ard Mazrafaqî. Heta o wext medrese di ders da.

W. K. Merdimîn: Badê eskerayî pancês serrî ders da. Gelo verî eskerayî çend serrî ders daya?

Mehmedî: Hîre serrî zî verî eskerayî ders da. Pîyor pîya benû heştês serrî. Bo itya Mazrafaqî di key yi hama zî hûnî yo estû, key xu di ders dênî. La feqî dew ra vila nîkerdî. Feqî Çolîg ra ûmênî ders guretîn û têpîya şînî. In kitabûn di zaf bibi mahîr. Tu vatîn qey pîyorin ezber ra zûnû.

W. K. Merdimîn: Kurmanckî ders dênî?

Mehmedî: Ê! Ders kurmûncî dênî. Tirkî nêzûnênî. Ihna çat-pat...

W. K. Merdimîn: Ez Mela Kamilîyin ra persaya, vatîn: “Telebeyê ke kird î (zaza yî) Seydayî kirdkî ders dênî ci. Dersî telebeyanê kurmancan zî kurmanckî dênî.”

Mehmedî: En zaf kurmûncî dênî.

W. K. Merdimîn: Wexto ke Seyda ame tîya, na mintiqa de melayo ke wayîrî îcazeyî bo, çin bi?

Mehmedî: Mallayî bîn bile çine bî. Yo Malla Silêmûn bi Alzûn di, yo Malla Şukrî bi Duernûn di. -Malla Şukrî xu rî qarî’ Qur’anî bi (Qur’an wendbi).- Ehendo g’ zûnênî meyît bişuyî, kefen kirî. In duar-malê ma di kûmca meyît bibênî, ven (veng) dênî babîyê mi Malla Emerî, wi şînî şitîn. Sekerat di ço bibênî, ven dên ci, wi şîn çend ruejî serî niweşî ya wendînî.

W. K. Merdimîn: Wendişî babîyê to bi? Na melatî ça ra bestîya pa?

Mehmedî: Fexrûn ra yo Malla Ehmedî Zeydûn bi, eyarî Seydayî di yo malla bi. Êmi itya Sipêni di medresa kerd a la lez merd, in malûnî g’ yi het wend nêşkê mallatî tamûm kirî. Yi (Mela Emerî) Malla Ehmedî het ders guret, Malla Memîşî yi het ders guret, Malla Silêmûnî Alzûnî yi het ders guret. Malla Silêmûn yo wext şibi Îran. Uja fariskî musabi. Zê bilbilî zûnênî.

W. K. Merdimîn: Fariskî û kirdkî xora manenî pê.

Mehmedî: Malla Ehmedî rê ma va. Wi zî eyarî Seydayî di icazelî yo malla bi.

W. K. Merdimîn: Yanî Seyda wexto ke ame Çewlîgî, nê dorûverî Cebaxçurî de eyarî ey de melayêk wayîrî îcazeyî çin bi?

Mehmedî: Nê! Ço çine bî. Bo! Yi ina tim vatîn. Vatîn: Merdim wexto g’ bimirû, hîre çî yi dima şuxulîyenî, xeyrî yin dewûm kenû:

Yo, vatîn, ewlado salehîn o. Dadî-babî mirênî, wi ehlê teqwa wo, salehîn o; gurûnî xirabûn nêkenû, emelî yi hol î; hetûna g’ sewab bikirû dadî û babî rî zî nusîyenû.

Ayê dîyin, dar a. Vatîn merdim dar ruenû, ha virsîyê yê ra ha fêkîyê yê ra kûm biwerû, tera istîfade bikirû -heta teyr-tur zî, mîrçik zî biwerû-, aw xeyr rasenû waharî aya dar.

Ayê hîrin zî, vatîn, merdim xu dima îlim verdû. Ha dersê şerîetî bidû, ha qarî’ Qur’anî kirû, çî xeyro ke bikirû, yew mîsil zî yi rî nusîyenû. Zewbîna vatîn her çî itya, ina dinya di qedîyenû.

W. K. Merdimîn: To va yew rey mehkumî amê vernîyê Seydayî?

Mehmedî: Ê, Sûriya di, cawo ke Seydayî tede wendîn, yo mintiqa, izdî

(êzidî) zî tey bî. Vatîn, o cawo ke mi tedi wendîn uja qitlixîyê nûnî virazîyabî. Hînî nêşkenî feqîyûn weye kirî. Vatîn va: “Bo, ti hê şîn, o mintiqe pîyorê yi izdî yî. Tu kişenî.” Vatîn, çend hebî kitabî zî hê mi d’ ê, ez şîya ginawa mîyûn ro. Çete gire dabi, ez tepîştâ berda reîsî yin het. Vatîn, reîs persa va: “Ti kûm î, çi yî, çi kesî yî?” Mi va: “Ez Turkiya ra wa!” Persa, va: “Ti kûm mintiqe ra yî?” Mi va: “Ez Cebaxçur ra wa!” Vatîn va: “Esilî tu çita wo?” Vatîn mi va: “Ez zaza wa!” Vatîn va: “Merdimo zaza û feqîtî, mallatî? Toyê mi sari nîkot!” Vatîn mi va: “Willay ez zaza wa! Eg’ ço zaza itya estû bîyarîn ma têdi qalî bikir!” Vatîn, hînî ez nîkiştâ, ez şilnawa, tay perey mi ser bî, ay zî mi ra guretî. Perîn-tumûnû ver a ez verdawa. Ûmnûn o, ço tever a helîyenû. Vatîn, solî mi zî mi pay ra vetî. Vatîn mi va: “Lîya ez lingwarway a! Merhemet bikîn!” Vatîn, yin xu mîyûn di qalî kerdî, ay solî xu yê kuhûnî ardî dêy mi. Vatîn, o qeydi ez xu rî xelîsyawa. Hendo k’ mi heyatî xu xelesna. O qeydi bi. Feqîtîyê xu di zaf zehmet dî, vêşûnî dî, feqîrî dî...

W. K. Merdimîn: No eşqî wendişî, eşqî îlimî ça ra kewto zereyê ey? Gelo kam ey rê bîyo nimûne?

Mehmedî: Bo! Nimûne, babîyê mi itya ma pîyori Qur’an û mowlid (mewlid) ders dêy. Yi zî dersê Qur’anî û mowlidî guret, ci rê bi mereq. Îbnî Qasim kitabî şerî’etî yo, kitabî ewilî yo; itya babîyê mi het wend. Cuwa pey şî Malla Ezîz Şemsûnî het Enwar çî wendî. Wi zî hol malla bi, babîyê ma ser ra malla bi. Uja eşqî wendişî, eşqî îlîm kowt zeri, hînî persabi kûm ca mallayî holî, mallayî pîlî estî. Malla Elî Xelîfûnî, yo mallawo hol bi. Vatîn ez şîya Xelîfûn, yi het. Vatîn feraîz zaf hol zûnênî. Feraîz, huqûqê mîrasî yo. Hewêk (yew rey) ûmebi Sipêni, vatîn “kalikî kalikî kalikî... des tenî kerdîn tamûm. Yanî ehendê ke pîrikî vîyertî ra, irs tera mendû, ardîn bestîn pîya wa û vatîn ha mal ha erazîyo ke tera mendû senî cê (yewbinî) ra bar benû. Mîras senî benû vila, hîsab kerdîn. Di cinî yi bî, ruejêk vatîn va filûn ca di xelê ma estû, ûmo awdayîşî. Vatîn ez şîya mi awk da. Yewna ruej yûnê cayî rê va, ez şîya uja zî. Vatîn yewna ruej va: “Willay vaşî ma ûmo çîyayîşî (çînayîş), gûnî biçîyû (biçînîyo)!”

W. K. Merdimîn: Mela vano yan cinîyê ey vanê?

Mehmedî: Cinî yi vûnî la Malla zî nivûn “meşû!” Vatîn mi va: “Willay vaş û xelê babîyê mi hîna zaf î. Eg’ ez bixebitîyenî ez ga uja bixebitî!” Uja ra yers (hêrs) bi. Ca d’ ca verda û şî, bi vîn. Ina qal a (ra) pey itya ra şî, bi vîn. Yi ma rî qalî kerdîn.

W. K. Merdimîn: Cuwa pey şî Şemsûn ra zewijîya?

Mehmedî: Ina veywe (xanimê Seydayî), ewîl ra, hama verî eskerayî, zewo g' (wexto ke) uja feqîti kerdîn zerrî kowtîbî yobînû. Babîyê mi şî Malla Ezîz Şemsûn ra keynê yi (ina ke ha Seydayî het) Seydayî rê biwazû. Itya r' da, aca r' da, suez ci nêda. Malla Ezîz di-hîre hebî cinî yi bîy; ina veywe yow dûmriyê xu temî kerdibî, vatbi Malla Emerî ra vaj, wa Malla Ezîzî ra vajû: "Ti Allayî ra nêtersenî, ti gûya alîm î, ti kuwenî bênatê di zerrûn!" Babîyê mi va: "Dadiye mi, vatişî ina qal mi nîkuwenû! Ez nîşken ina qal Malla Ezîzî ra vajî!". Babîyê mi yers bi ûmi, va: "La dinya di cinî çîn î!" Şî in key Hafîzî ra, Buetîyûn ra, gûya yo keyewo mehqul ra cinî waşt. Nîşûn zî kerd pa. Terefi Allayî ra, zaf yo mudow' kilm di, aya kêna kowt yewnêyî dima, rema. Inî azîjî ûmey pêser, va: "Ma inê qebul nîkenî! Inê ser gûnî merdimî bêrî kiştiş!" Nêzûn se... Malla Emerî, zaf zî Seydayî israr kerd, va: "Wa semedî min a çîdo ihnayin nêbû! Madem ihna bîyû, demek layiqê mi nêbîya! Allayî rê şikir ke ez raştî inê nêşîya!" Ard aw nîşûno çî zî tepîya şawitî.

Bajînê in Malla Ezîzî bi xu şawit wa: "Bêrîn keynê mi biwazîn!" Demek qeder zî bi, ma ina xûnimê yi waşt, ard.

W. K. Merdimîn: Hema nêşîbi esker?

Mehmedî: Nê! Zewijîya, cuwa pey şî esker.

W. K. Merdimîn: To va meselayê yi û Şemsûnî senî bî?

Mehmedî: Vatîn zewo g' ez Malla Ezîz het bîya, zimistûnî ez şawita Seyfûn. Seyfûn ho ver bi Şemsûnî, ti o sirtî Kuey Şemî ra gêrênî wer, ho uja; ez zaf reyî şîya ci. Vatîn, yo çî ser ez şawita. Eg' perey yi hey yewî d' tera genû, eg' perûn şawenû dîwî yewî, axîr çî va, mi vir di nîyû. Vatîn ez şîya, aya şew uja menda. Bi wişka, serî siway bi paka. Yo dueşî (sirt) binî Seyfûn ra yena zerê aya la, dergîyê yê itya ra heta verî key Hecî Kûmîlî (1000-1500 metre) esta. Vatîn, yo cemed virazîyo, in heta ti xij bibî ti şîn zerê la, aw heta ti xij bibî ti şîn zerê la, zê paştê masî. O tarîx di lastîk çîn î, çarêx î. Vatîn, ez ûnîyawa ez risken ra (ez sermitîyêna/şemitîyêna), ez uja nişta ru. Mi dî yo merdim ho yenû. Yodo derg û; çuex şalî hê pira (o wext şalî û seteri pîya purtî mêşna ra viraştîn, ayin rî vatîn "çuex şalî"), yo rasni ho serî kiftî ya, yo nalçix zî ho dest di, ihna zê tuerzîn o. Şînû zerê la ra derzê vaşî genû we (wegêno), cuar di uja w' ûnû lewî. Vatîn, ûmê vîyert şî, va: "Lajo, qey ti itya niştî ru?" Vatîn mi va: "Ez nêftûn, cemed û, ez risken ra; ez nêşken şêrî!" Vatîn va: "Ti apî xu dima bê!" Vatîn, aw nalçix dîwî cemed ro, kert virazenû; çuwe cenênû pedi, lingê xu nûn ay ser, dima yewnê kert virazenû, ihna şînû. Vatîn, ma guerey des metrûn çî şîy, va:

“Ero xuerto, ti ça ra yî?” Vatîn mi va: “Ez Sipêni ra wa!” Vatîn va: “Sipêni ça wo?” Vatîn mi va. “Sipêni wever a wû!” Vatîn va: “Ero Sipêni dewê Az a?” Vatîn mi va. “Dewê Az a!” Vatîn va: “Ero ti azij î?” Vatîn mi va. “Ez azij a!”. Vatîn va: “Ero cindê (cina) mi vûna in nalçixî sar a (sere ra) fin, wa lêr bo heta zerê derî şêrû, parçe-parçe bû! La şima tay merdimî ma ra kiştî!” (O wext mabênî eşîrûn di zaf qowxê bînî.) Vatîn mi va: “Willay nê nalçix mi sar a fin nê toyê, hendo g’ ti mi rî paynik meviraz, ez xura lêr ben şin ginen binî derî ro!” Vatîn, biney mijmijîya, va: “Nê willay! Ma di aya bêbextî çin a!” Vatîn o qeydi mi rî paynikî viraştî ez la ra vista wever û va: “Malla Ezîz rî silûm bikir!”

W. K. Merdimîn: Malla Feyzîyê Bueg xeylê Seydayî het mendo?

Mehmedî: Dewê Binîzîyar ra -hetî Valêr ra- yew merdim ûmi key Seydayî. In qijî yi hama qij bî. Mi va “cûmêrd uja nêbenû”, ez şîya mi ard key ma. Bi mizafirî mi. Va: “Gurêkê mi Seydayî estû. Meseleyê şerî’etî ya!” Mi kerd mizafir, serî siway dîya, nêşî. Ho bawikî (pabeyê) Seydayî. Seyda zî şîyû dewû, hama nîûmo. Hîre ruejî bi mizafirî mi. Bajînê cinî şî awk ûmê, va: “Astuerî Seydayî hûnî yo verî berî d’ bestî!” Mi hînî zûna Seyda ûmo. Mi wi zî guret ma şî key Seydayî. Pîye persêy, mi va: “Seyda, in merdim hîre ruejî yo hûnî yo bawê tu!” Va: “La xeyr a?” Yi va: “Xeyr a. Yo meseley şerî’etî ya!” Va: “Meseley şerî’etî wa ayê telaqî nêbo, zewbîna rehat û!” Va: “Willay Seyda meseley telaqî ya!” Seydayî va: “Lîya la in telaq vîncele (vînce) wû, şima cawenî! Çijey dadîyê şima wû, şima ûncenî! Şerî’et di pey telaq sûnd çin û. Sûndî ‘willahî, billahî, tillahî’ yê. In hîre hemi sûndî qesem î, yûn zî Qur’anî ser o sûnd wûnîyenû!” Mêrikî va: “Willay mi zî şeqtîyawa!” Yi va: “Çi qeydi şeqtîyawa? Mallayî tu ti yî! Ti hol zûnî zê mi. Senî bîya? Awo k’ ti tersenî ti vûnî ‘cinîyê mi verdîyawa yûn nîverdîyawa’, çitawo ke tu vatû duexrî (raste) vaj!” Yi va: “Willay Seyda, o wendişî tu, ez senî g’ zûn ez ihna vûna! Seyda, rîy’ mi tu ver di sîya bû, min û cinî biney dej-lej kerd, mi zî telaq sûnd wend, mi va ‘hûnê ez mînî (mîyanê) cayî tu nêna.’” Seydayî va: “Ehendêk?” Yi va: “Ê!” Va: “Ti cuwa pey şî het?” Yi va: “Willay ez şîya!” Seydayî va. “Badî inî sûndî ti şîy het?” Yi va: “Ê!” Va: “Willay gurey tu qedîyo! Cinîyê tu verdîyawa. Eg’ ti nêşînî het, belka çareyêk bibînî la cawo k’ badî ina qal ti hûnê şî het, çare çin û. Cinîyê tu verdîyawa!” Va: “La Seyda çare çin û?” Seydayî va. “Çare zewcu’l-axer û!” Yi va: “Zewcu’l-axer çi yo?” Seydayî va: “Kitab vûn ‘zewcu’l-axer’, itya kirdî ma vûnî ‘cehş qazî’. Tu aya cinî verdawa. Hîre aşmî vêrenî, cuwa pey yûnê (yewna) aye mari kenû. Hîre duenîm şinû aye het. Badî aye verdenû, hîre

aşmî cuwa pey hûnê ti eşkenî aye mari bikirî!” Va: ”Heywax! Heywax! Ina çirey bena? Cawo k’ verdîyawa, gişta g’ şerî’etî birnawa gûnî tera nêna!” O tir va û şî. Ehendêk.

Yo mudow’ derg qedîya, Malla Feyzî ûmi Sipêni qey Seydayî. Ez şîya hetî. Çî werdi, çay çî ûmey. Xura Malla Feyzîyî zê waharî keyî çayê mizafirûn kerdîn de, sifri daritîn we. Wext şî, hînî wextî rakowtişûn û, gûya ma hînî cilûn ûnî kenî ra. Va: “Seyda, inî mallayî hetî ma me’dî (xîybetî) tu kenî, zaf mi zuar yenû.” Seydayî va: “La kenî vûnî se?” Yi va: “Binîziyar ra o yo merdim estû, ûmo (ameyo) tu zî het. Cinîyê yi verdîyawa. Ma pîyorin vatû ‘verdîyawa’, yi vatû ‘la ez şîya Malla Selîm Az (şarî weverî Seydayî ra ihna vatîn) fitwayê mi dawa, ez ûmeya’. Xura fitwayê tu kûm vînu hînî nêftûn toyê vajû.”

W. K. Merdimîn: Cinî ha mêrikî het de ya?

Mehmedî: Ê! Senî g’ vatû Malla Silêmunî fitwa dawa, birarûn cînek dawa ci. Gureta şîyû.

Lîya wi bi sur, va: “Feyzo, ti serî siway ûmeyî! Tu qey ina qal serî siway ra mi ra nîvata?” Yi va: “Seyda, însûnî itya bî, mi nîva!” Seydayî va: “Willay ti ina hel kuwenî min a ver!” –Wext hînî erey o, wextî rakowtişûn o.- Va: “Ina hel a pey ez nêşkena itya vindirî! Şîyû nûmey mi birarûn ra vatû, birarûn pey wasitey mi cinîya verdîyayî dawa ci.”

Aya şewî Seydayî Malla Feyzî zî eşti xu wa ver û şî. Hînî çî meheli rasey aya dew ez nêzûn. Şibi uja vatbi ay mêrikî bîyarîn, ez çuwey kena. (Ma pêro pîya huyenê.) Mêrik remabi. Ven dabi birarûnî cînek, ez vûn qey hîre birayî bîy, vatbi: “Mêrik ûmo mi het, qeydo k’ mi rî qalî kerdî, pey îfadey fekî yi cinî verdîyawa. Mi fitwa ci nêdawa! Ha verdîyayî!”

Aye dima, birayî şîni cînek mêrikî ra genî.

W. K. Merdimîn: Fetwaya ke ey bidênî, ser o hinî munaqeşe nêbînî?

Mehmedî: Mêrik ûmi yi het, cinîyê yi ha verdîyayî. Cuwa pey babîyê yi zî ûmi va: “Ti fitwa bid!” Yi va: “Verdîyawa, çare çin û!” Şî inî mallûnî meşhurû pûnc-şeş hebîn ra fitwey guretî, ûmi Seydayî het. Seydayî va: “Ya merdim! Bo, eg’ ti Allayî ra tersenî, ti vûnî wa veywê mi bêmare lajî mi het nêbo, mi het, kitabo ke ez pey emel kena, verdîyawa. Bê zewcu’l-axer zî çare çin û! Yi vûnî ‘verdîyayî nîya’, ez vûn ‘ha verdîyayî’. Yo hakem zî çin û ke ma ser o qerar bidû. Şû Cizîrê Buetûnî (Botanî), uja yo mallaw’ pîl estû. Yi zî zaf îcazeyî dêyî, alîmo pîl û!”

Mêrikî fitwey pîyori ardî dêy Seydayî. Seydayî va: “Inî fitwûnî (fetwayanî) xu bî (bigîr)!” Aya şew key xu di vindarna. Di kitabûn ra îbarey

yin nuştî, îmza kerdi, da mêrikî, va: “Ez hûnik a zika (zekat) dîn arîye, ez pêrşûn a la mesrefî tu zî aîdî mi!” Yi va: “Seyda, keyfî mi hol o, ez êşkena mesrefî xu bidî. Ez lajî xu zî nîşawena, ez şîna!”

Mêrik geno şînû. Ay pîyorê fitwûn muejnenû ci. Malla vûnû: “Ina fitwawa ke di kitabûn ra dîyawa raşt a. Zê inê wo. Ay fitwey bînî xelet î!” Yi zî fitwayê Seydayî qebl kerda!

Mêrik ûmi, ca di veywê xu û lajî xu cê ra kerdî. Vatey Seydayî kerd.

Çewlîg, 16 nîsane 2004

DINYAYA BÊBEXTE

Wusênê GESTEMERDE

To weşîya mi kerde têser û têbin dinya
Ê mi kî to re vatenê mi estê
Bawerîya xo mîya ke ez to ver de bêveng manena
Rojê ez henî biqêrrî kê, vengê mi şoronê welatan ra vejîyo
Goşanê xo rake, goş ra mi ser ne şopê
Merdena mi bi destanê to bone kî,
Ez ke to ver de bêveng bimanî,
Ez qet lajê pîye xo nîya
To da damara canê mi ra
Kezeba mi kerde lete-lete
Vaje mi ra, vaje ey dinyaya bêbexte
Ti qey nîya bêhukm êna mi ser? Qey?
Înadê mi înad o verba to,
Paşnikê şanena re hard, îta lingan ser o vindena.
Însanan re bonê îsyane mi, koyan re, kemer û kuçan re
Îsyane mi tîja şodirî re bonê
Qey tîja şodirî rîye mi ro nîyanêdana?
Miradnay to ma ra aşma newîye û estareyê şodirî.
Ge-gane ez nêmeyê şewe de hewn ra vaştênê ra
Şemûga çêberî ser o niştênê ro, mi estareyan re nîyadênê
Dore nêdênê jubînî hesiranê çimanê mi
Ge-gane cor de xij bîyêne amênê estareyê şewe
Visîyêne pêro, berbênê ez
Ge-ganê estareyê şewe mordênê mi, nîyamênê mordene
Ê her mordemî estaredê xo bî
Estareyê mi, ti vana şîbî xo ra.
Ê mi, to rê vatena mina peyêne:
Belkî ti binê hard kapasîye dinyaya bêbexte.

Berlîn, 28.09.2003

TAYÊ ÎDYOMÎ

Arêkerdox: Serdar BEDIRXAN

adir dekewtiş boçi: cayê xo de nêhewîyayîş, yew ca de nêvindertiş

adir vistiş ... : cayê xo de nêvindertiş, ... zaf eciz/nerehet kerdiş

Nê xortî adir vist ê cayan.

aqil hewa vistiş: xapênayîş, qalanê weşan reyde çîyêko xirab yewî/yewe
rê baş nawitiş/musnayîş, fikrêk devistiş beynê kesêk

aqil sere ra vetiş: xapênayîş

ber piro nêakerdiş: dernêmendîş, zîyaret nêkerdiş, nêşîyayîş het

Dat Kajîn yew xirbe de tikûtena ciwîyaynî, gedanê ey zî ber piro nêakerdinî.

ber piro nêabîyayîş: dermendoxê/zîyaretkerdoxê ... çinbîyayîş, kesî linga
xo tanêvistiş, zîyaret nêbîyayîş

Yew hewteyî mîyan de ber/keyber Xal Şîyarî ro nêabiyo.

bindê çengan kewtiş: xapênayîş

boçe/boçi ... bîyayîş: tim reyde/reyra bîyayîş, tim taqîb kerdiş

Qey ti boça min î, tim ti mi dima yî.

boçe/boçi ra nayîş: xo reyde/reyra berdiş heme cayan, xo reyde gêrnayîş/
çarnayîş

Çi to no boça xo ra na yo, ti ka tena bêrî.

boye/buy dayîş ... : merdimê/aqrebayê ... bîyayîş

Dûrî ra boye/buy dano ma.

çare tokerde bîyayîş: bêsuc û bêgune bîyayîş, bêqebahet û bêkêmane
bîyayîş

çimê xo akerdî: cêko çimê xo akerdî, cêko xo şinasnayo

Mi çimê xo akerdî welatê ma de zulum beno.

çimî rayîr de bîyayîş: pabeyê çîyêk yan zî kesêk bîyayîş

çimî rayîr ra mendîş: keso yan zî çîyo ke pawîyêno nêameyîş yan zî nê-
bîyayîş, zaf pawitiş

derzîni erd nêresayîş: zaf sexlet/qelebalix bîyayîş

derzîni erd nêginayîş: zaf sexlet/qelebalix bîyayîş

dest vera nayîş: îsraf nêkerdiş

desto rast/raşt tûnike ro kerdiş: seba nawitişî ney (nê) zerrî ra xeyr
kerdiş, çî dayîş yewî

dinya de gêrayîş/geyrayîş: ciwîyayîş

“Evdö ke nimaj nêko hinî dinya de gêreno çi?!”

dinya dekerdiş: her kesî ra vatiş

engiştê/giştê/bêçike boye kerdiş: texmîn kerdiş

Qey to engiştê/bêçika xo boye kerde, to çi zana ewro yeno?

fek şiyayîş pey goşan: zaf keyfweş bîyayîş, zaf huyayîş/wiyayîş

firaqan mîyan de bîyayîş: yew ca de ciwîyayîş, têmîyan de ciwîyayîş, yew sifreyî ser o nan werdiş

Ma gedeyê/domanê aye miqat kerdî, tim firaqanê ma mîyan de bîy, coka ma ra hîna zaf hes kenî sey mar û pêrdê xo.

fisi tede nêvindertiş: qale/qisa tede nêedilîyayîş, qale/qisa nêtepîştiş, qali vatiş, qala nimita (sirr) eşkara kerdiş

gi û mîze ra pak/pank bîyayîş: zaf tersayîş, qirtî ra bîyayîş, tepik pey-sayîş, tepik qerifiyayîş, zerifiyayîş/zerrifiyayîş

goşî giran bîyayîş: baş/hol nêeşnawitiş, weş veng nêşiyayîş ..., biney/tenê/tîkê kerr bîyayîş

goşî ronayîş: nimitikî goşdaritiş, bibaldarî/bidîqet goşdaritiş, goşê xo ser nayîş

Ma û pîyê ey qalî kerdinî, Rustemî zî seke îşikanê ⁽¹⁾ xo de bixejilîyo kerdinî labelê goşî ronaybî.

gulan feka nayîş: tifing yan zî dabançeyî/şeşderbî reyde kiştiş, zaf fişekî/guleyî panayîş

gure yew dest tepîştiş: ehemîyet nêdayîş, gure/kar saxlem nêkerdiş, gure/kar ciddî nêkerdiş

Gureyê xo caran yew dest metepîşe!

gurewo zerrên û sêmên kerdiş: gure zaf pak/temîz kerdiş, wezîfeyê xo bi temamî caardiş, gure bêkêmane kerdiş

gureyê şarî de bîyayîş: wezîfeyê/karê xo ca de verdayîş û yê şarî kerdiş

1. *îşike:* Çîyo ke gedeyî pê kay kenî (bi tirkî “oyuncak”).

AKERDIŞÊ MERASIMÊ SERTÎFİKAYA KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)

Dîyarbekir de kursê verênê (kursê grûba yewine) kirmanckî (zazakî) 2004 de tamam bibi. Kursîyeranê ke no kurs tamam kerdo, 20.02.2005 de bi yew merasim, destê mudirê Kursê Zivanê Kurdkî Suleyman Yilmazî ra sertîfikaya xo girewte. Suleyman Yilmazî nê merasimî de qisey kerd û wina va:

“Serokê beledîyayan ê erjayeyî, serokê partîyan ê erjayeyî, berpirsîyarê sazgehan û kursîyerê erjayeyî,
Şima heme xeyr hameyî.

Qalîkerdişê zivanê maye yew heqo însanî yo. Labelê no heştay serrî yo ke Dewleta Tirkîya zivanê kurdan qedexe kerdo û zivanê tirkî dawo wendiş û nuştiş. Na neheqîya dewlete ra hem kurdan û hem zî tirkan zaf zerar dî. Merdim senî da-pancêş milyon kurdî înkâr keno? No yew gureyê aqilî nîyo. Semedê nê înkârî ra hetanî nika zaf îsyanî vejîyay. Nê înkarkerdişî ra zaf mesafe deketo mîyanê şarê kurd û tirkî.

Tirkîya, ganî polîtîkaya xoya qedexekerdiş û înkarkerdişî ra agêro û dest bi yew polîtîkaya newa biko. Tirkîya de heme zivanî, heme fikrî, heme dîn û bawerîyî û mezhebî ganî bişênî xo serbest ifade bikî. Faydeyê merdimê bê zivanî û nezanî ne ey rê, ne zî yewnayî rê esto.

Kriterê Yewîya Ewropa ke derheqê zivan û miletan de yê, bi îradeyê dewletan ameyê qabulkerdiş. Eke Yewîya Dewletan û Yewîya Ewropa no xusûs de dezgeyan nêvirazo (awan nêkero) û hukmê adilî nêdo destê înan, Tirkîya yan zî dewletî bînî fek karê xoyê nebaşî ra vera nêdanê.

Ganî heme sîyasetmedar û serekê dezgeyanê ma kurdan, zivanê xo rê wayîrîye bikî. Vera polîtîkaya asîmîlekerdişî de xo rê yew polîtîkaya semîmî û ciddî virazî. Aversîyayîşê zivanê ma goreyê îradeya ma yo. Ez vana o îrade zî ma de esto.

Heme dinya de çî zivan û kulturê ke estê, wa bêsînor xo ifade bikî. Programê televîzyonî yê nê saete reyde ne zivanê ma û ne zî kulturê ma aver şono. Taksîtan reyde qalîkerdiş beno? Wa wayîrê na polîtîkaya xirabe sereyê xo mîyanê qumî ra vejî teber. Na polîtîka rewna îflas kerdo.

Yewîya miletî, payramendiş û averşiyayîşê merdiman û miletan pey

ziwanê dayîke beno.

Ziwanê dayîka merdimî sey keyeyê merdimî yo. Merdim bi ziwanê dayîke hîna baş dinya ra ewnîyêno.

Ma kurdan ziwanê xo zaf peygoş kerdo labelê ma hema zî erey nêkewtî.

Na sertîfika şima rê pîroz bo. Ez wendekar û mamostayanê kursî pîroz kena.

Ez şima hemîne rê reyna selamî kena û seba îştirakkerdişê şima sipas kena.”

OMID ESTO

Huseyîn KARAKAŞ

Aroje Seyfî ama dîyarîya (zîyaretê) mi. Ey qisey kerd, ez xo rê goşdar mendo. Çi wext ez yewê qiseykerdoxî rastbîyarî, tena goşdarmendiş mi rê weş yeno.

Verê 19ê Kanûne, hepisxaneyî sey (zê) mekteban, mehkumî kî (zî) zere de sey telebeyan bîyay. Domanê ke newe game erzenê mekteb, çitur kay û keyf (çêf) de vazenê, ma kî winî (hen) o tewir (tore) vejîyêne malta, mabênê qawuşan de vastêne û bi çar çimî roja dîyarî (zîyaretî) pînê.

Roja dîyarî, roja roşanê (bayremê) bî. Pêrone tidarekê xo seba a roje kerdêne. Pêrone robarê xo kerdêne û kincê xo yê neweyî girewtêne pira. Eke zîyaretkerdox ama, xil bîyêne şîyêne kabînan. Hîna (hona) hal û xatirê ameyoxan nêpersaybî, kewtêne ra ci sey dîkanê serê silondî (siloyî) xo ver o wendêne. Pêro pîya mîyanê hîrê-çar saetan de bi qiseykerdiş da-des welatî rijnayne (rizitêne) û da-des teneyî kî viraştêne. Coka vanê “Esteyê ziwani çin o”. Qisayêka ca de ya. Ziyaretkerdox verê şaş bînê mendêne. Fikrê bêbingeyî, meseleyê bêçarçewayî. Ca de yo, ca de nîyo ma nêfikirîyêne û çi ke ama verê fekê ma vatêne.

O dem kabîni sey nikayine nebîyay; ma û zîyaretkerdoxî amêne tê rî û yewbînî de qisey kerdêne. Mabên de tena caxê asinênî bîyay. Helmê ma ginêne yewbînî. Helmê tayê zîyaretkerdoxan boye dêne. Yewo fekboyin rastê mi ama, dîn û îman mi ra kewtêne dûrî. Zereyê mi bîyêne têser û têbin. Ez xo xo de qarînê û mi çimî gindirê rîyî kerdêne. Dima kî ma kewtêne ra ci weşîya fekî, weşîya pîzeyî û weşwerdişî ser o ziwandergî kerdêne. Ziyaretkerdoxan qet vengê xo nêkerdêne û xo xo de “No lajek çayê wina (nîya) biaqil o” vatêne, winî matê rîyî mendêne.

Rastîya xo, êyê ke fekê xo boye dano ma bîyaym. Êyê ke nême ra zîyadeyêrê (jêdeyêrê) serra xo grevê vêşanî de vîyarnêne ma bîyaym. Labelê perdeyê amabî çimanê ma ser û ma ver û virardê xo nêdine. No semed ra ma bi qalanê xo yê girsan vejînê verê zîyaretkerdoxanê bêguneyan, xo bi xo wendêne û zaf rey kî înan ra qiseyê giranî vatêne. Çike tirkan hîna (hona) nêdaybe kortika vileyê ma ro. Çike hîna derbeya 19ê Kanûne nêamaybê ra.

Êdî rojê verê 19ê Kanûne pey de mendî. Dewrê hepisxaneyanê Tîpanê E'yan û Tîpanê Taybetîyan vêrd ra şî. Nika tîpanê F, D, M û H'yan ra ber

(teber) tîpî nînê naskerdiş û tîpê nê pêrunê gilor û bêkeyber (bêber) o. Yewo ke gina zere ro, xelesîyayîşê xo çin o; dinya ser o bena teng û tarî.

Hepixaneyanê tîpanê neweyan de zîyaretkerdoxan de qîseykerdiş, goş de ahîze ra beno. Mabên de camê qalindî estê. Bi ahîze veng û boya fekê kesî nêşona kesî. Pey camanê qalindan de hepsî û zîyaretkerdoxî bi hesrete yewbînî de nîyadanê (ewnênê).

Pêro derd û kulê kurdkarî û welatraheskerdişî yo. Yewo ke no semed ra gina mabênê dêsan ro, binê ezîyetanê heskerdişî de maneno û bat beno şono.

Labelê tertele-yê 19ê Kanûne heme çî şana xo ver berd. Qîseykerdişê sey adirvarnayîşî nêmendê. Heme çîyê ma sey soxînê slogananê welatî hîç bî şî. Nika bêvengî û bêqewetî bîya xapa merdişî, erzîyaya ra ma vile. Derga-derg qîseykerdiş û fikirramitiş şî vîr ra. Kesanê ke fikirramitiş xo vîr ra nêkerdo, ê kî şew û roje zereyê xo de dêsan kenê berz. Ge-ge yew qîsa ge-ge kî çîyêdo bin beno mane û dêse zereyê mehkumî rijîno mehkumî ser.

Rastiya xo çik a ez nêzanen! Vanê “Awa çemê heyatî, tim weşî û rindî ser şona”. Ez, 19ê Kanûne ra nat qet awa çemê heyatî tim weşî û rindî de nêvînen. Gureyayîşê welatî kî rêçe ra vejîyo. Mixenetan pêrunê fek kerd yew, heme çî çarna ra xirabî. Rindî û zerrîweşî nêmende. Ez qet xo rind nêvînen. Dîyarî de ez vera Seyfî kî qet rind û keyf de nêbîyo.

Goşanê ma de ahîze, o o hêm (yem) de ez na hêm de. Vengê xo goşanê mi de bî labelê mezgê mi ey de nêbî. Ez xo rê bêvengîya xo de ginabî pêser û hen mendîbî. Serê zerrîya min a bele de çîyê lewînê û jan (zan) dênê. Beno ya, ge-gane merdim (mordem) hetê ra goşdar aseno, hetê ra kî keso ke tede qîsey keno qet yew çekuya ey nêhesneno (nêşnaweno). Ez kî vera Seyfî winî o hal de bîyo.

O ke şî ez gêro (cêro) ya, amo oda de ronîştî, xo bi xo xorîn-xorîn fikirîyo. Sereyê mi mi ser o bî gêj. Çimê mi bîyay tarî.

Verinde eke ez bironîştêne bifikirîne, koyî amêne mi vîr. Cengdarê raxelisîyayene amênê mi vîr. Ê şaro ke eşqê welatê xo ver bîyo serxoş, hengîyo ver-verê cadeyan, govende kay keno amêne mi vîr.

Labelê nika vîrê mi de çîyo winasî (nîyanên) nêmend! Key ke ronîşî û xo xo de bifikirî, dewê xirabeyî, banê pirogînayî, heywanê ke wayîre xo şî surgun û mîyan de seyîb mendê, ê û meseleyê qirkerdişê Hîris û Heştî yenê mi vîr.

Ez û Seyfî ya ke kabîn de bîyam kî mi vîr de çîyê nîyanênî bîyay. Labelê ez ke gêro ya, amo odaya xo, fikirîyo û xo xo de miradîyo. “Kaşka”, va mi xo bi xo, “ez winî bêveng, pozxin û qefîlîyaye mevejînê verê ey; bi keyf, bi rîyê huyayî bivejînê”.

Nêbî! “Kaşka”ya mi, serê zerrîya mi de bî gireyêda kore, mende.

Kaşkavatiş, heywaxkerdişê emrî (omirî) yo.

Seyfi ciwanêko biaqil o. Qîymetê malê dinya çim de çin o. Zaf zerrîpak û zerrîveşayî yo. Ey axayîne, şêxîne û bine bandura tirkî de jîbayîş (nalayîş) nêdî. Kesî ey ra “kurdo dimin”, “qizilbaşo bênamûs” nêva û o nizm nêdî. Ey organizasyonê sey terîqetî kî nas nêkerd. Nîyadayîşê ey, verê cû merdimî, dima kî Kurdîstanî yo.

Vera ey bêvengmendişê mi, çimê ey ra nêrema. Tenê vinet û çimê xo çarnay ra çimanê mi, va:

-Êdî nîno antiş, winî nîyo?

Mi fam kerd o qalê çiyî keno labelê mi şana (sana) bi famkorî û bi vengêdo bêzar:

-Çîyo ke nîno antiş çik o, va û cewabê persê ey bi pers da.

-Dêsî. Heyatê pey dêsan.

Mi çimê xo bota gindir kerdî û xeylêk wext tal (vengane) de nîyada. Dima kî ti vana qey ez çiyêdê nimiteyî ken eşkera, winî, mi va:

-Heya (e), heya!

Mi bi cumleyanê kilmekan cewab dêne û newaştêne derga-derg qisey bikerî labelê o fikrê mi de nêbî.

-Cezaya nikayêne kî bêtera giran a, va.

Na qîsa ra tepîya mi çimê xo çarnay ra çimanê ey. Ez fikirîyo ke “Ez nika çi cewab bidî ney?” Aye de çekuya ke rewna mi vîr de ya mi vate:

-Rast a, ceza nîya, poynenê (helisnenê)! Verê cû dar de kerdêne, nika kî pey dêsan de poynenê.

No cewab ey rê giran ama. Pozxinîye amê nişte ra rîyî. Giranek çimê xo çarnê ra verê linganê xo, winî mend. Tenê tepîya kî, sankî meseleyê kurdan ra hurdî-hurdî xeberdar o, wina vajirîya:

-Pîlanê ma reyêna sarê ma berd serê zîndanî!

-Lome meke! Na sanike (estaneke), sanika ma pêruna ya.

-Çayê tim sey Rastê Genimî yo? Çayê tim qaydeyê dar û tuwerzînî (torjenî) yo! Dare tuwerzînî ra vato “Ti nişkîna (bese nêkena) mi bibirna ra labelê ez se bikerî ke dimê to mi ra yo”. Dinya de şarê sey şarê ma esto? Pêro pîya bîyaym kemera canê xo. Mezgê mi nêreseno ci. Çi dem ez bifikirîyo zereyê mi ra gonî şona.

-Yewo ke mezgê xo ci reseno esto?

-Ti vana na dinya de para ma tena binkewtiş û vîndîkerdiş o, va û tenê bêveng vinet, dima kî wina va:

-Yew kî nêvuriyayîş...

-Keso ke çekuyanê “vuriyayîş” (bedilîyayîş) û “agêrayîş” (yacêrayîş)î xo zîwan ra nêdano war, goşê ey biçilqê.

-Vinde! Xizirî kena vînde! Çi wext ê di çekuyî bêrê mi goş, êyê ke xeyalê

Xinûs de goştêverekwerdişî de yê, ê yenê mi vîr.

Çitur ke winî va, cayê xo de ceneqîya û çimê xo çarnay ra çimanê mi. Tamê rî şî. Ti vana qey çiyêdê xelet vatbî labelê xeletîya xo ra razî bî. Ez taf de (nişka ve ra) gina po. Perso ke o mi ra omid nêkeno, mi o pers pers kerdê:

-To ra gore o kî bi xeyalanê goştê vereki (vareki) xapit?

No pers ey rê weş ama. Tamê rîyê xo bî sey verêne. Qet nefikirîya û cewabo ke sereyê ey de amade yo, bi hewes da:

-Çiqas ke xeyalê goştê vereki yo, hende kî tersê merdişî yo. Ti çi pers kena! Ez çi vajî? Peynîya xo orte de ya; gêra (cêra) ra dişmenî.

Bi vengêdê nermikî:

-Kam nêgêra (nêcêra) a ke, va mi.

Piçe (vîçê) bêvengî ra tepîya mi dewam kerd:

-Winî mezane ke ez kerr û bom o. Mi game eşta no kar nêeşta, ez ferq de yo kam çik o, çiba yo. Labelê dest ra çi yeno ke? Organîzasyonê sey yê ma, duwelanê (dugelanê) bînan de çi ama sere, yê ma kî o ama. Yew kerd herinda (hurendîya) heme çiyî, vet qatê asmênan. Kênek (çenek) û lajek bi hezaran ciwanî kî fiştî binê erdî (hardî) û bi destê xo peynîya xo arde.

Wina vatişê mi ra tepîya o çika:

-Ti rast vana? Rasta peynî amê? Qet omid nêmend?

Ez binê lewan ra perpeşîyo (beşerîyo), mi va:

-Omid...

Labelê mi nêkerd tamam û ez gino zereyê bêvengî ro, wina mendo.

Seyfî, mezgê mi de ciwanê seserra vîst û yewine bî. O mi çim de kesk bî, kewe bî, sîsik û zelal bî. Dinya de çiqas rengê heyatdarî estê, o koma ê rengan bî. Mi vîr de bî ke ez ey ra vajî "Omid tu ya" labelê mi nêva. Nişkîyo (mi bese nêkerd) vajerî. Ez terso ke winavatiş beno webalêdo giran, keweno vile û ey fineno binê bandura meseleyê kurdan. Meseleyê kurdan, meseleyêdo xizonik o. Yewî ke game eşte mîyan, yan rew gineno war şono yan kî sey Pîrê Bimbarekî erzîno ra dare. Yewo ke waroginayîş û dardebîyayîşî ra reya kî yan beno çuyê destê dişmenî, gineno piştîya (posta) şarê xo ro yan kî erzenê pey dêsanê bêkeyberan û tede poynenê... Vîrê mi de çiyê winasîyî (nîyanênî) bîyay. No semed ra nişkîyo Seyfî ra vajerî "Omid tu ya".

Labelê ez vajerî mevajerî (nêvaja) omid o bî.

26.06.2004

Hepixaneyê Tîpê F yê Bi Numreyê 2

(2 nolu F Tipî Cezaevi), Kocaeli

EZ SEMEDÊ RINDÊ YA MERDA

Emily DICKENSON (*)

Semedê rindê ya merda ez,
zerê mezêl kewtiş,
çey bina mi nikewtên.
Wexto yew ke semedê raştê ya merdibi,
ame kîştê mi de defin bi,
ey xo çarna mi ra persa:
“Ti semedê çinê ya merda?”
Mi zî va “Ez semedê rindê ya merda”
Ey zî va “Ez semedê raştê ya merda,
her di zî yew çî yo, ma way û biray cê yî”.
Ma yew ber ra bî û ma raseybî pîye.
Hetanî kî vaş vicîya sêr lewanî ma,
û kerranî mezelanî ma ser o,
çeçer bestîya û namê ma bîy vîn.

Çarnayoxe: XECÊ

(*) Emily Dickenson (1830-1886) Dewletê Yewbiyayeyî yê Amerîka (DYA) ra ya. 1830 de Amherse (Massachusetts) de ameya dinya. Wexto 23 serre bî yew macerayê eşqî aye sere ra vîyert ra. Wexto emrî aye bi 30 ra pey, fek hewesî dinya ra verada, dest pêkerd dinyayê xo de ciwîyê. Şîrî xo, bi yew mîstîsîzmo zînde û dînamîk a nuştî. Heta merd zî ancax hîrê-çar şîrî aye neşr bibî. Weşîya xo de çend paketan ser o wina nuştî: “Nê paketî yenî veşnayîş.” Mergî aye dima wexto ke nê paketî abenî, şîrî Emily Dickenson tira vicênî. No mîyanî edebîyatçîyanî Amerîka de sansasyon virazenû.

Na şîrê Emily Dickenson îngilizkî ra çarnîyabî swêdkî. Mi zî swêdkî ra, tercumeyî Erik Blombergî ra, çarna zazakî (kirdkî).

Xecê

DORÛVERÊ LICÊ ⁽¹⁾ RA TAYÊ VATEYÊ VERÊNAN

Arêkerdox: **Mehmûd NÊŞÎTE**

Adirê qocan (qojan) gurr o.
Barê xirabî roja roşanî zî çin a.
Bi manga cite nêbena.
Bi selawatan xoz qule ra nêvejêno./Xoz bi selawatan qule ra nêvejêno.
Bize bê şiwane nêbena.
Bize boçe tênêşano kel dima nêşino/nêgêreno.
Damarê qine zêde ra anceno.
Di lewî di dew î.
Di zeweşî (zebeşî) bi yo destî weranêdîyenê ⁽²⁾./Di zebeşî bi yew dest
nêgîrîyenê.
Dinya waro kan a.
Emelê yewî gorrê yewî (çewî) hîra nêkeno.
Ê ke kerdo, o zî vînenno.
Gêraye dirrîyaye wo.
Her qazî, xo ra razî.
Hewlî (holî) bike, aw de bike./Xêr (xeyr) bikere, aw de bikere.
Homa risqê vergê korî qule de dano.
Kam başîye bikero xo rê kenno.
Kam çale bikeno kuno (keweno) çale.
Kuçey ⁽³⁾ tutan, şeyley ⁽⁴⁾ mêrdan a ⁽⁵⁾.
Kutiko sîya çirey nêbeno sipî.
Lax bikwo (bikewo) erd, qertelî benê zafî.
Leyirê marî bêcal (bêjehr) nêbeno.
Malê dinya lîşê ⁽⁶⁾ destan o.

-
1. Nê vateyê verênan mintiqaya Pêçarî ra arê bîyê.
 2. *weradîyayîş*: wedardîyayîş, hewadîyayîş (n), hewanîyayîş (n)
 3. *kuçe* / *kuçi*: kerra, kemere, sî
 4. *mêrde*: camêrd
 5. *şeyle* / *şeyli*: kerraya/kemera/sîya girde
 6. *lîş*: lêş, qilêr, lêm/lîm/leym

Mare (nîkeh) marî ser o nêbeno.
 Merdimo gêraye, dirrîyaye wo.
 Meri (meru) cehdê (rayîrê) yenî ra şikîyeno.
 Mêrde cinî ra bi mehne (maney) bo, vano “Ti percunî vêjena, qina to şîyena tê”.
 Mîyanê [di] zanayan de layo xam nêvisêno (nêqerîfîyêno).
 O ke dêza virazo, zano çembilan zî pano.
 O ke leze bêro, leze şino.
 O ke luye ra bikwo (bikewo), sarê (sereyê) boçê ci pel o.
 Pisinge nêresawa terne ⁽⁷⁾, vato “Mîrat solin o”.
 Qanz qanz o, banz banz o (baz baz o), embaz embaz o.
 Qedera pîse, ezabê qebre ⁽⁸⁾.
 Qilancike ra qorme (qarme) nêvirazîyeno.
 Saro (sereyo) ko nêdejo, pot ci meşane.
 Sîye meri ri guno duman ay merî yo ⁽⁹⁾, meri zî sîye ri guno du-man rêna
 (reyna) ay merî yo.
 Ti heta cefa nêvînî ti sefa nêvînenî.
 Ti heta cite nêkerî ti debre wenêdanî.
 Ti heta “hin” ⁽¹⁰⁾ nêkerî ti nêwenî.
 Ti çi biramî ti ay çînenî.
 Ti leze şinî vanê “gêj o”, ti hêdî şinî vanê “lêj o”.
 Vaşê hoşî (hewşî) tal o.
 Vazdê pisinge hetanî merek o.
 Verînan çike peyînan rê nêverdo.
 Ware vergî rê çinî yo.
 Yo (yew) astorê yowî (yewî) ra leze yeno war.
 Zerê şivanî golemast biwazo, eşkeno kelî ra virazo.
 Zimistan şewêk o, pîran tewêk a ⁽¹¹⁾.

7. *Terne*: Hamnanî tanturî baş sole kenê. Kenê gund, nanê tîje ver a. Beno huşk, beno sey kerra. Zimistanî kenê awe mîyan, helêno beno do. Ê doyî ra yew tewir şorba virazenê, a şorba ra vanê “gebol”.

8. Yanî goreyê nê vateyî, eke qedera merdimî hol nêbo, merdim zaf guneyan keno, no zî beno sebebê ezabê qebre.

9. *duman ay merî yo*: halê meruyî (kuzî) duman beno, meru zerar vînenî/şikîyêno

10. *Hin*: Gama (gava) ke kes koliyan (îziman) yan zî çikê bînî şikneno, ê vengê ke kes vejeno, vano “hin”. Tîya de herunda kede (emegî) de vajîyayo.

11. Zimistanan, beno ke yew şewe nişka ve ra vewre bivaro, têkilîya merdimî cayanê bînan ra bibirîyo. Merdimê pîrî (kokimî) zî, to dî ke nişka ve ra yew tewe girewte û merd; qet bellî nêbeno.

ÇEND ÎDYOM Û VATEYÊ BÎNÎ

Awe areye (arê) berdo, ti hema gêrenî çeççequnî dima.

Awê cê nizm de şina.

Hema veyve nêeyseno, teqe-reqa koçikan a.

Heqe neheqe ver ra zare-zar a.

Malêze weş a, nano korêk lez a.

Manga bimiro do biriyeno.

Merre nêeşkeno bikwo (bikewo) qule, gezî xo boçe wa girê dano.

Nan arêweş bo, ti tanzî bî. (Zewte ya.)

Ne dêrî (kilîseyî) rê beno/bena ne camî rê.

Şan de şêr o, serê siwê (serê sibayî) luy o.

Ti tay bixebetî, ti zaf borî. (Dua ya.)

Tikinê (tayêne) rê gozî dewesênê, tikinê rê zî ardî xirrenê.

Xeber xebere ana ra.

HACÎ

Arêkerdox: **H. GIRAN**

Bostanê pêrdê to tewla ya
Ina qali pêro H... ⁽¹⁾ ya
Heywax, heywax, lemîney!
Dayey korey, lemîney!

Manga Hacî Mistoy ⁽²⁾ borr a ⁽³⁾
Ina H... ⁽⁴⁾ kosteka ⁽⁵⁾ zor a
Heywax, heywax, lemîney!
Dayey korey, lemîney!

Bostanê pêrdê to cew kî
X... ⁽⁶⁾ awka mîyandew kî
Heywax, heywax, lemîney!
Dayey korey, lemîney!

Kuçey ma derg û tengî
Qatlixê Hacî ⁽⁷⁾ qahwerengî
Heywax, heywax, lemîney!
Dayey korey, lemîney!

-
1. Tîya nameyê yew cinî vajîyêno.
 2. *Hacî Misto*: Pîran di Mehla Mehmûd Çelebîyan ra yew mêrdek o.
 3. *borr / borri*: grî (tirkî de “külrengî”)
 4. Tîya nameyê yew cinî vajîyêno.
 5. *kosteki / kosteke*: Ceniya ke beyntarê kênek û lajekî de şona-yena û mabênê înan virazena.
 6. Tîya nameyê yew kêneke vajîyêno.
 7. Hacî dewanê qezaya Pîranî ra Qelbîn ra bi. Soyadîyê ey –bi tirkî- Sevil bi. Beyntarê serranê 1961 û 1964 de Pîran di mektebo mîyanên (ortaokul) wend. Wexto ke Pîran de wendo, zerrîya yew kêneke dekweta ey. Na deyîre (kilame) heskerdişê a kêneke ser o vajîyaya.
Hacî na kêneke nêgirewte, yewna cinî remnay û aye reyde zewijîya. Dima bi mamosta (malim). Merdimêko welatpetwer û pêşverû (ilerici) bi. Endamê (uyeyê) TÖB-DERî (Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği) bi. Serra 1982 (yan zî 1983) de wefat kerd.

Kuçey ma derg û firq î
 Pêro fesadê minafiq î
 Heywax, heywax, lemîney!
 Dayey korey, lemîney!

Serê Qelbînî⁽⁸⁾ kaş û kuş î
 Binê Qelbînî kaş û kuş î
 Heywax, heywax, lemîney!
 Dayey korey, lemîney!

Serê Qelbînî kaş û kuş î
 Hacî tede vejîya sey qerquşî
 Heywax, heywax, lemîney!
 Dayey korey, lemîney!

Hacî şenikê biraran o
 E...⁽⁹⁾ şenika waran a
 Homay guran pêano
 Ella guran pêano.

Bostanê pêrdê to onca⁽¹⁰⁾ kî
 Ma Hacî zamay xocay kî
 Heywax, heywax, lemîney!
 Dayey korey, lemîney!

Bostanê pêrdê to onca kî
 Recebî⁽¹¹⁾ û Hacî bacanax kî
 Heywax, heywax, lemîney!
 Dayey korey, lemîney!

8. *Qelbîn*: Yew dewa Pîranî ya.

9. Tîya nameyê yew kêneke vajîyêno.

10. *onca*: argude, unca (tirkî de “yonca”).

11. *Receb*: Dewanê qezaya Pîranî ra Pîrejman ra yo. Soyadiyê ey –bi tirkî-
 Karahan o. Embazê Hacî bi.

VÊV Û VISTORE

Arêkerdox: Seyîdxan KURIJ

Cayk benû cayk nibenû, yew dew di yew merdimo kokim (pîr) benû. Namê inî kokimî Qasim û. Yew lacî Qasimî benû. Lacek benû xuert, yenû zewac. Qasim nata-weta persenû, gêrenu ki lacî xwi rî yew kêna munasib vînû, yi bizewicnû. Wi peynî di yewna dew di yew kêna vînenû û lacî xwi rî ina kêna ûnû. Namê ina kênek Xezal a.

Dewê yin ha sêr yew kueyî ya, her pêrr dew kef û kuf î. Ini semed ra dewicun ra herkes, binî dew di, sêr yew qilî ya yew mîyinî (mîyînî, pîjî) yi estû. Herkes şinû inî mîyinî tepişenû, qinê xwi qil ra sinacîyer (seracêr) dînû û destawê xwi kenû. Ini dîyar di yew mîyinî Qasimî zî estû, wi zi şinû inî mîyinî tepişenû û destawê xwi kenû.

Yew mudet cuwa pey vev û vistore pîye nikenî. Xezal vistorê xwi ra zaf xwi kena; şew-roj fikirîyena, sarê xwi di qide-qide (qayde-qayde) planûn virazena ki vistorê xwi ra bixelisîyû. Yew şûn di kuwena mîyûnî cilê xwi ki rakuwirû. Hûnc (ancî) Qasim kuwenû yay vîr, xîyalûn kena. A hel mîyin kuwenû vîr. Ya şûn di qerar gena ki, sêr sibay fêcîr di şuerû mîyinî vistorê xwi sist kirû. Xezal bena rahat û pa ina planê xwi ya şina hûn (hewn) a.

Sêr sibay fêcîr di Xezal wirzena şina mîyin Qasim ca ra vecena, kena sist û hêna o qide kena herind ki wi pê nîyezûnû.

Qasim sêr sibay mîyûnî cilûn ra wirzenû şinû ki destawê xwi ya gird bikirû. Wi şinû vêr mîyinî, şilamundê xwi kenû a, şapikûn xwi vecenû û dêst xwi erzenû mîyin ki tepişû û destawê xwi bikirû. Sînî go wi dêst xwi erzenû mîyin, mîyin yi dest a yenû; wi pa mîyin a gilêrî benû, şinû ginenû zerê dêrî ri.

Xeber şina mîyûnî dew, dewicî yenî sêr qilî ya benî pîyeser, Qasimî ra persenî:

-Qasim, se bi tu? Ti tim amênî îta di mîyin tepiştîyen û destawê xwi kêrdîyen. Se bi ti gilêrî bî, şî ginay zerê dêrî ri?

Qasim vûnû:

-Bira, mîyin mi kê (keyeyê) mi ra sist û, mîyin mi kê mi ra sist nibînî ez gilêrî nibînî û ini dere nikotîyenî.

SEMEDÊ QICAN A VATEYÎ (1)

Arêkerdoxe: Xezala ŞARIKÎ

LÛ LÛ, PALENGÛ

Lû lû, palengû, dimsengû.
Kergey xalûn kuzî berda,
Berda, verî aryî di werda.
Nye este, nye pueste;
Barey ... (2) yew palîste,
Barey ... milistik,
Barey ... yew pel,
Pelo bîn zî barey ...
Barey ... yew çimsîya,
Barey ... zî yew çimsîya.
Palîstewo bîn barey ...,
Sînesipye barey ...,
Barey ... arye,
Barey ... qineste!

HACÎ BUCÎ

Hacî bucî, dimdenecî
Kutik lawa, Hacî tersa;
Niha werd, pindosa,
Fîş (fis) kerd, xelisîya.
Bilû lû lû lû!... (3)

-
1. Nê vateyî dormeyê Paliyî de vajîyênê.
 2. Cayê hîrê nuqteyan de, nameyê yew qicî/qice vajîyêno.
 3. Qedîyayîşê nê vateyî dima yewbînî ciqlî kenî.

LUYE Û XALÊ XUNO (XUYO) PISÎNG

Arêkerdax: Cewdet DEMÎRTAŞ

Cayke beno, cayke nibeno, yew ko di yew verg, yew luye û yew heş benê. Inî yew roj benê embazê cê, vanê “Ma eşmo xu rî yew zîyafet bidê”.

Verg Vano:

-Ez şina şuwani ra yew bizi tirewena.

Luye vana:

-Ez şina dew ra kergan tirewena.

Heş zî vano:

-Ez zî şina hêgadê lazutî ra lazut tirawena.

Vanê “temam”, her kes yew het a şino.

Çend seetî ra pey hîri hemey yenê pêser. Biza xu birnenê, qazikî nanê ser, kerganê xu sur kenê. Lazutê xu zî qilênenê. Heme çî hadire beno, vanê “Ma hînî sifre ronini”.

Luye vana:

-Vindî ez şira venda (venga) xaldê xu da, wa we zî bêro ma hema nan borî.

Vanê:

-Xalê to kam o, kora wo?

Luye vana:

-Xalê mino pisîng. Kê yî koy mîyan di yo.

Heş vergî ra vano:

-Ti zî luye reyra şo, pîya venda xaldê ya dî. Wa we zî bêro, ma hema nan borî.

Verg û luye koy mîyan di epey şinê, şinê berdê xaldê luye ver. Pisîng hewn di yo, pixîya yî yena teber. Verg vano:

-Ino çî veng o?

Luye vana:

-Hişi! Xalê mi Quran waneno.

Neysel, pisîng xu aqilîyeno û yeno teber. Luye vana xalo, mesela inohewa

ya. Ti zî bê ma şîrê nan borî.

Pisîng tikê nazî keno, vano:

-Ez veyşan nîya, ez mird a.

Halbukî veyşaney ver di taqet tey nimendo.

Kiwenê rayîr, pisîng kêfan ra nizano se ko. Vir beno ina kişti, vir beno aya kişti. Rayîr ra şînê, inî milçikê şewi ki fir-fira hîna (înan) ya, pisîng xu hewl (hol) keno, hawa ra yew milçiki tepşeno. Senî ki pisîng hawa ra milçiki tepşeno, qirtê vergî qerifiyeno, vano “Ino xalê luye eşmo min û heşî weno”.

Tikê nîzdî benê, verg vano:

-Şima yabaş-yabaş bêrê, ez şîna ma nan hadire kenî, şima heta bêrê.

Verg vazdano şîno heşî het. Tersan ver repişîyeno (recifyêno). Heş vano:

-Xêr o, se bîyo ti ana tersayî?

Vano:

-Bira qal meki, yew xalê luye esto hawa ra milçikan tepşeno. Inikay bêro, min û to pîya weno. Ma xu rî biremî, belkî ma bixelisîyî.

Deşta duz a. Ne yew kerra ya ne yew dere wo. Şaş benê ki se ra biremê.

Verg vano:

-Ez kiwena bindê qazanî, ez xu uja liminena.

Heş zî onîyeno orte di yew dara qebax esta. We zî vejîyeno a dara qebax ser.

Luye û pisîng yenê, ber ra kiwenê zere. Ven (veng) danê vanê:

-Birawo heş! Birawo verg!

Onîyenê çew çin o. Verg tersan ver bindê qazanî di repişîyeno. Pisîng boça vergî bindê qazanî di veyneno, vano belkî merre wo; yew ray di vazdano xu erzena boçta vergî ser. Verg vano belkî pisîng hî (ey) weno, yew ray di vazdano şîno teber.

Verg teber a çend gamî şîno, tersan ver kiweno, geber beno. Pisîng zî aw ters di nizano se ko, vazdano teber. Onîyeno ca çînî yo biremo, vejîyeno qebax ser.

Heş onîyeno pisîng ha vejîyeno qebax ser, terseno vano “Pisîngî verg werdo, inikay zî yeno mi weno; ez xu berza war, belkî ez birema bixelisîya”.

Heş xu cor di qebax ra erzeno war. Ca di beno kerra, geber beno.

Luye û pisîng agêrenê şînê goştê xu no (û) kerganê xu mirdî wenê û yew xu leşda heşî ser o yew zî leşda vergî ser o derg kenê, rakiwenê.

RÎPELÊ FIQRAYAN:

BI ENO RÎYO SÎYA

Arêkerdax: **Mehmûd NÊŞITE**

Banêkê Mela Elî diqat o. Qatê cêrî cayê qut-mutê înan, cayê nan û werdpewtişî yo. Şanan zî kergê înan yenê uca de lîs benê.

Yew luye (luwî) şewêk yena kewena keyeyê înan û kergêka înan bena. Nê durumî Melayî ra vanê, we zî vano “temam”.

Şewêka bîne Mela peyê berî de xo netirreno (nedirreno), uca de nobete gêno. Mîyanê şewe de ewnîyeno, e, luye amî û kewte zere. Senî luye kewena zere, hema Mela aye dima ber nano pa (padano) û zope (sope) gêno. Semedo ke zere roşn bibo, tîfike de zî adir keno we. Zereyê salone de keweno aye (ya) dima û aye çarneno. Û bi zopeyan erzeno aye (ci), erzeno aye. Luye nata-weta erzîyena, kena-nêkena nêşkena xo xelas bikero. Semedo ke tarî de cayê aye zî bellî bibo, Mela zengilêkê kavirî keno milê aye. Zereyê salone de a û Mela yewbînî çarnenê.

Luye ewnîyena çare çin o, çil dana pixêrî û lojine ra vejîyena dîyar (cor). Mela keweno dima. Hetanî ke reseno serê banî, luye banî ser ra xo erzena war û remena.

Ê zimistan o, vewre kewta; hewa pak o, her ca sipî bîyo. Mela leweyê banî ser ra ewnîyeno ke luye bîya sîya sey komirî û vewre ser o remena. Gama (gava) ke remena zî zengilê milê aye veng vejeno. Mela aye dima vano:

-De şo! Wile bi nê rîyê sîyayî, çew to ra bawer nêkeno û bi ê zengilî zî çew nêbeno hevalê to!

TO EZ ZAF ECIZ KERDA, YA MI TI ZAF KUWA?

Arêkerdax: **Mehmûd NÊŞITE**

Mela Elî rojêk serê banî de, veresîya tuyêre de ho kîştakewte (rakewte). Yew bizêke yena banî ser, vera-vera nêzdî Melayî bena û rî û goşanê ey alêseno. Mela hewêk (reyê) dî hewî aye (ya) qewirreno zî bizêke fek ey ra veranidana. Mela zaf aciz beno. Dest erzeno gampola xo û hurzeno xo ser, keweno (kuno) bizêke dima. Bîzêke nata-weta remena zî Melayî ra nêxelisîyêna. Çil dana xo, yena hewş (hoş). Mela zî aye (ya) dima yeno

hewş. Dorûverê hewşî perçînerdî yo, mîyanê hewşî de bîzêke remena, mela zî bi gampole ho dima. Rey-rey ke Mela reseno aye (ci), dano piro, bizêke vana “beee!” O wext o vano:

-Bee la, gama ke to ez aciz kerdê to ga (ka) bivatê beee!

Bizêke şîna-yena, Melayî ra nêxelisîyêna. Semedo ke darê bexçî aw dê, bine perçînî de qulikêka qijkek verdê. Bizêke sereyê xo şana a qulike ke biremo. Sereyê aye derbas beno, govdeyê aye hewş de maneno. Ne eşkena şo (şêra) aver, ne zî eşkena bîyo (bêra) naver. Mela Elî fineno pa, a (ya) zî qarrena. Çend hebî sopan dima ro pey yew game erzeno, gampola xo dano erd ra û vano:

-De vaje, to ez zaf eciz kerda ya mi ti zaf kuwa?” (*)

ŞÊR DEKEWTO BIRR

Arêkerdax: **Serdar BEDIRXAN**

Verê şêx, axa û begê kurdan wayîrê xizmetkaran (xulaman) bîy. Nê xizmetkarî şew û roj înan ra dûrî nêkewtinî. Îhtîyacê înan ardinî ca. Ardimkerdaxê înan bîy. Gama ke bişînî destmaj, xizmetkarî zî bi mesîna awe înan reyde şînî. Eke bişînî teharet zî abiasan. Nê xizmetkarî ekserî merdimê feqîr û bêkesî bîy. Debara înan destê wayîranê înan de bî.

Yew pêserameyîşê şamî de, axayêk gama ke riz (birinc) weno yew heba rizî zimbêlanê ey mîyan de manena. Xizmetkarê ey bi pinanî ey ra vano:

-Axayê mi, şêr dekweto berr.

O zî destê xo zimbêlanê xo ro keno.

No hal bala wayîrê keyî anceno. Seba teharetî warzeno, xizmetkarê ey zî mesîna awe gêno, têreyde vejînî teber. Axa xizmetkarê xo ra vano:

-Biewnî, to ra aseno xizmetkarê şarî çiqas biazil î! Cey inasar yew çî sereyê mi ser de bêro, ti zî vaje “Şêr dekweto berr”, wa pê xebera mi bibo ke ez cemat de rezîl nêba.

Xizmetkarê ey zî vano:

-Beno.

Gelek dem dekweno beyntar, axayê ma zî rojêk dawetê werdî beno. Eynî rewşe (durum) sereyê ey ser de zî yena. Xizmetkarê ey wazeno ke ey

(*) Mi nê di meseleyî Mela Eliyê Pêçarijî ra eşnawitî. Pêçar dewêka Licê ya. Mela Elî na dewe ra yo û uca melatî zî kerda. Seba ke terraqa (xoşebera) ey weş a, tay şarê a mintîqa ey ra vano “Xocê Nisredîn”.

haydar biko la keno-nêkeno vateyo ke ganî (gerek) vajo nêno vîrê ey. Vano:
-Axayê mi, o çîyo ke to berê kenefî (keyberê destawxaneyî) de vatbi, dekweto fekê to!

RAYDAYÎŞ

Arêkerdox: **Serdar BEDIRXAN**

Yew mebusê Dîyarbekirî yew roje kombîyayîşê meclîsê mebusan de qandê (seba) heqê qalîkerdişî destê xo berz keno. Destêxoberzkerdişê ey, bala serekê meclîsî anceno. Çunke cêko ke o mebus dekweto meclîs çirey (caran) heqê qalîkerdişî nêwaşt o vengê ey nêşnawîyayo. Serek ca de meclîsî huş keno, heqê qale (qisa) dano ey û bi baldarî (dîqet) goşdareno. Mebus vano:

-Sereko birêz! Zereyê meclîsî zaf germ bîyo. Ez wazena ke ti babeta “Ma penceran akî (akerî) yan nêakî” ser o raydayîş ronî (oylama bikî).

MUZE Û DÎYARBEKIRIJÎ

Arêkerdox: **Serdar BEDIRXAN**

Di xortê dîyarbekirijî seba xebate trene wenişenî, şonî Îstanbul. Kompartman de cayê xo gêni. Yewna merdim zî yeno înan het de ronîşeno. Trene ray manena, mêrdek çanteyê xo ra muzan vejeno, her yewî yew muze dano.

Xortanê ma zî emrê îlahî de ne muze dîya ne zî trene weniştî. Verê meraq kenî vanî “Derê (eceba) na senî werîyêna?” Dima vanî “Hela ma biewnî o senî weno, ma zî ayhawa (o tewir) biwerî”.

Înan ra yew muze ser o keno, gazepirodayîşê (gazkerdişê) ey de trene dekwena mîyanê tunelêk, heme ca tarî-zulûmat (tarî-dermat) de maneno. Nameyê embazê ey Mehem o. Oyo ke muze weno, qîrreno vano:

Mehemeee! Mi werde ez kor bîya, nêbo nêbo ti biwerî ha!

ŞÊXO ZURKER

Arêkerdox: **Serdar BEDIRXAN**

Rojêk yew mêriko fenbaz şaşike xo sere ra besteno, yew ebaya sipî zî xo ra dano, xo fineno şiklê şêxî û dewanê Qerejdaxî ra gêreno.

Şewêk mêmanê yew axayî beno. Şamîya xo wenî, dest bi terraqe kenî. Axa bawer nêbeno ke o şêx o. Xo ey ser tadano, vano:

-Nika ti vanî “Ez şêx a”. Ez to ra yew çî persena. Eke ti şêxê rastikên î ti ganî bizanî: Yew mahîna mi vizêrna nêasena, yewî a tirawita (tirta); eke to nêzana kamca ya, ez to n...

Gefa axayî ra dima ters dekweno zereyê şêxî. Tepik tede nêmaneno. Pîzeyê xo de vano “Ez se bika ke ez xo bixelisna?” Tabî tersê xo nênaneno (nêmusneno). Cematî ra ewnîyêno, vano:

-De ti îzin bide mi, ez destmaj bigîra, di rekatî nimajê sunetî bika, dima ez do (ko) cewabê to bida.

Nîyetê şêxî o yo ke vejîyo teber û biremo.

Qandê destmajî vejîyêno teber. Yew xort zî mesîna awe destê ey ra gêno, vano “Qurban, ez zî to reyde yena”.

O vano ney–mey, pere nêkena. Xortê to mesîne tepîştta, veranêdano.

Şêx zî xo bi xo vano “La no çî bela yo ez dekweta, nika ez senî destê ney ra xelisîyêna?”

Tîkê ca şonî, xortê to şono destê ey, lebîyêno, vano:

-Şêxê mi, heyran, qurban, nêbo ke ti vajî mahîne mi tirawita. Ez lewe binê linganê to ra da, senî ke ti çîmanê mi ra ewnîyayî, mi zana to fam kerdo ke mahîne mi berda.

Gama ke xortê to winî vano, qesebaya şêxê ma honik bena; vano:

-Ney lajê mi, ti qet meraq meke. Xora mi zî nêwaşt ke ez mîyanê cematî de vaja.

Şêx cayê mahîne wina xortî ra museno û şono axayî ra vano mahîna to ha filan ca de ya.

Serê sibayî şefeq ra warzenî, şonî ca kenî ke eya, mahîne ha cayo ke şêxî vato de ya. Naye ser ra şêxî rê îzzet-îkram kenî, vanî “Emşo zî tîya be” la şêxê ma hinî (êdî) vindeno!

A roje ra pey hinî tewbe, haye yo ke vajo “Ez şêx a”.

DÎYARBEKIRIJO XAS

Arêkerdax: **Serdar BEDIRXAN**

Verê, şaro ke mîyanê şaristanê Dîyarbekirî de ciwîyaynî tenya xo dîyarbekirij hesabnaynî. Merdimanê bînan ra -ê ke qezayan û dewan ra yî- nêvatinî dîyarbekirij. Semedo ke ê mîyanê şaristanî ra nîyî û uca nêameyê dinya. Labelê merdimê ke qezayan yan zî dewan ra amebîy Dîyarbekir, xo şaristanij hesabnaynî û xo se dîyarbekirij daynî naskerdiş. De nara vera nê tewir merdiman, şaristanijan zî xo ra vatinî “heso dîyarbakirli” (dîyarbekirijo xas).

Rojêk, yew mêrdek seba ke didanê ey dejenê şono doktorî het. Doktor didanê ey ra ewnîyêno, vano “Ganî biancîyo”. Ey ra perseno vano:

-Ti kure ra yî ?

Mêrdek vano:

-Ez dîyarbekirij a.

Doktor vano:

-Şima dîyarbekirijî daymîşê dejî benî. Ez bê ke didanê to kung bika bianca?

Mêrdekê ma vano:

-Ya, biançe.

Doktor gaze fineno didanî la didan şikîyêno. Zerrîya mêrdekî helîyêna. Doktor naray tornavîda gêno dekeweno mîyan. Mêrdek hinî daymîş nêbeno, tebat ey de nêmaneno; vano:

-Doktor beg, mi va “Ez dîyarbekirij a la mi nêva ez mîyanê aye ra ya!”

MELA NESREDDÎN Û ZÎYAFET

Arêkerdox: **Serdar BEDIRXAN**

Mela Nesreddîn eşnaweno (hesneno) ke dewijêk zîyafet dayo û o dawet (silayî) nêkerdo. Fikirîyêno vano “Ez se bika ke ez xo bida dawetkerdiş?” Venga cinîya xo dano, vano:

-Cinîke, mi ra biewnî, ez çuweyî gêna qestîka to resena (dana to ro); ti barre û çizî reyde rasterast vazde cayê zîyafetî, ez zî to dima. Dewijî gama ke ma o hal de bivînî, mecbur manenî, ma uca edilnenî (vindarnenî) û inahawayî reyde ma werdê xo wenî.

Cinîya ey zî vana:

-Beno, tamam.

Mela Nesreddînê to çuweyî gêno cinîya xo reseno. Qestikî çend çuweyan piro kiranceno, a zî hewar û gazîyan reyde vazdana cayê zîyafetî, qîrrena:

-Eman, hewar, mi bixelisnî! Mela mi kişeno!

Mela Nesreddîn zî bi hêrso qestikên vano:

-Erê, erê! De ez hinî naye to rê verdana!? Hela ti hewêk (yew rey) bikewe destê mi, ti vînena ez se kena to!

Dewijî vazdanê pêser, vanê:

-Heyran wina meke Mela! Hermet (hurme) a, têkil (qariş) mebe. Hele bê tîya gamêk ronîşe, tikê (biney) cîfê xo verade, tîkê werd biwere. Se biyo, mesele çi yo!

Bi lebiyayîş ey benê kuj de ronîşnenî.

O û cinîya xo uca mirdîya xo nanê xo wenî. Seke pêameyê (hurê ameyê) ray manenê ver bi keyeyê xo. Mela Nesreddîn rayîr ra cinîya xo ra vano:

-Laa cinîke! Bîlasebeb nêvato “Çuwe (çu) cenet ra vejîyayo”.

ÎLMÊ SÎYASETÎ

Arêkerdax: **Serdar BEDIRXAN**

Feqî medrese de perwerdeyê xo tamam keno, îcazetê xo gêno, seydayê xo ra xatir wazeno, vano:

-Seyda, musade bide mi, ez xo rê şîra memleketê xo de şarî îrşad bika!

Seydayê ey vano:

-Hela serrêna-dîna tîya vindere, îlmê sîyasetî zî bimuse, wa pê ti bizanî senî hereket bikî.

O zî xo bi xo vano “De çi îcab keno ke ez dersê sîyasetî bigîra. Zanayîşê mi mi rê bes o”. Nêvîndeno, dano piro şono memleketê xo.

Rojêk, wextê êreyî (yerî) o şono nimajê êreyî. Ewnîyêno ke çiyê ke mela mînber de vano, zafane (bolki) şaş î. Xutbe de zî mela abiasan şaşîyanê xo dewmneno. Feqîyê ma zaf daymiş nêbeno, warzeno pay qîrreno:

-Ti çi dis (tevir) mela yî! Çiyê ke ti vanî pêro şaş î, ti şarî xapênenî...

Mela mînber ra cematî ra vano:

-Nê camêrdî finê (bierzê) teber!

Cemat rep-tep bere (ci) reseno, ey şerpize keno, fineno teber.

Feqî o wext xo bi xo vano “Mi ganî dersê sîyasetî zî bigirewtinî” û dano piro reyna şono medrese. Uca gelek zeman zî îlmê sîyasetî waneno.

Nê wendişî ra pey hewna (reyna) şono eynî dewe, eynî camî. Şono ke, eya, melayo verên sey verê xelet wezan dano. Feqîyê ma warzeno pay la na rey bi fekweşî qalî keno. Vano:

-Mela, Homa to ra razî bo. Ez hende (ende) dinya de gêraya, mi melayêk sey to zanaye û erjaye qet nêdîyo. Ez vana qey kamî de yew muya erdîşa (herdîsa) to bibo, rasterast şono cenet (behişt).

O senî ke wina wano, hema cemat gala melayî keno. Her kes yew muya erdîşa ey anceno. Erdîşe punce bi punce ruçiknenî, ey kenî sey kerga rute verdanî.

Bi inahawa feqî heyfê xo melayî ra gêno.

TIRBA ŞÊXÎ

Arêkerdax: **Serdar BEDIRXAN**

Şêx rojêk mirîdanê xo ra yewî ra vano “Hinî çîyo ke ez bimusna to nêmeno. Ti hinî heme çî zanî. Ganî ti şêrî bi xo murşîdiye biki”. Labelê mirîd şêxê xo ra zaf hes keno, qet qayîl nîyo ke ey ra biabirîyo (biaqitîyo). Şêx ewnîyêno ke mirîdê ey nê meseleyî de zaf dejeno, yanî zaf ver keweno, pîzeyê şêxî ci (bere) veşeno, vano:

-Ha to rê no herê mi, wa to rê yadîgar bo. Kam gama ke ez kewta vîrê to, ti xemgîn bî, ey reyde qalî bike, ey reyde bixejilîyî, wa pê cîfê to veradiyo.

Mirîdê ma zî barê xo herî wenano (bar keno), şêxî ra xatir wazeno û rayîr keweno. Şewe-roje gelek ca şono, yew cayo bejî de herê ey mireno. Seba xatirê şêxê xo ra o razî nêbeno ke herî wina orte de verdo ke heywanê yabanî termê ey biwerî. Herî rê yew tirbe keneno, ey wedareno (defn keno). Tirbe ser o duayan waneno, hey keweno. Dima zî desta herê şêxî nêkeno ke uca ra şero, vano “Şêxê mi ra şo-bê (tenya) na tirbe yadîgar menda. Ez zî tirbe het de, tîya manena”. Û warzeno uca xo rê yew banek virazeno, yew zî bîr keneno.

Her roje şono tirbe ser, Homayî rê duayan keno. Karwanê ke uca ra vîyerenî, semedê arisayîşî, semedê awe uca de ronani. Vanî qey a tirbe yê yew merdimê pîlî ya. Înan ra tayê yew dem uca manenî, dima şonî. Bi no hawa uca beno yew dewe, şêxîya ey û nameyê zîyare zî çar kenarê memleketî ra vila benê. Heta resenê şêxê ey zî.

Şêxê ey meraq keno, vano “Hela ez zî şera nê zatî zîyaret bika, bivîna kam o, çî yo, çikare yo”. Warzeno şono ke çî bivîno! Mirîdê ey ha uca yo.

Mirîd şono destê şêxê xo. Hal û hewalê yewbînî persenê, terraqnenê (xoşbere kenê). Şêx ey ra tirbe perseno, o zî mesela tirbe şêxî rê vano. Şêx vano:

-Huşş! Vengê xo meke. Ez zî sayeyê mara (maya) nê herî ra bibîya şêx.

BEHSÊ HERÎ

Arêkerdax: **Serdar BEDIRXAN**

Yew lajê yew cinî û camêrdê kokimî beno. Lajek wextê zewajî de yo. Ma û pîyê ey qayîl î ey bizewijnî labelê zaf feqîr î. Şewêk beyntarê xo de

qalî kenî, vanî “Ma se kî, senî nê lajekî bizewijnî?” Peynî de vanî “Ma herê xo biroşî, bi ê pereyan ey bizewijnî”. Lajek nê qalanê înan eşnaweno.

Gelek dem dekweno beyntar, lajek ewnîyêno ke çiyê orte de nêaseno, şono mara (maya) xo ra vano:

-Dayê, to û bawoyî a şewe behsê herî kerdbi. Şima hewna behsê ey nêkenî?

**Ferhengê Grûba Xebate ya Vateyî
(çapa dîyine ya hîrakerdîye)
vejîya !**

Ferhengê Tirkî-Kirmanckî (Zazakî) û
Kirmanckî (Zazakî)-Tirkî, İstanbul, 2004, 400 r.

Adresa waştîşî: Veşanxaneyê Vateyî
Şehit Muhtar Mah. Nane Sok.
Kat: 3, No: 5/5 Beyoğlu/İSTANBUL

MUTLU FIRATÎ RA DI ŞÎRÎ

XAYÎZBÎYAYÎŞ

Yew xayîzbîyayîş o ke pers meke
Koyî veşenê zereyê mi de.
Ez vindeno
Şewan ra terseno
Vindeno, qayît keno.
Yew xayîzbîyayîş o ke pers meke
Ez gulanê sûran û sîsikan keno pîl
Qelbê xoyê huşkî de.
Tîje vejîna mi ser de,
Ez vindeno, qayît keno.
Ez matê rindekiya to biyo
Yew xayîzbîyayîş o ke pers meke.
Vajîme çi?
Canan ra canan rê selam bo.

WAŞTÎYA MI

Keno rindek to
Waştîya mi
Qaso ke peyayanê bînan
Ti nêkerda rindek.

To, tewr kes zî
Nêkeno rindek.
Mi ke dest kerdêne to ra
Qaso ke ti bîyêne rindek.

KULMÊ WELE BÎYA

Nevzat GEDİK

Çimê mi gina to ra
Serdîya zerê mi bîye vîndî.
Adir gina zerê mi ra
Kilê kewte re canê mi
Ez veşna
Esteyê mi bijîyay ya
Goştê mi helîya.

To ke ez
Qebul kerda
Ez tawa nemendîbî.
Kulmê wele bîya
Bierze vay ver
Wa şoro.

04.11.2000

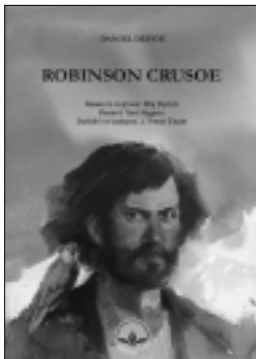
KITABÊ KIRMANCKÎ (ZAZAKÎ)-XIII

70-Munzur Çem, Antolojîyê Hikayanê Kirmanckî (Zazakî), Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2005, 158 r.

71-Aydin Bîngol, Kejê, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2005, 24 r.

72-Victor Hugo, Notre-Damea Parîsî, Newe ra nuştoxe: Maj Bylock, Swêdkî ra tadayox: J. Îhsan Eşpar, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2005, 87 r.

73-Daniel Defoe, Robinson Crusoe, Newe ra nuştoxe: Maj Bylock, Swêdkî ra tadayox: J. Îhsan Eşpar, Weqfa Kurdî ya Kulturî Li Stockholmê, Stockholm, 2005, 79 r.